109E JAARGANG — NO.: 275 ZATERDAG 28 NOVEMBER 1992

AMIGOE

VANDAAG

STEVE SONNABEND
...juweeltje...

Prèke

Venezuela-mentablemente

In naam van Perez

■ *CARACAS - Een aan president Carlos Andres Perez trouw gebleven soldaat stelt zich verdekt op tijdens gevechten met militairen die de zaak van luitenant-kolonel Hugo Chavez zijn toegedaan die de eveneens mislukte couppoging leidde begin februari dit jaar.*

(AFP-satellietfoto)

Ruim negentig militairen uitgeweken naar Peru

Rust teruggekeerd in Venezuela na opstand

CARACAS/LIMA - Zo'n honderd militairen onder wie een brigade-generaal, die vrijdag hebben deelgenomen aan de couppoging tegen de Venezolaanse president Carlos Andres Perez, zijn naar Peru gevlucht. Samen met de overgave van de andere deelnemers aan de couppoging kwam daarmee een einde aan een opstand welke zeker aan vijftig mensen het leven heeft gekost en waarbij vele tientallen gewonden zijn gevallen. De uitzonderlijke maatregelen zoals de noodtoestand en de avondklok blijven als nasleep van de mislukte coup van kracht tot nader order. De rust blijkt in het land teruggekeerd te zijn na een woelige en bloedige vrijdag.

De naar Peru uitgeweken coupplegers kwamen vrijdagavond aan in Iquitos en hebben politiek asiel aangevraagd. Dit heeft het station Radioprogramas in de Peruaanse hoofdstad Lima gemeld. Het was een groep van 93 militairen onder wie brigade generaal Efrain Visconti Osorio samen met 46 officieren. Een van de uitgewekenen was een dame. Zij waren gekleed in gevechtstenue en arriveerden met een Hercules, een toestel van het Venezolaanse leger. Toen de putschisten uit het vliegtuig kwamen, riepen zij strijdkreten ter ere van hun staatsgreep, aldus de radio.

LEIDERS OPGEPAKT

Degenen die waarschijnlijk de leiding hadden bij de mislukte staatsgreep in Venezuela hebben zich overgegeven. Dit heeft de minister van Defensie van Venezuela, luchtmacht-generaal Ivan Jimenez, verklaard. In een door hem persoonlijk ondertekend communiqué staat dat de "vermoedelijke" verantwoordelijken zijn gearresteerd. Over de vlucht van de groep militairen naar Peru werd geen melding gemaakt in de verklaring.

Het staatspersbureau Venpres meldde op gezag van parlementsleden dat minstens vijftig mensen gedood zijn en honderden gewond. Tien uur na het begin van de opstand vertelde president Carlos Andres Perez dat van alle militaire bases alleen nog de vliegbasis van Maracay in handen van de coupplegers was. De regering had toen al voor het hele land een uitgaansverbod van zes uur 's avonds tot zes uur 's morgens aangekondigd.

LAATSTE BOLWERK

Voor het hele land geldt ook tot nader order de noodtoestand. In deze situatie heeft de politie het recht mensen zonder opgaaf van redenen te arresteren. De vrijheid van vergadering, van drukpers, de reisvrijheid en het demonstratierecht zijn ook ingetrokken. Gebouwen kunnen zonder huiszoekingsbevel doorzocht worden.

Pas later p de dag konden regeringsgetrouwe troepen vrijdag ook het laatste bolwerk van de rebellen in Venezuela innemen en wel de grote luchtmachtbasis Libertador op honderd kilometer ten westen van de hoofdstad Caracas. Dit werd door de minister van Verkeer en Communicatie, Fernando Martinez Mottola in een vraaggesprek voor de tv bekend gemaakt. Deze minister was overigens voortdurend beschikbaar voor de tv, welke gisteren overdag gezamenlijk de nieuwsprogramma's bracht en onder drang van de omstandigheden aan zelfcensuur moest doen. Naar de Venezolaanse tv zei, was er vrijdagavond geen sprake meer van incidenten of gevechten in het land. Ook werd verzekerd dat het in de hoofdstad op straat doodstil was toen de avondklok inging. Deze rust bleef de hele nacht gehandhaafd, zo berichtte het Franse persbureau AFP.

ONDERGRONDS

President Carlos Andres Perez verscheen ook vrijdag al spoedig op de tv, zoals hij dat ook deed bij de eerste couppoging in februari. Toen overleefde hij ternauwernood de mislukte coup. Gisteren zag men hem in beeld in zijn kantoor in het presidentiële paleis Miraflores om de Venezolanen te verzekeren dat er niets te vrezen was van de opstandelingen. Niet lang daarna werd het paleis weer door opstandige vliegtuigen aangevallen. Een verslaggever in het paleis meldde dat Perez zich bevond in een veilige, ondergrondse kamer, vanwaaruit hij in februari ontsnapte aan de coupplegers.

Het was gisteren voor de

Vervolg op pag. 11

■ *CARACAS - Op een straat bij het Miraflores-paleis in de Venezolaanse hoofdstad zag men gisteren de overblijfselen liggen van een bom welke door een vliegtuigen van de Bolivariaanse opstandige militairen was afgeworpen met als doel het presidentiele paleis. Volgens de Venezolaanse regering is de opstand geheel voorbij en hebben de opstandelingen zich overgegeven.*

(AFP-satellietfoto)

Bom bij Miraflores

Centrale universiteit Caracas omsingeld

Miraflores vanuit helikopter beschoten

CARACAS - Vanmorgen is boven het paleis Miraflores van president Carlos Andres Perez weer geschoten en wel vanuit een helikopter. Ook op de begane grond werden er schoten gehoord. Over het algemeen is de situatie echter rustig.

Een hefschroefvliegtuig van de hoofdstedelijke politie van Caracas vloog vanmorgen boven het presidentiele paleis, **bemand met personeel** van dit politiekorps dat kennelijk de zijde heeft gekozen van degenen wier couppoging gisteren is mislukt. Over het beschieten van het paleis werd uit verschillende bronnen vernomen. Tientallen mensen zag men vluchten.

Luitenant-kolonel Jose Antnio Paez van het militaire huis van de president verklaarde dat er 23 agenten van het politiekorps van Caracas waren gedeserteerd. Hij legde deze verklaring af kort nadat er in andere wijken van de Venezolaanse hoofdstad schoten waren gehoord. Van officiële zijde werd echter niets vernomen over een en ander.

Voor de rest leek alles rustig vanmorgen. De metro ging weer rijden, het belangrijkste middel van het openbare vervoer van Caracas. Er waren weer vele mensen op straat om inkopen te doen. In het straatbeeld zag men bijna geen politie en ook geen militairen.

Dit kan niet gezegd worden van de naaste omgeving van het complex van de Centrale universiteit. De Nationale garde had een kordon getrokken rond dit complex. Dit gebeurde vrijdagavond nog. Er werd geen verklaring voor deze actie gegeven.

'Leger komt niet met coup'

Bouterse tegen confrontatie bij herdenking Decembermoorden

PARAMARIBO - Desi Bouterse heeft geen respect meer voor president Ronald Venetiaan en minister Siegfried Gilds van Defensie. De Surinaamse legerleider verwijt de regering "geen volksgericht beleid" te voeren en zich op te stellen als "dienstknecht van het buitenland". "Er is geen vertrouwensbasis meer, de regering leeft op gespannen voet met de waarheid. Ik kan niet meer met haar samenwerken", aldus Bouterse vrijdagavond in het centrum van zijn Nationale democratische partij in Paramaribo. Bij die gelegenheid heeft hij verzekerd dat het leger niet gaat "coupen" Maar van de andere kant liet hij duidelijk weten dat hij een herdenking van de Decembermoorden in Paramaribo niet op zijn plaats acht.

De bevelhebber, die vorige week zijn ontslag aanbood, hoopt dat het parlement het besluit van Venetiaan terugdraait om de Decembermoorden voor het eerst in het openbaar te laten gedenken in Paramaribo. Bouterse spreekt van een "zwarte bladzijde" in de geschiedenis, een zaak die met tact moet worden opgelost. Het heeft volgens Bouterse geen zin om een confrontatie uit te lokken. "Er is rust nodig, er zijn genoeg andere problemen." Hij zei met tien keer zoveel mensen op straat te komen als de organisatie voor Gerechtigheid en vrede, die de herdenkingsplechtigheid organiseert, op de been brengt.

Bouterse noemde Venetiaan "de slapste president sinds jaren". Voordat het staatshoofd beslissingen neemt, zouden die al teniet gedaan zijn door de leiding van het Nieuw Front (NF). "Men heeft niets met het volk te maken, de regering houdt het voor de gek."

PARAAT

De legerleider riep de NDP op paraat te staan. "De NDP moet klaar staan als het volk het straks uitschreeuwt omdat het niet meer kan", aldus Bouterse, die erevoorzitter van deze oppositiepartij is. Hij zei moeilijke tijden te verwachten als het Structuele aanpassingsprogramma (SAP) van start gaat, "als het volk SAP drinkt".

Volgens Bouterse heeft minister Jan Pronk de Surinaamse regering een brevet van ongeschiktheid gegeven toen hij eerder deze week "in- en uitgeslopen is". Suriname zou teveel op Nederland vertrouwen. Bouterse vindt dat de regering in Paramaribo samen met het volk "dingen moet doen".

Aan de Amerikaanse ambassadeur John Leonard gaf Bouterse het advies "hem met rust te laten een zich niet met interne aangelegenheden te bemoeien". Leonard heeft vorige week, na de ontslagbrief van de bevelhebber, vertrouwen en ondersteuning aan het adres van de regering-Venetiaan uitgesproken. Bouterse noemde het optreden van de ambassadeur "brutaal" en vond het schandelijk dat de regering "bedreigingen" heeft geaccepteerd.

De aftredende bevelhebber zei dat het leger niet gaat "coupen". "Wij hebben beloftes gedaan, we houden ons aan onze afspraken, we blijven steeds aan de kant van het volk staan." Bouterse zei dat de regering nu problemen heeft die ze zelf moet oplossen.

Uit het in het Surinaams gevoerde betoog van Bouterse blijkt dat hij niets moet hebben van de manier waarop de regering betrekkingen onderhoudt met het buitenland, met name met Nederland en de Verenigde Staten (VS). "Het buitenland heeft het terrorisme gecreëerd, het vredesproces is niet naar Surinaamse maatstaven afgerond."

In Ocer, het centrum van de NDP, waren naar schatting ruim tweeduizend personen. Bouterse's toespraak werd herhaaldelijk onderbroken door applaus. Hij zei niets over zijn toekomstplannen. Het ontslag van Bouterse als bevelhebber van het Nationaal leger is nog niet door de regering bevestigd.

ROTTERDAM - In een woning aan de Frederikstraat in Rotterdam-Noord is vrijdagavond een man dood aangetroffen. Het is volgens de politie het achtendertigste dodelijke slachtoffer van een misdrijf dit jaar in Rotterdam.

De politie gaat er vanuit, dat de man door een misdrijf om het leven is gekomen. Het lichaam vertoont uiterlijke sporen van geweld.

Vrijdagmorgen werd elders in Rotterdam ook nog een geweldsdode aangetroffen: een man die doodgeschoten was terwijl zijn broer bij dezelfde schietpartij gewond raakte. De barkeeper die als dader werd aangehouden was ook al gewond en beriep zich op zelfverdediging. Rotterdam staat wat doden door geweldsmisdrijven betreft op de eerste plaats in Nederland.

Bij mislukte coup in Venezuela:

Zeker 30 burgers gedood, ook twaalf gedetineerden

CARARACAS - Bij de mislukte coup in Venezuela zijn gisteren zeker dertig burgers om het leven gekomen, onder wie twaalf gedetineerden. Zo werd officieus vernomen.

In de gevangenis van Catia ten westen van Caracas begon een aantal gedetineerden vrijdag aan een muiterij. Zij wilden blijkbaar gebruik maken van de overigens mislukte poging tot een staatsgreep en kwamen in opstand. Tijdens de vluchtpoging welke daarop volgde vonden twaalf gevangenen de dood.

Bij de bezettingsactie van het staats tv-station in Caracas en de daarop gevolgde verovering door de aan de president getrouwe troepen vielen acht doden. Ook een journalist van het dagblad El Universal kwam om bij deze coup. Het was de nog jeugdige Virgilio Fernandez die de gevechten bij het La Carlota-vliegveld versloeg.

ANTANANARIVO - Volgens de premier van Madagascar is volgend jaar januari een tweede ronde van presidentsverkiezingen nodig omdat geen van de kandidaten minstens de helft van de stemmen heeft behaald.

Na telling van de stembiljetten in 5.442 van de 12.445 stembureaus ligt oppositieleider Albert Zafy op kop met 46,02 procent, terwijl de zittende president Didier Ratsiraka 28,67 procent behaalde. Veel mensen verwachten dat Zafy bij een tweede ronde het zou kunnen winnen van de gesmeerd lopende partijmachine van Ratsiraka.

Napa

In ÑAPA, de weekendbijlage van de Amigoe van vandaag, zaterdag 28 november 1992:

* EMSLEY TROMP de jonge direkteur van de Centrale Bank houdt de vinger aan de pols van de Antilliaanse economie. In deze tijd van geruchten over een mogelijke devaluatie, begrotingstekorten, problemen met de betalingsbalans enz, leek het goed zijn mening over een en ander te vernemen. Een interview met Norbert Hendrikse op pag.1

* OP DE afdeling Radiotherapie van het St.Elisabeth Ziekenhuis worden kankerpatiënten bestraald. Elisabeth Montsouris bezocht de afdeling en was onder de indruk van de emotionele betrokkenheid van Dr.Ronald Veen en zijn medewerkers bij de behandeling van de patiënten. pag.3

* SLACHTOFFERS VAN roofovervallen kunnen nog jaren last hebben van hun traumatische ervaring. De Rabobank in Nederland heeft een speciaal programma opgezet voor de opvang in dit soort gevallen, waarbij het personeel wordt voorbereid op een overval en begeleid wanneer zij het slachtoffer worden. pag. 8

* SINTERKLAAS is weer in het land. En op Aruba, waar hij deze dagen ook druk in de weer is, valt op dat hij papiaments praat met een opvallend Gronings accent heeft. Marius Bremmer vertelt over zijn ervaringen rond op het Sinterklaasfeest. pag.9

Verder in Ñapa deze week: de rubrieken Buitenland, Tuinieren, Onderwijs, Impressies van een huisarts, Literair, Kerk en Wereld, Filatelie, Ziek en gezond en de wekelijkse Kruiswoordpuzzel. In de maand december zal i.v.m. de voorbereidingen voor de kerstbijlagen, de Ñapa niet verschijnen. De redactie van Ñapa wenst alle medewerkers, sponsors en trouwe lezers plezierige kerstdagen en een gelukkig nieuwjaar toe.

Abonnees van de Amigoe ontvangen deze tien pagina's tellende bijlage gratis; in de losse verkoop kosten krant en Napa samen één gulden.

Bodemrechters oordelen:

Werkgevers moeten loon regelmatig uitbetalen

WILLEMSTAD — Tenzij schriftelijk anders is overeengekomen, dienen dienstmeisjes maandelijks in baar geld te worden uitbetaald door hun werkgever, zonder dat de werkneemster daarop moet aandringen. Als de werkgever dat niet doet, heeft de werkneemster een dringende reden de arbeidsovereenkomst eenzijdig te verbreken. Met deze uitspraak van rechter mr. Ludo Goossens in een bodemprocedure is de positie van buitenlandse dienstmeisjes belangrijk versterkt.

Het betekent dat zij het recht hebben een andere werkgever te zoeken, zonder dat de Vreemdenlingendienst hen direct kan uitzetten wegens het niet langer in dienst zijn bij de persoon die voor hen een werk- en verblijfsvergunning heeft aangevraagd. De situatie was tot nu toe, dat kwaadwillende werkgevers ongestraft buitenlandse dienstmeisjes voor zich konden laten werken zonder hen uit te betalen.

Als zij dan protesteerden konden zij met een of ander smoesje worden ontslagen en werden zij door de Vreemdelingendienst het land uitgezet. Dat gebeurde ook als de meisjes bij hun werkgever wegens wanbetaling wegliepen. Op dat moment moeten zij een aanvraag voor een werkvergunning bij een nieuwe werkgever in het land van herkomst afwachten. Volgens twee rechters in twee bodemprocedures is wanbetaling echter wel degelijk een goede reden het arbeidscontract op te zeggen.

Uit de uitspraak blijkt ook, dat als een werkneemster ander werk moet doen dan waarvoor zij is aangetrokken, zij daarvoor volgens de wettelijke regels apart moet worden betaald. Zoals in het geval van Martha C., die gedurende de tijd dat zij in dienst was bij de familie H.H. drie weken gedurende zes uur per dag naaiwerkzaamheden in de Freezone moest verrichten. De H.'s moeten haar hiervoor, los van het loon voor huishoudelijk werk, betalen. Ook blijkt H.H. niet het recht te hebben het meisje voor haar vliegticket te laten betalen.

Twee uitgebuite Colombiaanse dienstbodes, de eerder genoemde Martha C. en Delfa M., hadden in februari een kort geding tegen hun werkgever aangespannen wegens uitbuiting in werktijden, vernederende behandeling, sexuele intimidatie en onderbetaling. De kort gedingrechter verwees de zaak naar een bodemprocedure.

In het geval van Delfa M. tegen haar werkgever S.H. oordeelde rechter, Frans Veenhof, dat H. niet alleen de gevorderde bedragen moet betalen, maar ook dat hij wegens vertraging in betaling de maximale verhoging wegens te laat betalen moet voldoen. Die maximale verhoging bedraagt 50 procent van het gevorderde, zodat S.H. aan Delfa in totaal NAf. 1201,74 verschuldigd is. Ook moet hij de kosten van het geding betalen: ruim 900 gulden.

In het geval van Martha C. oordeelde rechter Ludo Goossens hetzelfde: te laat betalen leidt tot verhoging van het gevorderde. En in Martha's geval betekent dit de betaling van NAf. 855,22, te vermeerderen over NAf. 744,94 tot 27 februari, en over NAf. 855,22 tot aan de dag van voldoening. De kosten, een kleine 750 gulden, zijn eveneens voor rekening van H.H.

Verkiezing Miss Mannequin in Caribbean

WILLEMSTAD — Zondag wordt in de balzaal van het Caribbean Hotel de beste mannequin van het eiland aangewezen. Dat gebeurt tussen 20.00 en 23.00 uur. De keuze wordt gemaakt uit een rij van twintig meisjes die zich als kandidaat hebben aangemeld. De verkiezing kan worden bijgewoond voor twintig gulden. Kaarten zijn nog verkrijgbaar bij de kandidaten.

Koempoelan op Bonaire

WILLEMSTAD — Dit weekend organiseert de Stichting Scouting Antiano (SSA) de twaalfde Koempoelan. Dit is een jaarlijks terugkerend festijn, waarbij de leiders van de verkennersgroepen van de ABC-eilanden elkaar ontmoeten. Tijdens het weekend is er gelegenheid tot het uitwisselen van gedachten en het leren kennen van de leiders van de andere eilanden. Dit jaar wordt de Koempoelan te Rincon (Bonaire) gehouden.

■ *Argelia Nicolaas [illegible] Stichting Zorg voor [illegible] lijk Gehandicapt[illegible] Melvin Ostinaia die [illegible] is van het tehuis Tri[illegible] nemen een gift aan [illegible] Ubink van bungalo[illegible] The Pearl of the Ca[illegible] De geste werd gedaan [illegible] de officiële opening [illegible] Nederlandse resort-[illegible] Op de achtergrond [illegible] naast Ubink, notaris [illegible] tense, investeerder V[illegible] Oudenrijn en mana[illegible] Ubink. De identiteit [illegible] medewerkster van Tr[illegible] rechts op de foto is o[illegible] gebleven. De donatie [illegible] gebruikt voor de a[illegible] van fietsen voor [illegible] valide kinderen.*

■ *Pearl of the Ca[illegible] Huisje, tuintje, geen [illegible] wel de Curaçaose rus[illegible] vlakte van Santa Cat[illegible]*

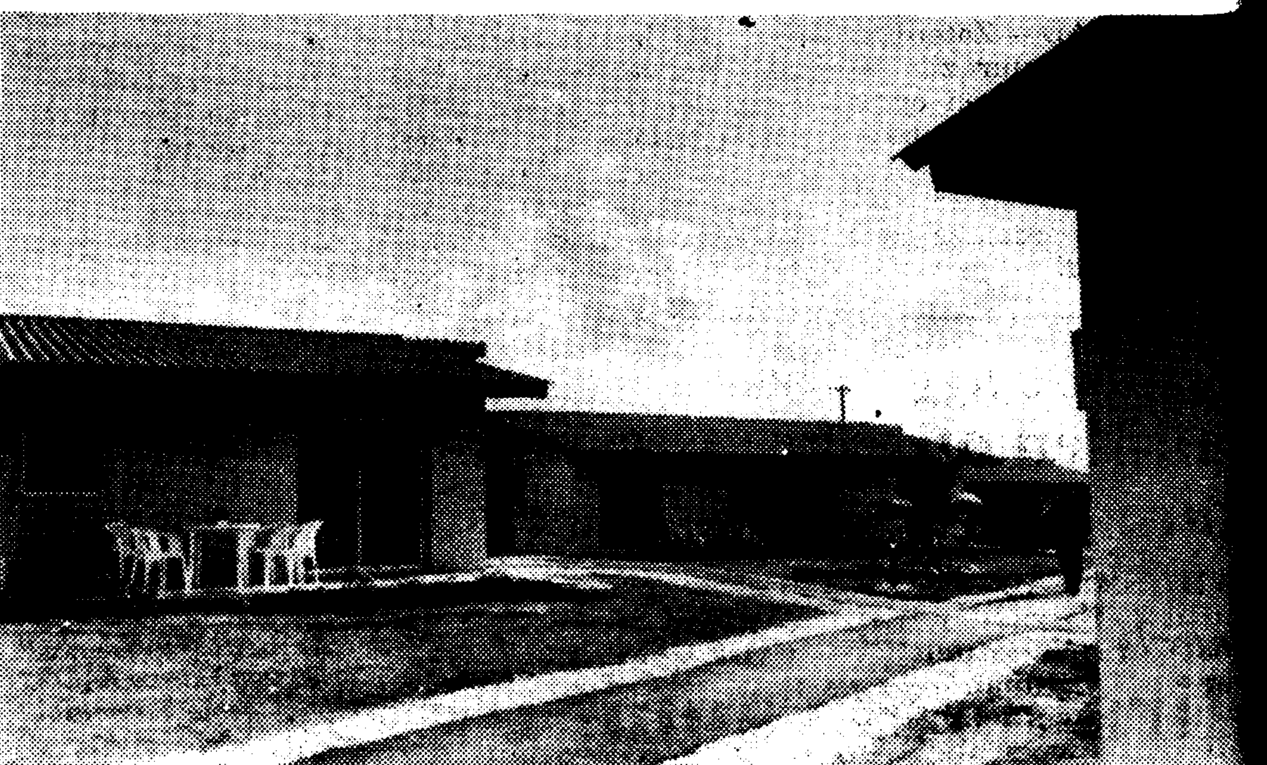
Politieman trekt dienstpistool bij knokpartij

WILLEMSTAD — Een politieman in het nauw heeft een waarschuwingsschot gelost, maar hij raakte daarbij meteen een van zijn belagers. Het gaat om opdringende jongeren die een disc jockey molesteerden, een bewaker in elkaar sloegen en de agent van politie dreigden dood te schieten als ze zijn pistool in handen zouden krijgen.

Het incident vond kort na middernacht bij een school te Groot Kwartier plaats. Op het schoolplein pakten opgeschoten jongens apparatuur weg van de d.j. die aan het platendraaien was. Er ontstond een hevige vechtpartij tussen de jongens, de dj en een bewaker. De politiefunctionaris probeerde te bemiddelen, maar hij werd omsingeld door de jongens en bedreigd. Hij probeerde te ontkomen, maar dat werd hem belet. Daarop trok hij zijn dienstwapen en loste hij een waarschuwingsschot. Een van de jongens incasseerde de kogel. In een achtervolging bekogelden de jongeren de politieman met flessen. Hij dook over een afrastering en vuurde nogmaals. Dit keer werden de jongens wel afge-[illegible]. De gewonde knaap werd door vrienden vermoedelijk naar de polikliniek gebracht. De 40-jarige bewaker had rugpijn en een gezwollen oog.

In stilte gebouwd bungalowpark

The Pearl of the Caribbea[illegible]

WILLEMSTAD — Vrijdagmiddag is het zoveelste bungalowpark van Curaçao geopend. The Pearl of the Caribbean. Zestien appartementen. Bedoeld als rustgevend alternatief voor drukke hotels. Een initiatief van Nederlandse investeerders die in alle stilte aan het project hebben gewerkt. Vindplaats Santa Catharina. Naast het gelijknamige tennispark.

Anton van den Oudenrijn (51) en Cees en Rob Ubink vormen het driemanschap dat de aandelen in de vakantie-n.v. heeft. Alleen Rob Ubink, ex-marinier woont blijvend op Curaçao. Hij is de [illegible] directeur, maar daarnaast en vooral tennisleraar. Uit samenwerking met de sport en country club honderd meter verderop is dan ook een interessant 'package' voortgekomen voor eilandgasten die van het spel houden. Een passage en verblijf in The Pearl includeert vrij gebruik van de tennisbaan en het zwembad van de club en op aanvraag zijn intensieve tennislessen mogelijk.

Zonder ruchtbaarheid is het bungalowpark gebouwd. In mei werd met de bouw begonnen. Het result[illegible] een serie twee-onder-[illegible] huisjes. Volledig in[illegible] Het initiatief stamt v[illegible] en een half jaar gele[illegible] den Oudenrijn reisde [illegible] regio langs Aruba, [illegible] Maarten en Curaçao. [illegible] is tè toeristisch, [illegible] Maarten was helema[illegible] Curaçao had de invest[illegible] mogelijkheden die de[illegible] teur zoekt als eigena[illegible] bedrijven gespecialis[illegible] installatietechniek, [illegible] inrichting en sanitair[illegible] ties. Investeren in he[illegible] vergt inspanning [illegible] samenleving te kenne[illegible] tacten te vinden e[illegible] tracten af te sluiten. [illegible] mr Maarten Maartens [illegible] als projectadviseur [illegible] standkoming van The [illegible] begeleid. Naar hem gi[illegible] teren de eer om het [illegible] bord aan de ingang [illegible] hullen, tijdens een kle[illegible] stje voor genodigden.

Het bungalowpark [illegible] in zijn eerste fase. D[illegible] zelf conservatief noe[illegible] initiatiefnemers wille[illegible] of het concept aansla[illegible] ja, dan wordt het u[illegible] dingsplan voor in tota[illegible] derd wooneenheden te[illegible] genomen.

In Nederland word[illegible] tiendaags verblijf voo[illegible] gulden aangeboden. [illegible] KLM zijn voordeel bi[illegible] afspraken gemaakt. [illegible] prijzen variëren van [illegible] 105 gulden per dag p[illegible] soon afhankelijk va[illegible] blijfsduur en aantal [illegible] sonen. De doelgroep b[illegible] uit sporters, rustzoeken[illegible] risten, zakenlui, mari[illegible] soneel, lokale gast[illegible] eilandsgasten die va[illegible] een kort verblijf van [illegible] maanden tijdelijk vaste [illegible] ruimte zoeken. Van [illegible] Oudenrijn zegt dat bijn[illegible] miljoen gulden in het [illegible] gestoken is. De Antille[illegible] nam de bouwopdracht [illegible]

Tweeslachtig denken over homoseksualiteit

WILLEMSTAD — Seksuele contacten tussen mannen worden op Curaçao getolereerd, zolang er maar sprake is van een actieve en een passieve partner; net als bij seksuele contacten tussen man en vrouw. Homoseksualiteit als leefstijl ligt echter vrijwel geheel in de taboesfeer.

Deze ambivalente houding van de Curaçaoënaar wordt beschreven in een inventariserend onderzoek van Tineke Alberts naar relatievorming, seksueel gedrag en het voorkomen van aids op Curaçao.

De fundamentele mannelijke identiteit wordt gekenmerkt door seksuele activiteit tegenover vrouwelijke passiviteit, 'nemen' tegenover 'geven'. Seksuele contacten met een andere man worden gezien als niet meer dan een variant op de coïtus. De actieve, dominerende macho blijft - ondanks zijn seksuele contacten met mannen of jongens - een 'echte' man, zolang hij daarnaast ook nog enkele vrouwelijke partners heeft en kinderen verwekt.

Ook bij het 'nemen' van andere mannen is een parallel te trekken met het 'nemen' van vrouwen: beide dragen bij aan het prestige van de macho. De mannelijke identiteit wordt dus ontleend aan het vervullen van een actieve, dominerende rol en niet zozeer aan het geslacht van de partner. Het is onbelangrijk in hoeverre de man zich seksueel voelt aangetrokken tot leden van het eigen geslacht.

Omgekeerd wordt de man die de passieve rol in een homoseksuele relatie speelt, veracht en bespot: hij verzaakt zijn mannelijke plichten en is een maatschappelijk buitenbeentje met een vrouwelijke, passieve inborst.

Actief homoseksueel gedrag wordt niet in alle maatschappelijke kringen geaccepteerd: het heeft dezelfde status als overspel en het hebben van wisselende heteroseksuele contacten. Het is èèn kleine zonde, een overtreding van de burgerlijke en religieuze norm. Maar juist aan die kleine zonden ontleent de Curaçaose man in het sociale verkeer zijn mannelijke reputatie.

BISEKSUEEL

Mannen met homoseksuele gedragingen zien zichzelf beslist niet als homoseksueel of biseksueel, - in de Westerse betekenis van het woord. Naast deze groep mannen zijn er volgens Alberts nog twee groepen te onderscheiden.

In de eerste plaats de groep mannen die homoseksuele gevoelens heeft en eigenlijk een homoseksuele identiteit en leefstijl zou willen aannemen. de mannen uit deze groep verzetten zich hier echter tegen uit angst voor de reactie en mogelijke sancties van de samenleving. Men heeft vaak wel homoseksuele contacten, maar durft niet in te staan voor de sociale consequenties ervan. De man is bij voorbeeld getrouwd en heeft daarnaast kortdurende, anonieme homoseksuele contacten.

In de laatste groep zitten de mannen die hun homoseksualiteit volledig hebben aanvaard en bij wie de homoseksuele identiteit een wezenlijk vormt met de leefstijl. Het gaat voornamelijk om mannen uit de hogere sociaal-economische lagen. Openlijk confronteren zij de samenleving met hun geaardheid.

AIDS

Op Curaçao heeft de introductie van aids voor zover bekend niet via homoseksuele overdracht plaatsgevonden. Aids heeft van meet af aan zowel onder de mannelijke als de vrouwelijke bevolking slachtoffers gemaakt.

Overdracht kan echter wel via homoseksuele contacten gebeuren. De mannen uit de tweede groep lopen het meeste risico, omdat het een onzichtbare en ongrijpbare groep is, die moeilijk met gerichte voorlichtingscampagnes te bereiken is. Daarnaast leent de aard van de contacten - snel, stiekem, anoniem - zich niet voor het maken van afspraken over het gebruik van een condoom.

Bovendien brengen de onzekerheid en de angst voor ontdekking de mannen uit deze groep in een ondergeschikte positie ten opzichte van hun seksuele partner; een positie die het hen bemoeilijkt om te onderhandelen over *safe-sex*-technieken.

Vanwege geharrewar binnen EG

Nederlandse reders overwegen vloot onder Antilliaanse vlag

ROTTERDAM - De Nederlandse reders overwegen de koopvaardijvloot onder Antilliaanse vlag te brengen als niet op korte termijn binnen de EG overeenstemming wordt bereikt over een Europees Scheepsregister.

Een zogeheten Euros-vlag zou naast de nationale scheepsregistratie moeten komen om de concurrentiepositie van de Europese vloot te verbeteren. De onderhandelingen over met name het aantal bemanningsleden uit niet EG-landen dat op onder Euros-vlag varende schepen mag werken, baren de reders zorgen. Dit zei A. Korteland, de voorzitter van de redersvereniging kvnr vrijdag op de najaarsvergadering in Rotterdam. Daar werd ook de fusie tussen de verenigingen van reders in de grote en kleine handelsvaart beklonken.

Gezien de slechte vooruitzichten voor de Nederlandse koopvaardij vraagt Korteland zich af of de Nederlandse reders nog de tijd hebben om de onderhandelingen in Brussel af te wachten. Op onder Nederlandse vlag varende schepen is het nu toegestaan om alle niet-gediplomeerde functies te bemannen met - goedkope - zeelieden uit niet EG-landen. In EG-verband wordt gesproken over het toestaan van maximaal 50 procent opvarenden van buiten de EG. Bovendien zouden alle officieren uit een EG-land moeten komen.

Juist de hoge loonkosten spelen de Nederlandse reders parten. Wil de koopvaardij als een van de belangrijkste bedrijfstakken voor Nederland behouden blijven, dan zal de Nederlandse overheid de regelgeving op het gebied van de bemanningen verder moeten versoepelen, zo vindt Korteland. Maar hij betwijfelt of de overheid zoveel belang stelt in de Nederlandse koopvaardij. De 150 miljoen gulden aan overheidssteun die volgend jaar voor de bedrijfstak beschikbaar is, steekt volgens Korteland schril af bij de uitgaven ter verbetering van de infrastructuur van andere vormen van vervoer.

"Indien maatregelen op korte termijn uitblijven en het Euros-voorstel een politieke speelbal dreigt te worden, dan rest de Nederlandse overheid nog een kans die geen grote financiële offers vergt en dat is het optuigen van een registratiemogelijkheid op de Nederlandse Antillen."

In dat geval kan binnen het kader van het Koninkrijk een oplossing gevonden worden voor een versoepeling van de regelgeving en het praktisch geheel uitbannen van het verschil tussen bruto- en nettoloon. Hiervoor zijn alleen duidelijker afspraken nodig over de fiscale regels tussen Nederland en de Antillen.

Als de Nederlandse overheid niet bereid is aan deze maatregelen mee te werken, dan voorziet Korteland dat de koopvaardij via het onder andere goedkope vlag brengen, geheel verloren zal gaan. Het aantal Nederlandse schepen - thans 494 - is de laatste tien jaar al met 25 procent verminderd, terwijl de werkgelegenheid met 4.000 mensen afnam. De bedrijfstak heeft een omzet van 6 miljard gulden op jaarbasis.

WILLEMSTAD — Of het Sonesta Hotel in de aanloop al niet met genoeg pech te kampen heeft gehad, kwam gisteren het afbericht van 60 gasten uit Venezuela.

De Venezolanen behoorden bij de eerste grote groep gasten die vandaag zouden arriveren voor een vakantieverblijf in het splinternieuwe hotel. Door problemen als gevolg van de mislukte staatsgreep, zag de touroperator zich gedwongen om het bezoek af te zeggen.

Het is nog niet bekend of zij in een later stadium alsnog zullen komen. Het overgrote deel van de gasten die vandaag wel in het hotel wordt verwacht, bestaat uit Amerikanen.

WILLEMSTAD — Zaterdagochtend 02.00 uur zijn in Saliña twee mannen opgepakt in verband met bezit van cocaïne. Het gaat om mannen van 22 en 23 jaar. Na verhoor werden ze naar huis gestuurd.

Eerste gasten feestelijk ingeschreven

Sonesta Hotel Curaçao nu officieel in bedrijf gesteld

WILLEMSTAD — Een ogenblik waar door velen op Curaçao met verlangen naar is uitgekeken, brak gisteren aan met de inschrijving van de eerste gasten in het Sonesta Beach Hotel & Casino Curaçao. Dat grootse moment werd gevierd met een sobere plechtigheid in het bijzijn van de Raad van Commissarissen en de directie van Sonesta. Voor januari staat nog een spectaculair openingsfestijn op het programma.

Zoals een ontroerde Lio Capriles in zijn toespraak aangaf, heeft het Sonesta-project in de meer dan zeven jaren van voorbereiding verschillende hobbels moeten nemen. Dat is nu allemaal achter de rug en dank zij de steun van de overheden, van Nederland en van de aandeelhouders, beschikt Curaçao over een van de mooiste en modernste hotels in het Caribisch gebied. Het is gelegen aan de Piscaderabaai, recht tegenover het International Trade Center.

De plechtigheid gistermorgen werd bijgewoond door de directie en commissarissen van het project en afgevaardigden van Sonesta International, de beheerder van het hotel. Hoogtepunt vormde het tekenen van het gastenboek door de eerste hotelgasten. Zij deden dat in de ruime ontvangsthal, die gekenmerkt wordt door een fraai uitzicht op fonteinen, waterval, tuinen, zwembad en zee.

Om hen te verwelkomen, om de ondersteuners van het project te bedanken en om te feliciteren waren er korte toespraken door Lionel Capriles in zijn hoedanigheid van president-commissaris, Eduardo Halabi als directeur van Rif Resort Hotel N.V., Steve Sonnabend, senior vice-president van Sonesta International Hotels, en de general manager van het hotel, Danilo Checcuci.

Allen benadrukten het geweldige belang van een hotel van het kaliber van Sonesta (het enige vijfsterren hotel op Curaçao) voor de groei van het toerisme op het eiland. Ze wensten staf en personeel van het jonge hotel alle succes toe met het grote werk dat hen te wachten staat.

Zonder overdrijving kan gesteld worden dat het nieuwe hotel door zijn combinatie van vormgeving, inrichting, faciliteiten, tuinen en ligging een waar juweeltje is. Het Sonesta Beach Hotel telt 248 kamers, drie restaurants, een casino, een health club met sauna's, een winkelstraat en diverse sportmogelijkheden. Reeds in deze aanvangsfase biedt het werkgelegenheid aan ongeveer 350 krachten, die op nog geen twintig na allemaal afkomstig zijn van Curaçao.

De officiële opening van het nieuwe hotel, die een grandioos spektakel belooft te worden met veel gasten uit binnen- en buitenland, staat geprogrammeerd voor de tweede helft van januari 1993.

Een van de eerste gasten van het Sonesta Beach Hotel pakt de pen op om zijn naam in het gastenboek zetten. Geheel links wacht een andere gast zijn beurt af. Naast deze Steve Sonnabend, lid van de directie van de Sonesta-keten en Lio Capriles, een van de initiatiefnemers van het Sonesta-project. Uiterst rechts Eduardo Halabi, de pionier van Sonesta op Curaçao. Naast hem kijkt de general manager van het hotel toe, Danilo Checcuci, geflankeerd door Theo de Man.

Installatie besturen Keyclub op scholen

WILLEMSTAD — De Kiwanis Club installeerde onlangs de besturen van de Keyclub van het Maria Immaculata Lyceum (MIL) en het Radulphus College (RC). De Keyclubs voeren jaarlijks verschillende liefdadige activiteiten voor de gemeenschap uit.

Op de foto van links af (staand): Marlon van der Meer, voorzitter van de Kiwanis Club Curaçao, Eithel Vriend, adviseur van de Keyclubs, Melinda en Peggy Spong, Zulaika Lasten, respectievelijk penningmeester, vice-voorzitter en voorzitter van de MIL Keyclub; Lennon Rumay, Jean Carlo de Windt, vice-voorzitter en voorzitter van de RC Keyclub.

Zittend Tania Kross (links), secretaresse van de MIL Keyclub en en Denise Pieters, penningmeester van de RC Keyclub.

Scenario's liggen klaar

Antillen op lokale gevolgen coup Venezuela voorbereid

WILLEMSTAD — Volgens informatie van de Nederlandse ambassadeur in Caracas, Robert Meys, is de situatie in Venezuela genormaliseerd. De gisteren door de Antilliaanse regering ingestelde commissie die de ontwikkelingen op de voet volgde, kwam vanmorgen weer bijeen om de toestand te evalueren. Deze commissie onderhield gisteren ook voortdurend contact met de Nederlandse ambassade in Caracas en het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag. Voor het geval de rebellen naar Curaçao hadden willen uitwijken, lagen verschillende scenario's klaar.

Het was vanmorgen niet bekend of er tijdens de couppoging slachtoffers met de Nederlandse nationaliteit zijn gevallen. Woordvoerder van de commissie, regeringswoordvoerder Edward Heerenveen, denkt van niet; in dat geval zou men dat van Meys hebben vernomen.

Gisteren werd door de Antilliaanse autoriteiten rekening gehouden met een mogelijk uitwijken van de coupplegers naar Curaçao of een ander land in de Caribische regio. Dat is niet gebeurd; de militairen zijn met een Hercules-toestel van het Venezolaanse leger naar Peru uitgeweken. Het Antilliaanse luchtruim is per definitie gesloten voor militair luchtverkeer, zodat de rebellen, als zij het Antilliaanse luchtruim zouden zijn binnengedrongen, opdracht gekregen zouden hebben dit weer te verlaten. "Laat staan dat zij toestemming gekregen zouden hebben te landen," aldus Heerenveen. In het geval de rebellen zich niets van dat verbod zouden hebben aangetrokken, lagen verschillende actieplannen klaar, die onmiddelijk uitgevoerd konden worden.

De commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van onder meer de Veiligheidsdienst Nederlandse Antillen (VNA), politie, brandweer, marine, het vrijwilligerscorps VKC, Bureau Buitenlandse Betrekkingen, departement van Luchtvaart en de regering, besloot gisteren het Antilliaanse luchtruim wel open te stellen voor uitwijkend civiel luchtverkeer. Diverse toestellen die op weg waren naar Venezuela, weken daarop uit naar Hato. Daaronder een Air France-vrachtvliegtuig en een Viasa-toestel.

Hoewel de luchthavens in Venezuela vanmorgen tussen zes en zeven uur weer werden opgesteld voor het nationale en internationale luchtverkeer, zal de ALM vandaag Venezuela nog niet aandoen. Of de vier voor morgen geplande ALM-vluchten naar Venezuela zullen doorgaan, kon ALM-woordvoerster Isa Henriquez nog niet zeggen. Dat hangt van de situatie morgen af. Als de situatie inderdaad is genormaliseerd, zullen morgen om 9.30 en 21.00 uur twee vluchten met de DC-9 worden uitgevoerd op Caracas-Valencia en Caracas. Om 13.00 uur vertrekt dan een Dash-vlucht naar Barquisimeto en om 17.00 uur naar Barcelona. De vluchten voor vandaag zijn in elk geval vervallen.

TOESTAND

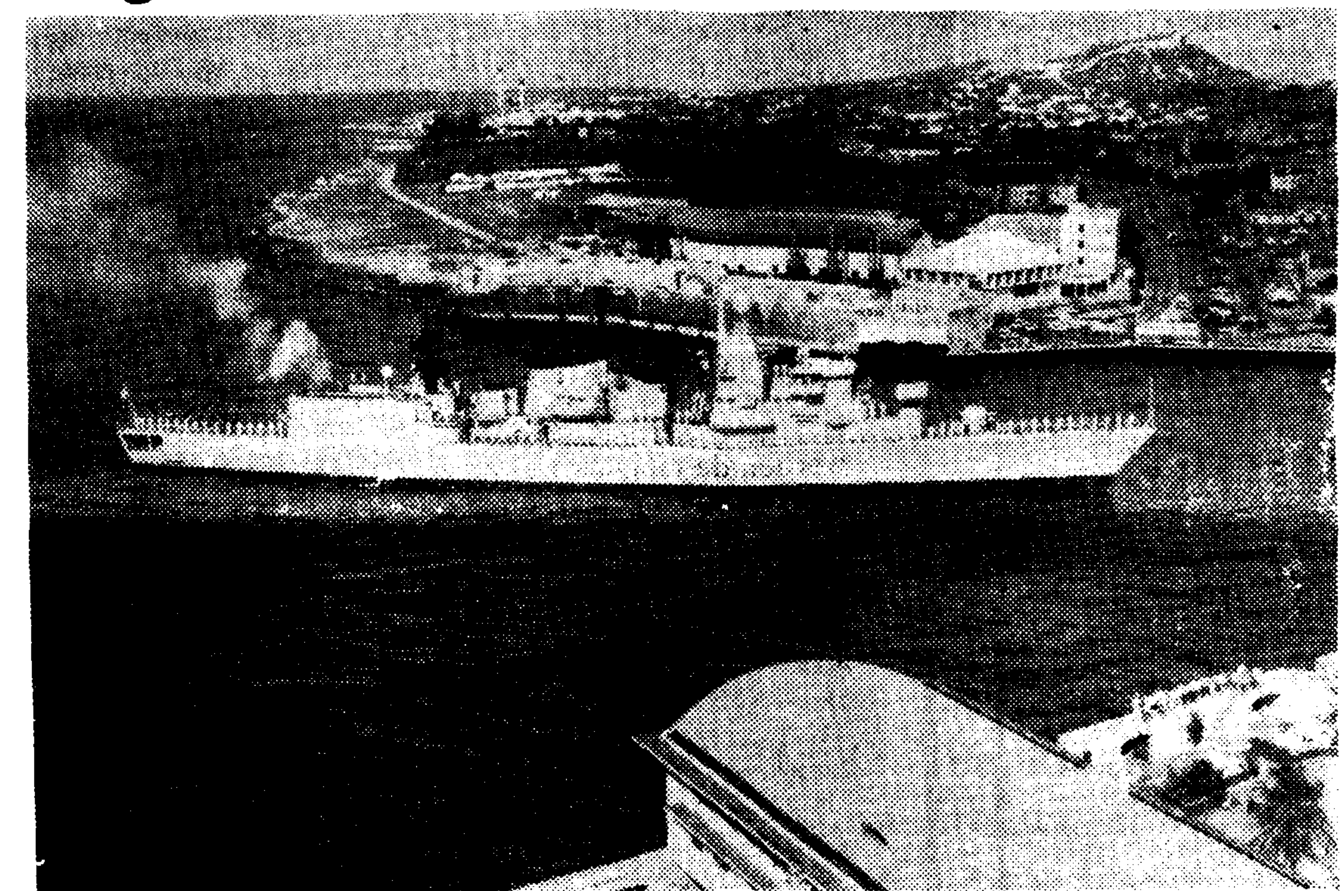
De commissie kwam vanmorgen weer bijeen om de toestand te evalueren. Hoewel vanuit Caracas het bericht kwam dat de situatie daar onder controle is, zal de commissie in functie blijven totdat de toestand volledig is genormaliseerd. "Of dat zo is, is voor ons nog niet helemaal duidelijk," aldus Heerenveen. Zodra dat het geval is, zal de commissie weer een sluimerend bestaan gaan leiden, maar kan elk moment weer bijeengeroepen worden in vergelijkbare noodgevallen.

De couppoging heeft op Curaçao voor nogal wat paniek gezorgd. Zo ontstond door het gerucht dat de rebellen op weg waren naar Curaçao om te tanken, een gespannen situatie op de luchthaven. Ook zorgde gisterochtend het binnenlopen van het stationsschip de Hr. Ms. Callenburg voor enige verwarring; verschillende mensen dachten dat er door een Venezolaans oorlogsschip schoten werden afgevuurd op Willemstad, temeer daar de schoten werden beantwoord. Het betrof echter het normale ceremonieel met saluutschoten voor het stationsschip.

WILLEMSTAD — De politie heeft vrijdagavond een snack te Pietermaai gesloten. De beheerder had geen vergunning. Een buitenlandse vrouw van 34 die dinds vorig jaar illegaal op het eiland woont, is bij de inspectie opgepakt. De Vreemdelingendienst zet haar het land uit.

Argwaan wegens coup in Venezuela

Even onrust in Willemstad bij aankomst marineschip

De Callenburgh stoomt de Sint Annabaai binnen. Reden voor telefoontjes.

WILLEMSTAD — Het nieuwe stationsschip voor het Caribisch gebied, de Hr.Ms. Callenburgh is vrijdagmorgen de haven van Willemstad binnengevaren. De ontvangst in Willemstad deed enige stof opwaaien. Het afvuren van de saluutschoten, waarmee een officiële begroeting altijd gepaard gaat, werd door sommigen in verband gebracht met de couppoging in Venezuela. Tientallen telefoontjes van ongeruste mensen waren het gevolg. De Callenburgh lost de Hr.Ms. Philips van Almonde af. De commandant van het pas aangekomen schip is kapitein-luitenant ter zee R.P. Klop.

Het schip is al enige tijd in het Caribisch gebied aanwezig. Tijdens het bezoek van hare majesteit de koningin aan de bovenwindse eilanden deed zij dienst als zogenaamd 'stand-by' schip. Daarnaast verzorgde de Callenburgh het transport voor de pers die het koninklijk bezoek achterna reisde.

De Callenburgh heeft onderweg een aantal rolstoelen afgeleverd bij de Saba Benedict Foundation. Deze rolstoelen waren meegenomen uit Nederland. Binnenkort zal het schip een recompressie-tank leveren aan het plaatselijke hospitaal in Bonaire. De tank kan gebruikt worden om duikers te helpen die te maken krijgen met decompressieproblemen. Ook zullen er schoolbenodigdheden afgeleverd worden, evenals speelgoed voor de Kaya Oldulfinas scholengemeenschap op Bonaire.

Het nieuwe stationsschip gaat zich in het Caribisch gebied onder andere, actief bezighouden met drugsbestrijding. Dit zogenaamde standaard-fregat van de Kortenaerklasse heeft circa 180 mensen aan boord en begint volgend jaar juli aan haar terugreis naar Nederland. De Callenburgh wordt dan afgelost door de Hr.Ms Bloys van Treslong. Midden jaren negentig zal de Callenburgh met twee andere S-fregatten verkocht worden aan Griekenland.

WILLEMSTAD — Radio Korsou F.M. zendt zondagavond om 18:30 uur het concert van het Radio Philharmonisch Orkest (R.Ph.O.) uit, dat op 22 november in het Centro Pro Arte werd gegeven. Uitgevoerd worden de ouverture Le Nozze di Figaro van Mozart, de tweede symfonie van Schubert en het vijfde pianoconcert van Van Beethoven. Het Orkest staat onder leiding van Jeffrey Tate, solist is Bruno Leonardo Gelber (piano). De samenstelling en de presentatie zijn in handen van Roel Praamsma.

Democratie: kiezen wie U wil, maar IK zeg wat gebeurt (Cova)

Door Nederlandse instelling Bazhan Karpata

Onderzoek naar criminaliteit van Antillianen en Arubanen

ORANJESTAD — In het nieuwsbulletin van de Nederlandse stichting Bazhan Karpata, een steunfunctie-instelling ten behoeve van Antillianen en Arubanen, staat dat onderzoek is gedaan naar de criminaliteit in de provincie Utrecht. Aanleiding waren de vele berichten vorig jaar als zou een onevenredig groot Antillianen en Arubanen in Nederland binnen het criminele circuit opereren. Binnenkort start de instelling een onderzoek naar de arbeidssituatie.

Gaandeweg het onderzoek werd steeds duidelijker, dat de berichtgeving in de media sterk overtrokken is geweest. Geen enkel politiecorps in de provincie gaf aan dat Antillianen of Arubanen onevenredig hoog vertegenwoordigd zouden zijn in hun contacten met de politie. Er is wel sprake van toename van (een gering aantal) veroordeelde jongeren in jeugdinrichtingen. Speciale programma's voor gedetineerden worden als overbodig beschouwd. Een preventieve aanpak door opvang en begeleiding van nieuwkomers en zeker van de jongeren onder hen, zou al een remmende werking kunnen hebben op de gesignaleerde stijgende lijn.

Bazhan Karpata start binnenkort een onderzoek naar de arbeidssituatie van Antillianen en Arubanen. De onderzoeker Nelis Beukenboom zal inzicht geven in de wijze waarop Antillianen en Arubanen werk zoeken.

Over de arbeidssituatie van Antillianen en Arubanen is volgens de instelling onvoldoende bekend. Er is bij voorbeeld een groot verschil tussen de cijfers die de arbeidsbureaus publiceren over de werkeloosheid en de eigen berekeningen van Bazhan Karpata. De cijfers die de instelling hanteert, zijn veelal gebaseerd op doorrekenen van landelijke gegevens op basis van de kennis uit de regio. Deze werkwijze blijkt onvoldoende te zijn om een goede analyse te maken van de arbeidssituatie. Diepgaande kennis van specifieke regionale accenten is noodzakelijk voor een goede belangenbehartiging.

Buiten de omgerekende gegevens krijgt Bazhan Karpata veel 'signalen' binnen. Zo horen zij van mensen, dat zij regelmatig werk krijgen via projecten, maar zelden een baan voor lange tijd. Anderen werken vooral via uitzendbureaus om op deze manier een vaste baan te vinden. Bazhan vraagt zich af of dit ook lukt. Ook hebben zij geen duidelijkheid of de algemeen gehanteerde stelling 'Hoe lager de opleiding, des te minder kans op werk' ook voor Antillianen en Arubanen opgaat. Het onderzoek moet gegevens opleveren over het zoekgedrag naar werk en de door de mensen beleefde oorzaken van de werkeloosheid binnen deze bevolkingsgroep.

ORANJESTAD — De Duitse echtgenoot H.K. van de vermoorde Amerikaanse Eileen McAdden is · op vrije voeten gesteld. Het stoffelijk overschot van de vrouw werd begin september te Boca Bocdoei aan de Noordkust van Aruba gevonden en is inmiddels in de Verenigde Staten begraven.

Het bezoek dat rechter-commissaris mr Ch. Heeregrave, officier van Justitie mr Merx en advocaat mr Gibbs deze week aan New York brachten, waar de vriendin van de vermoedelijke dader werd verhoord, zou geen nadere bewijzen hebben opgeleverd om verdachte nog langer vast te houden. Het slachtoffer was in een echtscheidingszaak verwikkeld met haar Duitse echtgenoot. Hij werd destijds als verdachte in de moordzaak aangehouden.

Koperen bank

■*WILLEMSTAD— De offshore bank Indosuez Antilles vierde op 27 november haar twaalfeneenhalfjarig bestaan met een receptie. De gouverneur, mr. Jaime Saleh, kon niet aanwezig zijn en daarom ontving hij 's middags de directeur van de bank, C.B. Römer (rechts van Saleh), alsmede twee commissarissen van Indosuez Antilles, K. Rijpma (links) en A.F. Guepin (rechts).*

Setar volgend jaar gastheer bij congres

ORANJESTAD — Setar zal volgend jaar voor het eerst gastheer zijn van het negende congres van de Caribbean Association of National Telecommunication Organizations (CANTO). Van 6 tot 10 juni worden voor dit congres ruim driehonderd deelnemers op Aruba verwacht.

De voorzitter van de Raad van Bestuur van Setar, drs Frank Zaandam, verklaarde bij de opening van het nieuwe administratiegebouw dat Aruba tijdens dit congres aanbevolen zal worden voor een functie in het CANTO-bestuur. Voorts, dat de CANTO zal moeten helpen bij het oprichten van een opleidingscentrum (Resource and Training Center) in het Setar-complex zelf. Het congres heeft als thema *Consolidating Networks for the Caribbean Information Society*. Dit is van groot belang voor de CANTO, die de verbetering van de telecommunicatie in de Caribbean als bijdrage aan de economische groei, als hoofddoel heeft.

Setar werd in 1988 lid van de CANTO en heeft sindsdien de verschillende vergaderingen in de regio bijgewoond. CANTO zelf werd in 1985 in Trinidad & Tobago opgericht als een professionele commerciële organisatie. Haar doel is bijstand te geven aan haar leden in alle aspecten van de ontwikkeling van hun telecommunicatie. De organisatie telt momenteel 27 actieve Caribische en Latijnsamerikaanse leden en communiceert in zes talen.

WAARSCHUWING

De marinierskazerne Savaneta maakt bekend dat op **DONDERDAG 03 DECEMBER 1992** van 07.00 uur tot 22.00 uur een schietoefening wordt gehouden op CALIFORNIA. Er wordt geschoten met scherpe munitie. Het onveilig zeegebied bedraagt 4000 meter, terwijl het onveilig gebied aan landzijde afgebakend wordt met rode vlaggen en borden.

Vijf jaar voor smokkel drugs en mishandeling

DEN HAAG - Het gerechtshof in Den Haag heeft vrijdag de 22-jarige S.P. uit Rotterdam veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar wegens mishandeling en drugssmokkel. Tegen hem was tien jaar geëist. De rechtbank had de man eerder veroordeeld tot tien jaar cel.

Begin dit jaar kwam de man vanwege een administratieve fout van het gerechtshof op vrije voeten. Hij werd evenwel verder vervolgd.

Het hof achtte het bewezen dat P. meegedaan heeft aan twee ontvoeringen. De betrokken man en vrouw werden zwaar mishandeld. Volgens het hof is niet bewezen dat P. een deel van de pink van de man had afgesneden. De vrouw werd bewerkt met een gloeiend mes.

De ontvoeringen hadden te maken met problemen over drugstransporten van heroine naar Portugal waarbij P. en de twee slachtoffers betrokken waren.

Wimco krijgt nummers terug

ORANJESTAD —Wimco heeft haar oude telefoonnummers, die door Setar onverwachts en zonder waarschuwing werden veranderd, weer terug gekregen.

Het kort geding dat over deze gang van zaken werd aangespannen gaat door, zolang Setar niet aan het verzoek voldoet haar besluit schriftelijk te bevestigen. Setar nam gistermorgen contact met de Wimco-directie op, maar Wimco liet nu op zijn beurt horen, niets te bespreken te hebben met Setar en verwees door naar advocaat mr G. Maduro. De advocaat eist van Setar een schriftelijke verklaring dat de oude nummers worden teruggegeven. Tot gistermiddag was aan dit verzoek niet voldaan.

***

Het DUITSE industriële concern Mannesmann heeft in de eerste negen maanden een 18 procent hogere omzet geboekt. De omzetgroei was geheel te danken aan overnemingen. Zonder de nieuwe aanwinsten zou de omzet met een procent zijn gekrompen.

AGENDA ARUBA

KANTOORUREN AMIGOE
open van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten.

TELEFOON
24333. Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22316 en 24508. **Pageboy 127-0379.**

TELEFAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
10.815.445 Banco di Caribe

POLITIE
11100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
115.

****

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag vóór 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

****

WACHTREGELING DOKTOREN (van 18.00-07.00 uur)
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter E. de Cuba, Sta. Cruz 56. Tel.: 25666.
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter J. Tromp via Centro Medico San Nicolas (tel.: 48833) of via Alarmcentrum (115).

****

BOTICA'S
(nachtdienst)
Pabao brug: Del Pueblo, Caya B. Croes 48. Tel.: 21253.
Pariba di brug: San Lucas, B. v/d Veen Zeppenveldtstraat (San Nicolas), tel.: 45119.

****

VOOR BRANDGEVALLEN, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale (tel.: 115) op te bellen.

****

CENTRO MEDICO CARABOBO
(Engelandstraat 7, tel.: 21777)
De wacht heeft dra L.G. Beke-Martinez, tel.: 24696.

****

WIT GELE KRUIS ARUBA ZUIGELINGENBUREAU
(Koningstraat 22, tel.: 24444)
Dagelijks geopend van 07.30-12.00/13.50-17.00 uur; maandag te Paradera (tel.: 25543) van 08.00-11.00 uur; dinsdag: San Nicolas (45906)/Noord (23425) van 08.00-11.00 uur; woensdag: Santa Cruz 28288) van 08.00-11.00 uur; donderdag: Dakota (29008), Oranjestad (23168), Savaneta (47020) en Brazil (48301) van 08.00-11.00 uur.

****

ZWANGER? STICHTING CIZKA geeft informatie en brengt u in contact met leden die zwangerschapsbegeleiding, verloskundige hulp en kraamzorg bieden. Bel 37687.

****

INFORMATIECENTRUM KONINGIN WILHELMINA FONDS (voor de kankerbestrijding op Aruba)
Geopend van maandag t/m vrijdag van 08.30-11.30 uur - J.E. Irausquinplein 3 (juist achter de pastorie van Oranjestad).

****

NARCOTICS ANONYMOUS HELPLINE
Tel.: 38989 (24 uur per dag).

****

AIDS-HOTLINE
Vragen? Bel dan 23040/27352 tussen 07.30-12.00/13.00-16.30 uur.

****

FADA/PRIDE
(Van Walbeeckstraat 25, tel.: 32999)
Open van maandag tot en met vrijdag van 08.00-16.00 uur voor inlichtingen omtrent preventie alcohol/drugsmisbruik.

****

AMNESTY INTERNATIONAL ARUBA
P.O. Box 1029, tel.: 27808/48124.

****

DIERENARTSEN
P. Barendsen en T.J.M. Wools, tel.: 21720.
Voor spoedgevallen buiten kantooruren tel.: 115.

****

BRIDGECLUB ARUBA ARIBA
(Tivoliclub, Wilhelminastraat 16)

Dinsdagavond om 19.30 uur speelavond. Voor opgave/informatie tel.: 24953.

****

TELEARUBA
ZATERDAG: 18.00 Cartoons; 18.30 3-2-1- Contact; 19.00 Small Wonder; 19.30 Elsa Klensch; 19.50 Big Story; 20.10 Life Most Embarrassing Moments; 20.55 CNN News; 21.20 Crossfire; 21.40 Movie; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

ZONDAG: 16.00 Studio Sport; 17.20 After School Special; 18.05 Movie; 19.30 Show-Time; 21.00 CNN News; 21.20 Week in Review; 20.05 Movie; 23.30 Sports Tonight; 24. Sluiting.

****

ZATERDAG
DIVERSEN
ARUBAANSE ATLETIEK BOND (G.A.M.O.)
16.15 uur Cross Country te Lago Colony. Alle leeftijden.

MAANDAG
DIVERSEN
BIJBELMUSEUM: geopend op elke werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 0f 25111).

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN 'MAN NA OBRA': elke maandag en donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om produkten te kopen in het oude gebouw van Bibito Pin, t/o protestantse kerk, Piedra Plat.

****

KERKDIENSTEN
BRAZIL: zon.: 09.00 en 19.00 uur.
DAKOTA: zat. 19.00 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.
NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur.
ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur, zon.: 06.30, 10.00 en 19.00 uur.
PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 en 17.30 uur.
POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur.
SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.
SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.
TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

****

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN
ORANJESTAD: 10.00 uur ds A. van den Doel (crèche en zondagsschool).
SEROE COLORADO: 08.30 uur ds A. van den Doel.
SAN NICOLAS: 09.00 uur ds G. Dekker.
PIEDRA PLAT: 17.00 uur ds G. Dekker.

Stimaruba en Tierra del Sol komen tot oplossing:

Bubaliplas blijft en golfbaan krijgt water

PALM BEACH — Natuurvereniging Stimaruba en Sun Development Company, de initiatiefnemer van het golfbaan project Tierra del Sol, zijn overeengekomen dat de Bubaliplas behouden blijft en het golfproject haar benodigde water uit de plas krijgt. Beide partijen presenteerden gisteren een voorstel om te starten met de slibverwijdering van de grote plas. Dat zal naar schatting 2 jaar duren en ongeveer 1,25 miljoen florin kosten. Nederland is bereid het een en ander te financieren. De Arubaanse regering zal ook financiële steun moeten geven.

De Bubaliplas beschikt nu over 3500 ton water. Na de schoonmaak zal er plaats zijn voor 4500 ton: daarvan kan 2500 ton water naar de golfbaan en blijft de benodigde 2000 ton voor behoud van de plas beschikbaar. Toch zal de overheid ervoor moeten zorgen dat er een extra watervoorziening komt. Zo hopen Tierra del Sol en Stimaruba dat de overheid zal beslissen om rioleringen van San Nicolas, de hotels en de wijken rond Oranjestad aan te sluiten op de Riool Water Zuiverings Installatie (RWZI), zodat de plas meer water krijgt. Nu beslist is dat het ecologisch systeem van de twee plassen intact blijft, en toch 2500 ton aan de golfbaan wordt geleverd, zal de Arubaanse overheid ervoor moeten zorgen dat de aansluiting van de rioleringen op de RWZI plaats vindt, alvorens de grote hoeveelheid water naar Arashi te sturen.

Dr. Arie Spaans van het instituut voor Bos en Natuur onderzoek Nederland en ecoloog dr. Joe Edminsten hebben de Bubaliplas onderzocht en kwamen tot de conclusie dat de grote vogelplas sterk vervuild is. Dit vervuilde water gaat via een soort biologische filter, in de vorm van een vaart met veel lisdoddes (riet), naar de kleine plas. Hierdoor bevat de kleine plas minder slib.

Het plan is nu om in de grote plas een dam aan te leggen, zodat een groot deel van de grote plas geen instromend water meer krijgt. In de dam wordt een sluisje aangebracht naar de kleine plas voor het water van de RWZI. In deze periode is minder water voor de Bubaliplas nodig en kan meer naar de golfbaan. Na de schoonmaak kan het zuidelijk deel van de grote vogelplas weer geleidelijk worden gevuld. Vervolgens moet blijken hoeveel water er precies nodig is om de plas van voldoende water te voorzien en hoeveel voor irrigatiedoeleinden. Bij aansluiting van de rioolleidingen van de woonwijken rond Oranjestad, de nieuwe hotels en San Nicolas, zal er voldoende water zijn.

Conferentie van Site university

ORANJESTAD — Voor de eerste maal wordt de 'Site university' conferentie in 1993 niet in de Verenigde Staten of Canada gehouden, maar op Aruba. PR-manager Myrna Jansen van directie Toerisme bracht verslag uit over de voorbereidingen voor deze conferentie, die van 20 tot 25 juni 1993 wordt gehouden in de hotels Americana en Hyatt.

Tijdens de conferentie zal het vierde lustrum van Site University worden herdacht. Men verwacht het recordaantal van zeshonderd bezoekers, dit jaar op de bijeenkomst in Hawaï, op Aruba te overtreffen. De Arubaanse delegatie die in Montreal de SITE-vergadering bijwoonde bestond uit: Myrna Jansen en Gina Gnecco van ATA-afdeling public relations, Lourdes Rouse (ATA Canada), Harold Malmberg (Palm Tours), Edward Malone (AHATA), Wichita Every (ECO destinantion management services) en Kathy Caitati (Americana hotel). Verschillende commissies zijn met de voorbereidingen doende.

Kerkdienst

ORANJESTAD — Op zondag 29 november wordt om 9.30 uur in de kapel van de Mariniers Kazerne een kerkdienst gehouden, geleid door pater Peelen. Na afloop koffie drinken. Iedereen is van harte welkom.

Fonds voor werknemers van hotels

ORANJESTAD — Het pensioenfonds voor werknemers in de toerismesector gaat op 1 januari 1993 officieel van start. Aangenomen wordt, dat per 1 april 1993 de premiebetaling van kracht zal zijn.

Op vrijdag was het zover dat de onderhandelingen afgerond werden met de ondertekening van het contract tussen de stichting en de BWA, die hierdoor officieel de dagelijkse administratie van het pensioenfonds gaat voeren. De stichting heeft met het kantoor Towers Perrin/Smit & Bunschoten, in de persoon van Rinus Kuipers, onderhandeld over de 'set-up' van het fonds, in het bijzonder over de reglementen voor deelname. Hierna volgde onderhandelingen met het kantoor Belien Wansink & Associates (BWA) over de dagelijkse administratie van het fonds.

De stichting 'Pension Fund Tourist Sector Aruba' werd op 27 maart 1992 ten overstaan van de notaris opgericht. Het bestuur van de stichting bestaat uit 2 leden van de Aruba Hotel & Tourism Association (AHATA), 2 leden van de vakbond Federacion di Trahadornan di Aruba (FTA) en een onafhankelijke voorzitter. Overeenkomstig de statuten van de stichting werd een 'Investment Committee' benoemd die belast zal zijn met het investeren van de middelen van het pensioenfonds, teneinde de verplichtingen jegens de deelnemers in de toekomst zeker te stellen. Harold Malmberg, Simon Arends en Ben Marapin maken deel uit van dit comité.

■ *ORANJESTAD — De ondertekening van het contract tussen de Stichting Pensioenfonds voor hotelwerknemers en het kantoor Belien Wansink & Associates (BWA) dat de dagelijkse administratie van het pensioenfonds gaat bijhouden.*

SPA spreekt met regering

ORANJESTAD — Het bestuur van de Arubaanse Politiebond (SPA) is vrijdag gestart met besprekingen met de ministerraad. Overeengekomen werd dat de besprekingen donderdag 3 december worden voortgezet. Zoals bekend verzocht de SPA een spoedgesprek met de regering over salaris aanpassing en andere voorzieningen voor leden van het politiecorps. Uit de leden werd een commissie gevormd, die voorstellen opstelde, welke aan de regering werden aangeboden.

Nieuwe Setar-directeur

■ *ORANJESTAD — Tijdens de officiële opening van het nieuwe administratiegebouw van de Setar, maakte minister Elio Nicolas van Vervoer en Communicatie de benoeming van ing. Greg Tromp tot Setar-directeur bekend. De minister (links) feliciteerde ing. Tromp met deze benoeming.*

Remigratie regeling

ORANJESTAD — Wie geboren is op de Antillen of Aruba en daar minstens 10 jaar heeft gewoond en langer dan 2 jaar in Nederland woont en in Nederland minder inkomsten heeft dan 110procent van het bruto-minimumloon, komt waarschijnlijk in aanmerking voor de remigratieregeling.

Men moet ook aan kunnen tonen dat men huisvesting op een van de eilanden heeft en daar in eigen levensonderhoud kan voorzien. Voor vertrek moeten eventuele schulden in Nederland afbetaald zijn. De remigrant krijgt in de regeling de reiskosten en (in beperkte mate) het vervoer van bagage vergoed en een overbruggingsuitkering. Voor meer informatie: Nederlands Migratie Instituut, tel. 030-342 936.

Verkiezing Miss Tourism World

ORANJESTAD — Jongedames uit 20 landen nemen van 7 tot 13 december aanstaande deel aan de 'Tourism World 1992 Beauty Pageant' die op Aruba wordt gehouden. De kandidaten krijgen gedurende de verkiezings week onderdak bij Divi Divi beach resort. De eindverkiezing is op 13 december om 20.00 uur in het Americana Hotel.

Gedurende hun verblijf op Aruba zullen de kandidaten een bezoek brengen aan de minister van Toerisme en Economische zaken, het tehuis Brivo di Solo, Atlantis Submarine, Red Sail Sports catamaran, receptie ten huize van Coastal's vice-president, jackpot-toernooi in Palace Casino, rondrit met de Palm Tours en een show in de Tropicana Showroom.

De deelnemers komen uit: België, Nederland, Peru, de Verenigde Staten, Guatemala, Honduras, Barbados, Saba, Bonaire, Venezuela, Colombia, Brazilië, El Salvador, Mexico, Curaçao, de Dominicaanse Republiek, Puerto Rico, Canada en Aruba.

Uitverkoop bij Spritzer

■ *ORANJESTAD — Juwelierszaak Spritzer & Fuhrman is vanmorgen begonnen met haar tweede jaarlijkse 'International buy-out sale' die tot 16 januari zal duren. De prijzen variëren van 50 tot 100.000 dollar met kortingen tot 60 procent. De speciale collectie, afkomstig van internationaal bekende kleinhandelaren, groothandels en fabrikanten, bestaat uit handgemaakte juwelen van goud en platina en een spectaculaire reeks met robijnen, diamanten, saffieren en parels.*

Eerste resultaten volkstelling bekend

Aantal inwoners Aruba geschat op 71 duizend

ORANJESTAD — Minister ing. Eddy Briesen van Economische Zaken kreeg gisteren de eerste publicatie van de resultaten van de volks-woningtelling 1991, die van 6 tot 13 oktober 1991 werd gehouden. Aan de telling, voor de derde maal op Aruba gehouden, namen 800 medewerkers deel. Het aantal inwoners wordt op dit ogenblik door het Centraal Bureau voor de Statistiek op 71.000 geschat. De afgelopen 3 jaar nam de bevolking met ongeveer 10.000 toe.

De publicatie werd aangeboden door directeur drs E.A. Jacopucci van het Centraal Bureau voor de Statistiek, coördinator drs H.M.C. Beukenboom en dr F.C. Eelens van de technische bijstand voor dit project. Uit de gegevens blijkt dat er onder de Arubanen in de leeftijd van 15 tot 35 jaar 94 vrouwen tegen 100 mannen zijn. Dit veroorzaakt de nodige spanning op de huwelijksmarkt. Onder de groep Arubanen, die nimmer in het huwelijksbootje stapten in de periode van 15 tot 35 jaar, zijn er 100 mannen tegen 81 vrouwen. Aan de andere kant is het aantal gescheiden Arubaanse vrouwen boven de 45 jaar, met 1017 vrouwen tegen 837 mannen, aanmerkelijk hoger. Gescheiden vrouwen hebben volgens het onderzoek meer problemen om weer een huwelijk aan te gaan dan de mannen.

Aruba had in 1991 (met tussen haakjes de telling van 1960) 66.687 (53.199) inwoners, waarvan 32.821 (26.127) mannen en 33.866 (27.072) vrouwen. Het groter aantal vrouwen komt vooral door de hogere leeftijd. In verhouding tot de cijfers van de laatste volkstelling, die in 1981 werd gehouden onder de 60.312 inwoners, betekent dit een toename van 10.5 procent. In verhouding tot andere landen in de regio en Zuid Amerika is de groei van de bevolking de afgelopen 10 jaar niet groot te noemen. Zo groeide de bevolking van het nabuurland Venezuela in dezelfde periode met 15 procent tot 17.3 miljoen inwoners.

Uit een kleine analyse blijken de grote veranderingen van de Arubaanse bevolking in de afgelopen 10 jaar. Met het sluiten van de Lago liep het bevolkingsaantal terug van 62.900 naar iets meer dan 59.000 inwoners. Sinds 1989 vond echter een snelle aanwas van de bevolking plaats. Wat de sterfgevallen op Aruba betreft, geeft het verslag aan dat in de jaren 1989 en 1990 60 procent van de sterfgevallen veroorzaakt werd door hartziekten bij de mannen. Meer dan 80 procent van alle tragische ongevallen op Aruba eisten slachtoffers onder de mannen.

Amigoe komt maandag uitgebreid terug op de verschillende aspecten van dit interessante rapport.

Waarschuwing Nigeriaanse aanbiedingen

ORANJESTAD — De Kamer van Koophandel en Nijverheid Aruba ontvangt nog regelmatig brieven uit Nigeria, teneinde handelscontacten te leggen met lokale bedrijven.

Het is daarbij gebleken dat lokale bedrijven vanuit Nigeria worden benaderd met lucratieve aanbiedingen om als tussenpersoon op te treden bij geldtransacties. Genoemde praktijken monden volgens de Kamer uit in oplichting van de lokale zakenman.

Het Arubaanse bedrijfsleven wordt verzocht bij ontvangst van dergelijke fraudulente offertes, hierop niet in te gaan. Indien men zaken wenst te doen met Nigeriaanse bedrijven, wordt aanbevolen van te voren informatie in te winnen bij de 'Nigerian Association of Chamber of Commerce', 15A, Ikorodu RD, Maryland, P.M.B. 12816, Lagos-Nigeria, tel 964727, telex 21368 Chacom NG.

Marlboro naar toernooi in Nederland

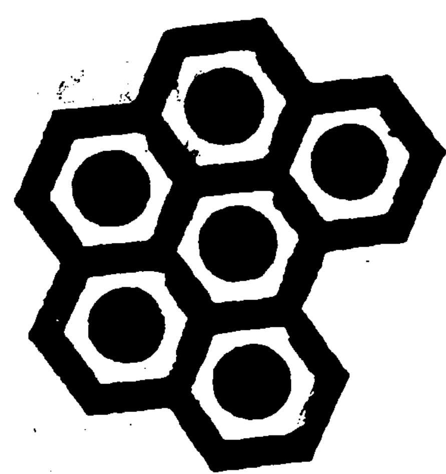
ORANJESTAD — Van 25 juni tot 4 juli volgend jaar wordt het vijfde 'Rotterdam Baseball-World Port Tournament' gehouden. De veelvoudige Arubaanse kampioen Marlboro Sports Club is een van de deelnemers aan dit internationale toernooi.

Het World Port Tournament in Rotterdam is een van de grootste Europese baseball-toernooien en trok vorig jaar vijftig duizend toeschouwers. De wedstrijden worden gespeeld in het Neptunus Baseball Stadium, Rotterdam, met een capaciteit van 6000 zitplaatsen.

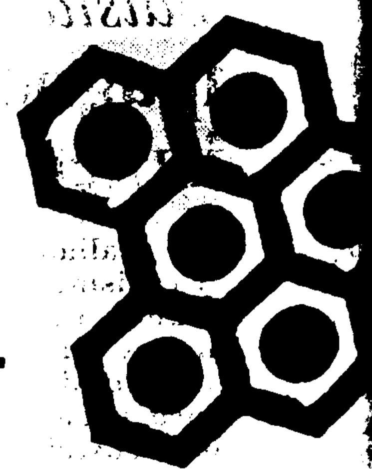
Het deelnemersveld voor het eerste lustrumtoernooi in Rotterdam ziet er als volgt uit: Nederland, Baltimore Johnny's (USA), Marlboro Sports Club (Aruba), Major League Baseball International Partners (profs USA) en Canada. Het Major League Baseball International Partners (MLBIP) team zal bestaan uit 'single A' spelers van de verschillende Major League baseball organisaties of één van de MLBIP-teams die gedurende de zomer van 1993 in een Europees land gestationeerd zal zijn.

Bezoek uit Puerto Rico

ORANJESTAD — Ex-secretaris dr Antonio J. Colorado van Puerto Rico en nu vertegenwoordiger van Puerto Rico in het Amerikaanse congres, bracht vergezeld van zijn echtgenote een kort bezoek aan Aruba. Colorado is een persoonlijk vriend van premier Nelson Oduber. Hij voerde besprekingen waarbij ook zijn adviseurs John Collins en Gloria Bacco aanwezig waren. Colorado gaat vermoedelijk samenwerken met het nieuwe kabinet van de Amerikaanse president Bill Clinton.

30 Jarig jubileum

Coöperatieve Spaar en Krediet Vereniging Ambtenaren ACU

■ WILLEMSTAD — De lands- en eilandsambtenaren zijn al dertig jaar lang verzekerd van hun eigen kredietunie, ACU. Het jubileum van de instelling werd vrijdag gevierd. Dat gebeurde in het penthouse van het Van der Valk hotel tijdens een genoeglijk samenzijn. Een van de belangrijke gasten van de kredietvereniging was Jaime Saleh, de gouverneur van de Nederlandse Antillen. ACU-gastheer A. Constancia op de rug gezien onderhoudt zich met de vertegenwoordiger van de koningin.

In voetbalstadions

Campagne in Italië om racisme te bestrijden

ROME - De Italiaanse voetbalautoriteiten gaan uitingen van racisme tijdens voetbalwedstrijden in Italiaanse stadions bestrijden. In het land waar niet alleen Bryan Roy sinds kort speelt maar ook waar Aaron Winter, Ruud Gullit, Marco van Basten en Frank Rijkaard spelen, lijkt racisme toe te nemen tijdens voetbalwedstrijden. De Italiaanse autoriteiten hebben donderdag meegedeeld dat ze voornamelijk van start willen gaan met een publiciteitscampagne om de racistische uitingen de kop in te drukken.

"Wij moeten de kop niet in het zand steken wanneer wij geconfronteerd worden met racisme. Wij moeten alarm slaan wanneer enkele gestoorden de stadions willen gebruiken op de slechtst mogelijke wijze," aldus Antonio Matarrese, voorzitter van de Italiaanse Voetbalbond.

Matarrese verklaarde op een persconferentie dat het bestuur van de bond bijeen was geweest om een publiciteitscampagne te bespreken, waarin televisiespots en posters zullen worden gebruikt om een halt toe te roepen aan de uitingen van rechts-extremisme onder voetbalsupporters.

Italië is de laatste maanden opgeschrikt door een groei in racistische uitingen in de stadions. De Italiaanse politie meent dat het voornamelijk het werk is van een groep van ongeveer duizend jongeren, die reeds de naam 'Nazi-skins' heeft gekregen. Hun uitingen van "Voetbal speelt een zeer belangrijke sociale rol in Italië en het geeft dikwijls de verspreiding weer van een nieuwe ideologie," aldus Matarrese. Hij kondigde aan dat de veiligheidscontroles bij het betreden van de accommodaties zullen worden opgevoerd om te voorkomen dat supporters racistisch materiaal meebrengen in de stadions. Bovendien zal overleg worden gevoerd met de betrokken jongeren.

Ruud Gullit was afgelopen zondag het slachtoffer van racistische uitingen van fans van inter. De speler van AC Milan stelde na de wedstrijd voor dat clubs weigeren te spelen als spelers racistische opmerkingen van de tribunes krijgen. "Voor mij zijn die racistische uitingen een bewijs van gebrek aan intelligentie. Deze mensen beledigen zichzelf. Ik ben ervan overtuigd dat veel spelers in de serie-A iets tastbaars willen doen", aldus Gullit.

Toyota Kersttoernooi Bridgeclub Baranca

WILLEMSTAD — Een dames-paar in de A- en in de B-lijn een heren-paar eindingden aan kop in de derde ronde van het Toyota Kersttoernooi van Bridgeclub Baranca. Het betreft de dames Saladin en De Vries die in het afgewerkte spel maar liefst 65,63 procent scoorden in de A-lijn, terwijl de heren Groot en Cloose het ook niet slecht deden in de B-lijn met een score 61,31.

De derde ronde van het Toyota Kersttoernooi werd afgelopen woensdag afgewerkt. Dertig bridgeparen zijn komen opdagen voor het spel in die ronde. In totaal scoorden vijftien paren boven het gemiddelde van vijftig procent. Dat waren zeven bridge-paren in de A-lijn en acht in de B-lijn.

Merkwaardig is dat in de A-lijn drie paren boven de score van zestig procent eindigden, terwijl in de B-lijn alleen het winnende herenpaar ruim één procent boven zestig scoorde. De dames Saladin en De Vries met hun 65,63 score, werden op de tweede plaats in de A-lijn opgevolgd door het gemengd bridge-paar Van Hellenberg-Hubar/Kruisheer. Dit paar had een score van 64,24. De derde plaats werd door het paar Den Dulk/De Paula ingenomen met 62,30.

De andere vier bridgeparen die boven het vijftigprocent gemiddelde scoorden, waren de volgende dames-bridgeparen: 4. Van den Brink/De Paula met 56,94; 5/6. Nebbling/Van Vliet en Agarwal/Wilgehof beide paren met 52,08 en 7. Geenen/Bongers 50,69 procent.

In de B-lijn werden de heren Groot/Cloose op de tweede plaats opgevolgd door het dames-paar Mous en Mayer dat met 57,74 eindigde. Een ander damespaar Bustraan/Engelmann eiste de derde plaats op met 57,14. Onder de vijf andere bridge-spelers die boven het gemiddelde scoorden, bevindt zich slechts een heer die op de zevende plaats bleef samen met zijn echtgenote.

De eindclassificatie in de derde van die vijf paren was als volgt: 4. Eikelboom/Van de Werf 55,36; 5. Goudberg/Van Loon 54,17; 6. Henriquez/Van Schaick 53,57; 7. echtpaar Le Fevre 52,98 en 8. Schnog/Valkenberg met 52,38.

Volleybal voor scholen

WILLEMSTAD — Maar liefst zestien scholen hebben zich al ingeschreven voor een groot volleybaltoernooi dat op 5 december zal worden gehouden. SUKA 2000 tekent voor de organisatie van dit toernooi dat in het sportcomplex SDK zal plaatsvinden.

STUKA 2000 is een organisatie die onlangs is opgericht door een groep enthousiaste maar ook zeer sportieve scholieren. Hun eerste activiteit is dan ook een groot sportevenement voor de Curaçaose jeugd die nog in de schoolbanken zit.

De doelstelling van STUKA 2000 is echter om voor de schoolgaande jongeren te gaan werken door het opzetten van projecten en het organiseren van activiteiten. Deze worden dan op de toekomst gericht en vandaar de naam STUKA 2000 die eigenlijk voor STUdiantenan na KAminida pa anja 2000 (Studenten op weg naar 2000) staat. Met het houden van sportevenementen krijgen de scholieren dus naast een gezond lichaam ook een gezond verstand.

Scholen die tot nu toe hebben toegezegd aan het volleybaltoernooi deel te nemen zijn: de Marnix Mavo, het Radulphus College, Pierre Lauffer College, Peter Stuyvesant College, de UNA, Stella Maris, Jacques Ferrandi, Nilda Pinto, de IFE, Pedagogische Academie, MAO, MTS, Sint Jozef T.C. en Technische school Juan Pablo Duarte.

Regilio Tuur bokst belangrijkste partij in zijn loopbaan

'Een Hoogvlietse Rotterdammer van Surinaamse afkomst met de Nederlandse nationaliteit die in Amerika bokst'

ROTTERDAM - Het jongetje dat dertien jaar geleden de boksschool van Jan Schildkamp in hoogvliet niet durfde binnengaan staat volgende week voor de zwaarste krachtproef uit zijn carrière als professional. Juist in de dagen voor het gevecht om de vakante Europese titel in het zwaarvedergewicht tegen Jacobin Yoma herinnert Regilio Tuur zich twee voorvallen uit zijn 25-jarige leven heel duidelijk.

"Ik was door de verhalen van mijn vader, die als prof in Suriname heeft gebokst, gefascineerd geraakt door de bokssport. Van Suriname, waar ik op 12 februari 1967 werd geboren, herinner ik mij nauwelijks iets. Ik was twee jaar toen wij naar Nederland kwamen.

Nadat wij van Rotterdam West naar Hoogvliet waren verhuisd, heb ik een aantal malen voor de beslagen ramen van de boksschool van ome Jan Schildkamp gestaan. Ik durfde niet naar binnen. Een net zo kleine jongen als ik, we waren beiden zo'n twaalf jaar, stond er ook vaak. Uiteindelijk hadden wij het lef naar binnen te gaan. Zo is het allemaal begonnen."

Regilio Tuur heeft sinds zijn kennismaking met de bokssport gedroomd van een carrière als prof. De 15e november 1982 vormt de tweede levendige herinnering. "Als aap van vijftien jaar had ik geen geld om naar de partij om het Europees kampioenschap halfzwaargewicht tussen Rudi Koopmans en Alex Blanchard te gaan.

Toch heb ik die partij gezien op een groot videoscherm, dat in een van de hallen van het sportpaleis Ahoy' was opgesteld. Ik vond het prachtig. Voor zo'n volle zaal wil ik ook ooit om een Europese titel boksen." Die droom gaat dus donderdag voor de nu zelfbewuste prof, sinds kort getooid met een modieus Nat "King" Colekapsel, in vervulling.

Jan Schildkamp die Tuur als amateur vormde, is nog steeds een van de vertrouwenslieden van Tuur. De bokstrainer uit Hoogvliet zag zijn pupil in mei 1987 van de Europese titelstrijd voor amateurs in Turijn terugkomen met een bronzen medaille. Het was er een van drie, die Nederland in de Italiaanse stad veroverde naast het goud van Arnold Vanderlijde en het brons van Reino van der Hoek.

GROTE INDRUK

Anderhalf jaar later maakte Regilio Tuur bij de Olympische spelen in Seoul grote indruk door in de eerste ronde de Amerikaanse wereldkampioen Kelcey Banks knock out te slaan. Seoul leverde geen medaille op voor Tuur. Na overwinningen op punten tegen de Kenyaan Wanjau en de Engelsman Anderson ging hij in de kwartfinales op punten ten onder tegen de Roemeen Dumitrescu.

Regilio Tuur vond dat hij na Seoul uitgeleerd was als amateur. De drang naar de Verenigde Staten, voor hem het mekka van de bokssport, werd steeds groter. Bill Bikoff, een Amerikaan die vermogend was geworden in de bouwwereld, legde de kleine Nederlander vast.

Bij de New York Boxing Club van Bikoff ontmoette Tuur ook Kevin Kelly, die binnenkort voor een gevecht om de wereldtitel staat. Op 27 juli 1989 maakte Tuur zijn debuut als profbokser met een overwinning door knock out in de eerste ronde op Dennis Pantoja.

'GIELTJE'

Inmiddels heeft "Gieltje", zoals hij vaak bijna liefkozend wordt genoemd, een uitstekende recordlijst opgebouwd. Daarbij dient echter wel te worden opgemerkt, dat Bikoff en trainer Phil Borgia, een Vietnam-veteraan, hun bokser zorgvuldig hebben opgebouwd. In Gleasons Gym in New York heeft Tuur menig zweetdruppel liggen.

"Je moet als prof keihard trainen en serieus leven. Ik heb daar in New York geen problemen mee. Aan de verlokkingen van de stad kan ik moeiteloos weerstand bieden. Niet alleen omdat ik serieus leef maar vooral omdat ik wil sparen." Door zijn spaarzaamheid is Tuur er ook in geslaagd anderhalf jaar geleden Bikoff af te betalen.

"Bikoff had natuurlijk in mij geïnvesteerd. Ik kwam zonder een cent naar New York. Ik heb bij Bikoff getekend omdat in de staat New York redelijke contracten voor de profs gelden. Dertig procent van een beurs gaat naar de manager, de rest naar de bokser. In februari gaan Bikoff en ik weer om de tafel zitten. Mijn contract loopt af. Dan moet er dus opnieuw onderhandeld worden. Uiteraard speelt de afloop van het gevecht tegen Yoma dan een belangrijke rol."

Regilio Tuur ontvangt komende donderdag na zijn partij tegen de Fransman tegen wie hij in zijn tiende beroepspartij op 2 december 1990 in het Amerikaanse Westchester zijn enige onbeslist bokste, de hoogste gage ooit aan een Nederlandse boksprof uitbetaald. "de 243.000 gulden is natuurlijk een enorm bedrag. Wanneer je echter in aanmerking neemt wat ik de afgelopen jaren ervoor heb moeten doen, is het echter "peanuts".

DRESSMAN

Tuur is niet alleen actief in de ring. Met een compagnon heeft hij een technisch inkoopbureau met voornamelijk belangen in Saudi-Arabië. Verder is hij als dressman actief in spijkerkleding.

"Dit Europees kampioenschap geeft mij het gevoel dat ik driekwart van de weg naar een gevecht om de wereldtitel heb afgelegd", zegt de bokser die zichzelf karakteriseert als een Hoogvlietse Rotterdammer van Surinaamse afkomst met de Nederlandse nationaliteit, die voor zijn werk in de Verenigde Staten is. Op weg naar het gevecht om de wereldtitel zal Tuur begeleid worden door Hector Roca, een 52-jarige Panamees die door Tuur is aangetrokken.

Het betekent niet dat Borgia als trainer uit beeld is. "Ik train twee maal per dag in New York. Phil Borgia heeft een volledige baan bij de posterijen. Hij is meestal pas laat in de middag beschikbaar. Het beste is er dan wel 'zo'n beetje van af. Natuurlijk staat Borgia, die pas een dag voor het gevecht in Rotterdam arriveert, tegen Yoma in de hoek maar Roca is de baas."

Roca die zijn sporen als trainer, volgens Tuur, heeft verdiend, traint de Rotterdammer nu vier maanden. De trainer is enthousiast over zijn bokser. "Regilio Tuur is intelligent. Niet alleen buiten de ring maar vooral erin. Hij leert snel en maakt nauwelijks fouten. Hij heeft het vermogen uitstekend te luisteren. Onze verhouding is er een als die van vader en zoon."

Bij een derde van Olympische atleten is het gezichtsvermogen niet optimaal

AMSTERDAM - Bij een derde van de onderzochte deelnemers aan de Olympische Spelen van Barcelona was het gezichtsvermogen niet optimaal.

Tijdens een onderzoek in Albertville, waar de Winterspelen werden gehouden, had achttien procent van de sporters problemen met de ogen. Een uitgebreide test op de jeugd Olympische dagen van Brussel vorig jaar gaf nog alarmerender cijfers te zien. Het aantal oogsterktеafwijkingen in een testgroep met jonge Europese sporters was met zeventig procent veel hoger dan verwacht.

Dat zijn de voornaamste conclusies in het rapport 'Eye-opener', dat de Olympische sponsor en firma van contactlenzen en zonnebrillen Bausch + Lomb in Amsterdam overhandigde aan Wouter Huibregtsen, voorzitter van het Nederlands Olympisch Comité.

"Met de blik op oneindig en het verstand op nul". Zo omschreef de dit jaar met de triathlonsport gestopte exwereldrecordhoudster Thea Sybesma de mening van de leek over haar specialisme. "Maar diezelfde blik was bij mij soms zo vertroebeld, dat ik bij het fietsen stenen op de weg niet zag en onnodig tijd verloor met lekke banden."

Ook hockeyer Stefan Veen, zeiler Willem Potma en oudschaatser Leo Visser gaven praktijkenvoorbeelden van achterblijven in prestaties door niet onderkend matig zien. "Ik heb eens een schip geraakt omdat ik de afstand niet goed inschatte", herinnerde Potma zich.

Zowel in Barcelona als in Albertville was een zogenaamd Olympic Vision Centre ingericht, waar sporters uitgebreid konden worden getest op reactievermogen, gerelateerd aan de gezichtsscherpte. "Coaches en begeleiders hadden er in vrijwel alle gevallen geen moment bij stilgestaan, dat het leveren van topprestaties wel degelijk hand in hand gaat met optimaal zien", aldus bestuurslid Van 't Pad Bosch van de stichting Sport en Zien, die een jaar geleden werd opgericht. "Ze stonden er allemaal van te kijken."

VOORTZETTING

Het Olympische onderzoek was een voortzetting van de eerste test op de jeugd Olympische dagen in Brussel in juli 1991. Daar werden 852 deelnemers onderzocht. Van de 601 sporters, die geen oogcorrectie droegen, bleek na zorgvuldige metingen, dat er 344 wel correctie aan een of beide ogen nodig te hebben om tot een gezichtsvermogen van tachtig procent of meer te komen. In Albertville werd van 282 atleten en coaches uit 24 landen een visueel presstatie profiel gemaakt, in Barcelona ging dat op voor 430 personen uit 69 landen.

De stichting Sport en Zien heeft geen uitsplitsing gemaakt naar takken van sport naar aanleiding van de onderzoeken. "Dit is nog maar het begin", aldus Van 't Pad Bosch.

"We gaan hier zeker mee door omdat een goede visuele conditie net zo belangrijk is als de lichamelijke gesteldheid. In eerste instantie zijn we van plan een onderzoek te houden in de tennissport omdat daar het visuele facet van buitengewoon belang is. Ook zijn we bezig met het propageren van het dragen van meer oogprotectie. Dat is hardp nodig want in Nederland komen jaarlijks ruim 5000 oogblessures in de sport voor."

KEVIN YOUNG: *De beste atleet in 1992*

Kevin Young en Heike Henkel de beste atleten in 1992

STOCKHOLM - De Amerikaan Kevin Young en de Duitse Heike Henkel zijn in Stockholm uitgeroepen tot atleten van het jaar 1992.

Aan de verkiezing deden 1500 deskundigen mee uit de hele wereld. Behalve officials brachten ook trainers en persvertegenwoordigers hun stem uit.

Young, die in Barcelona Olympisch kampioen werd op de 400 meter horden met een wereldrecord van 46,78 seconden, kreeg van de kenners de voorkeur boven de Kenyaan Moses Kiptanuei. Sprinter-verspringer Carl Lewis werd derde.

Bij de vrouwen had hoogspringster Henkel een kleine voorsprong op haar landgenote Heike Drechsler. De Amerikaanse Jackie Joyner-Kersee eindigde op de derde plaats. Ellen van Langen kreeg 1030 punten. De Olympisch kampioene op de 800 meter werd daarmee negende.

RESULTATEN

Het resultaat van de verkiezing is:

Mannen:

1. Young (Vst) 2850 punten, 2. Moses Kiptanui (Ken) 2329,5, 3. Carl Lewis (Vst) 2303,5, 4. Sergej Boebka (Oek) 1843, 5. Watts (Vst) 1433, 6. Christie (GBR) 1217,5, 7. O'Brien (Vst) 983,5, 8. Conley (Vst) 981,5, 9. Morceli (Alg) 973, 10. Marsh (Vst) 891.

Vrouwen:

1. Henkel (Dui) 2451, 2. Drechsler (Dui) 2315, 3. Joyner-Kersee (Vst) 2012, 4. Perec (Fra) 1959, 5. Devers (Vst) 1854, 6. Boulmerka (Alg) 1820, 7. Torrence (Vst) 1550, 8. Tulu (Eth) 1257, 9. Van Langen (Ned) 1030, 10. Gunnell (GBR) 575.

Oud-voetballer Loran begeleidt jongeren

WILLEMSTAD — De lokaal zeer bekende oud-voetballer, Edwin Loran, heeft zich bereid verklaard om jongeren in voetbal te trainen op het voetbalveld van Scherpenheuvel. Samen met zijn assistent Rignald Martina, geeft hij al voetbaltraining aan jongeren uit de diverse wijken. Op deze manier willen Loran en Martina jongeren van de straat houden en sportief bezig houden.

Dit voetbalproject gebeurt op eigen initiatief van de twee oefenmeesters. Er wordt al ruim twee maanden hard geoefend op het voetbalveld van Scherpenheuvel. Dit project dient ook om de naam van Scherpenheuvel én de fraters in ere te houden. Met name de fraters waren vroeger op sportgebied zeer actief in de begeleiding van lokale jongens die in Scherpenheuvel werden opgevoed.

Op het moment oefenen jongens van tussen de elf en veertien jaar op het voetbalveld van Scherpenheuvel. Het zijn jongeren afkomstig uit de wijken Montagne Abou, Rooi Santu, Fuik en de directe omgeving. Loran en Martina willen binnenkort ook beginnen met het trainen van jongens tussen de zes en tien jaar.

In verband hiermee voert Martina besprekingen met het bedrijf Royal Technica dat gevestigd is in het Maduro Plaza. Het trainersduo wil namelijk jeugdelftallen gaan vormen maar heeft hiervoor geld nodig. Vandaar dat Martina naarstig op zoek is naar sponsors om de te vormen elftallen financieel bij te staan, zodat deze ook aan de ORFIK-competities in de nabije toekomst kunnen deelnemen.

GEORGIE is van plan een eigen munteenheid in te voeren ter vervanging van de roebel, zo heeft premier Tengiz Sigua meegedeeld in het parlement. De munteenheid gaat Lary heten. Sigua zei niet wanneer de invoering plaatsvindt, maar verklaarde wel dat in Frankrijk te drukken bankbiljetten in 1993 beschikbaar moeten zijn voor circulatie "op een passend moment".

***

De winst van het JAPANSE elektronicaconcern Pioneer is in de eerste helft van het op 1 april begonnen boekjaar met 44 procent gedaald tot 10,8 miljard yen (Nf 155 miljoen). De omzet verminderde met 2,7 procent tot 205 miljard yen (Nf 2,95 miljard). Ook de Japanse elektronicagiganten Matsushita en Sony hebben forse winstdalingen over het eerste halfjaar gerapporteerd.

WILLEMSTAD — In het buurtcentrum Brievengat wordt op zondag van 10 tot 20 uur een enorme sortering kerstartikelen geëxposeerd. De toegang bedraagt een gulden. Er is tevens gelegenheid om een hapje en een drankje te nuttigen.

Vibrashon-ma[...]

WILLEMSTAD—D[...] club Vibrashon ve[...] de markt op zonda[g] van 10 uur tot 1[...] wordt gehouden [...] Nieuwe Markt te P[...] Entree kost twee gu[...]

Or.Ba.Hu. basketbalwedstrijden

WILLEMSTAD — De jeugd basketbal-organisatie Or.Ba.Hu. houdt op zondag een grote basketbal ontmoeting tussen zes jeugdige selecties. Deze confrontatie, Basketball Clash, wordt in het Sportcentrum Suvek aan de Begoniaweg gehouden. Deze activiteit is het tweede sportevenement van de Or.Ba.Hu. die sinds kort actief is in de lokale jeugd basketbalwereld.

Or.Ba.Hu. is een organisatie die de jeugd basketbalwereld nieuw leven in wil blazen. De groep poogt dit te willen bewerkstelligen met het organiseren van basketbalwedstrijden en het houden van speciale trainingssessies voor de lokale jeugd.

Voor de confrontatie van zondag zijn jongeren uit diverse lokale wijken samengevoegd en zijn er op die manier selecties gevormd. Verschillende scholen kwamen ook bij elkaar en werden teams gevormd voor deze ontmoetingen. De wedstrijden beginnen om 16.00 uur en elke partij heeft een speelduur van 45 minuten.

De Santa Maria Kings komen uit tegen het team van het Radulphus College. De selectie gevormd door jongeren uit de wijken Tera Kòrá, Seru Fortuna, Montagne Abou en Kapataz speelt tegen het scholenteam gevormd door MIL, Peter Stuyvesant College, International School en de Lauffer School.

Er wordt ook een dameswedstrijd gespeeld en die gaat tussen het Radulphus College en het Peter Stuyvesant College. In de categorie Pupillen (jongens tot en met veertien jaar) speelt een selectie van basisscholen tegen het Peter Stuyvesant College dat veel teams heeft afgeleverd voor deze wedstrijden van Or.Ba.Hu.

Primeur voor Curaçao
Fysiotherapeut komt met training voor geblesseerde lokale sporters

WILLEMSTAD — Met de komst van fysiotherapeut Marc Wehman uit Nederland, krijgt Curaçao een primeur. Wehman is namelijk van plan om samen met sport-fysiotherapeut Tom Piper een sport-blessureproject op te zetten op het eiland. De 28-jarige fysiotherapeut wil zijn in Arnhem opgedane ervaring in sport-blessuretraining, ook buiten de Europese grenzen aanwenden om de lokale sporters te helpen. En waarom niet op dit tropisch eiland dat naast ongeveer vier huisartsen die jaarlijks tientallen sporters met blessures behandelen, slechts één erkende sportarts heeft en zes sport-fysiotherapeuten telt?

De komst van Wehman heeft niets met het feit te maken dat Nederland sinds jaren een overvloed aan fysiotherapeuten heeft. Dit was namelijk reden genoeg voor de desbetreffende Nederlandse instanties om ruim vier jaar geleden een grote omscholingsproject voor fysiotherapeuten op poten te zetten. Wehman werd naar eigen zeggen door Piper die een eigen practicum heeft aan de Schouwburgweg, aangetrokken vanwege zijn ervaringen met de behandeling van sportblessure.

IN CONDITIE

Niet alleen sporters maar andere mensen die ook met een beperking kampen van het lichamelijk bewegingsapparaat kunnen vanaf heden bij Wehman en Piper terecht in het fysio-practicum van deze laatste. Wehman: "We brengen het lichaam van de patiënt dan weer in conditie. Er wordt geen fysiotherapeutische behandeling in de ruime zin van het woord gegeven, maar uitsluitend een diagnose gesteld. Alleen hierna, als er een duidelijke indicatie daarvoor is, wordt er een specifiek oefenprogramma opgesteld."

De jonge fysiotherapeut die al drie weken praktizerend is op het eiland, meent verder dat het mogelijk is om op medisch advies te komen trainen bij hem en zijn collega. Hij is ervan overtuigd dat een verkeerde leefgewoonte maar ook het op onverantwoorde wijze beoefenen van sport, voornamelijk contact- en bewegingssporten, debet zijn aan het ontstaan van onder andere een verkeerde werkhouding. Dit alles kan de oorzaak zijn van veel klachten.

Wehman: "Veelvuldig worden mensen dan fysiotherapeutisch behandeld met positief resultaat, wat dan echter van tijdelijke duur is. Dit hoeft overigens niet aan de betreffende behandelaar te liggen. Een oorzaak kan zijn het ontbreken van een structurele verandering in de leefgewoonte van de patiënt zelf."

CIRKEL

De gedachte achter de blessuretraining volgens Wehman is om de vicieuze cirkel, van onverantwoord leefgewoonte of sportbeoefening tot ontstaan van daaraan verbonden klachten, te doorbreken. "Deze cirkel kan men opheffen door enerzijds een structurele verandering in de leefgewoonte aan te brengen. Hierdoor daalt de belasting op het lichaam," vertelt de fysiotherapeut.

Aan de andere kant meent hij dat de vicieuze cirkel ook doorbroken kan worden door middel van gerichte fysio-trainingen. De belastbaarheid van het lichaam wordt hierdoor verhoogd. "Dit is practisch gezien makkelijk uitvoerbaar. Twee tot drie maal per week trainen geeft uitstekende resultaten. Dit is wetenschappelijk bewezen, overigens is in de topsport blessuretraining een veelvuldig gebruikte manier om na een blessure weer opnieuw topprestaties te kunnen leveren. Op deze manier blijven sporters niet onnodig lang in het circuit van de lokale gezondheidszorg hangen."

VERHELPEN

Op uitzonderingen na, meent Wehman, dat voorkomende klachten van het bewegingsapparaat van het lichaam (zoals rug-, nek-, schouder-, knie- en enkelblessures) positief te beïnvloeden dan wel verholpen kan worden met blessuretraining. De bedoeling is, aldus Wehman, dat mensen twee tot drie keer per week bij hem komen trainen.

De indeling van zo'n trainingsuur is als volgt: eerst geeft hij een gezamenlijke *warming-up* waarbij mobiliserende ofwel losmakende oefeningen prioriteit genieten. Als de bloedcirculatie goed op gang is gekomen, wordt overgegaan tot het specifieke - overigens individuele - oefenprogramma. Dit wordt afhankelijk van de klachten opgesteld door Wehman en heeft een continue begeleiding. De 28-jarige Wehman die zeer sportief is ingesteld, besluit wervend: "Uiteraard is het voor mensen zonder beperkingen of blessures ook mogelijk aan de conditie te werken. Het is namelijk wat de mens zelf onder een beperking verstaat."

AGENDA SPORT

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
(zwembad)
open van 09.00-12.00/14.00-17.00 uur; dinsdag- en donderdagmorgen gesloten

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z.n. Rif)
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar één gulden en volwassenen twee gulden), vrijdag van 20.00-22.30 uur, zaterdag van 14.00-17.00/20.00-22.00 uur en zondag van 12.00-17.00 uur.

SENTRO DI BARRIO JANWE
(dammen)
elke donderdag van 15.00-18.00 uur damles en -training voor de jeugd vanaf acht tot achttien jaar
(Schaakvereniging Janwé)
elke zaterdag van 09.00-12.00 uur schaakles en -training voor de jeugd vanaf zeven tot 23 jaar

DAMACOR BOWLING CLUB
(Chuchubiweg)
openingstijden: maandag t/m donderdag van 17.00-02.00 uur; vrijdag en zaterdag van 16.00 uur tot na 02.00 uur; zondag vanaf 13.00 uur.

RUST & BURGH
(Schaakvereniging Curaçao)
iedere maandagavond om 20.00 uur gelegenheid tot schaken.

* * * * * * * * *

ZATERDAG
TENNIS
(The Wine Cellar Overall Club Championships)
17.00 uur finales - banen Sport & Country Club Sta. Catharina.

* * * * * * * * *

ZONDAG
TENNIS
(The Wine Cellar Overall Club Championships)
17.00 uur finales - banen Sport & Country Club Sta. Catharina.

BASEBALL
(Federashon di Beisbòl di Kòrsou)
promotie/degradatie
10.30 uur Groot Kwartier Stars (AA-klasse) vs Mahuma Tigers (A-klasse) - Tio Daou Ballpark.

VOETBAL
Kopa Antiano
17.30 uur Sithoc vs Vespo (Bonaire) - Sentro Deportivo Korsou.

VOLLEYBAL
(Curaçaose Volleyball Bond)
A-klasse
17.00 uur (dames) O.K. vs Xaverianen;
17.00 uur (heren) Wata vs Keliwata;

SCHERMEN
09.30 uur *intereskolar* floretwedstrijden in A/B/C-klasse (dames/heren) - gymzaal Mgr. Zwijsen College, Grebbelinieweg.

BASKETBAL CLASH
(OR.BA.HU)
16.00 uur Basketbal clash - terrein Suvek

* * * * * * * * *

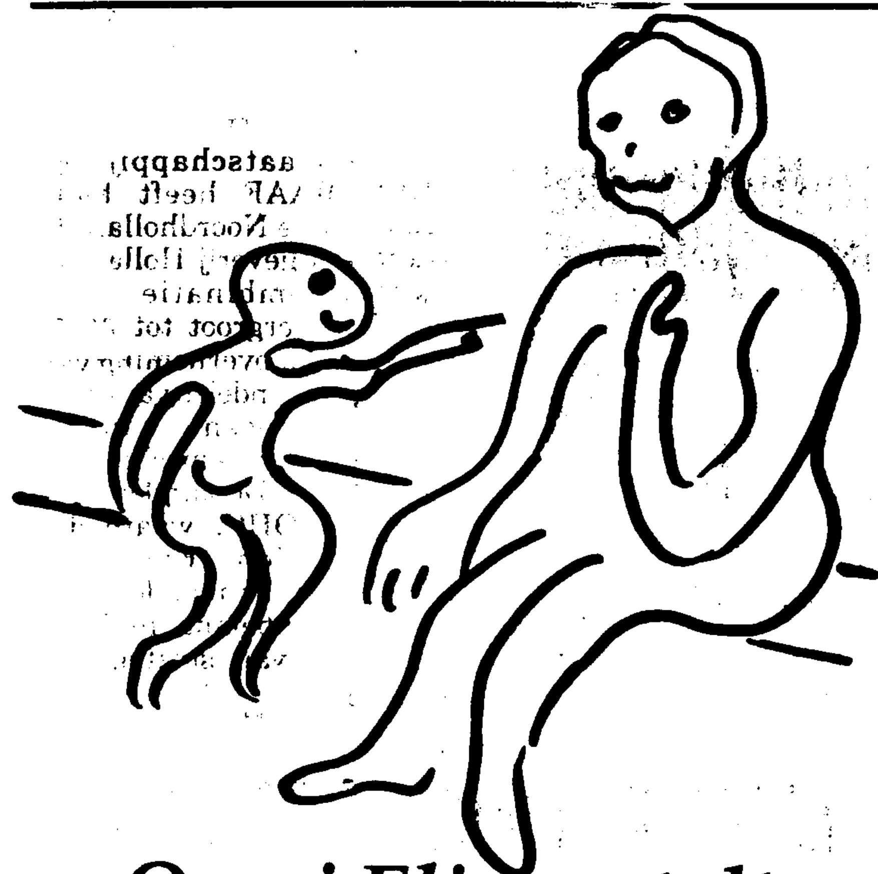
MAANDAG
SPORTPARK MARIE PAMPOEN
15.00-17.00 uur voetbal
15.00-18.00 uur dammen

* * * * * * * * *

DUSSELDORF - Richard Krajicek zal op 4 december in de Duitse stad Dusseldorf een demonstratiewedstrijd spelen tegen de Zweed Stefan Edberg. De Hagenaar treedt op als vervanger van de Amerikaan Ivan Lendl, die wegens een liesblessure moest afzeggen en dit jaar op doktersadvies geen tennis meer speelt.

JERUZALEM - Het Nederlandse vrouwenteam blijft het bij de Europese Jeugdkampioenschappen Judo (tot 21 jaar) goed doen. Na Francoise Harteveld (-72 kg) en Deborah Gravensteijn (-61 kg) veroverde ook Nancy van Stokkum een gouden medaille.

In de categorie tot 56 kilo bleef ze in de finale de Belgische Inge Clement de baas. Van Stokkum, tweede bij het laatste Jeugd-WK, won met Yuko. De Britse wereldkampioene Nancy Roberts, die van Van Stokkum in Buenos Aires van het goud afhield, kwam in Jeruzalem niet verder dan de derde prijs. In de klasse tot 52 kg greep Natalie Kunst net naast de bronzen medaille. Ze werd met koka verslagen door de Duitse Gudrun Einecke.

Ompi Elis vertelt: 'Komedia pa Mucha'

TER GELEGENHEID van het uitkomen van twee nieuwe boeken van Elis Juliana werd gistermiddag bij Sede di Papiamentu een feestelijk programma gepresenteerd, voor Ompi Elis en voor andere genodigden. De nieuwe boeken zijn 'Verso pa Mucha' en 'Komedia pa mucha'. Het eerste is een nieuwe druk van het populaire boekje met gedichtjes voor kinderen. Het tweede is een nieuw boekje met korte, vrolijke toneelstukjes voor kinderen. Goed te gebruiken op scholen of bij verenigingen. Ook dit boekje is weer volop geïllustreerd door Ellis Juliana zelf.

Verschillende van die toneelstukjes werden gistermiddag opgevoerd door kinderen van het St. Pauluscollege die ze hadden ingestudeerd onder leiding van David Lozano. De stukjes werden afgewisseld met kinderliedjes van het koor Angelitos. Dat koor, prachtig in rood en wit gekleed, met rode blosjes op de wangen, zong de liedjes niet alleen, maar beeldde ze ook uit, waarbij vooral de jongste kinderen zonder enige verlegenheid hun acteertalent naar voren brachten, wat alom vertedering opriep.

De presentatie door de kinderen werd voorafgegaan door een openingswoord van Jocelyn Clemencia, het hoofd van de Sede, die daarna het droomverhaal van Sabana Real voorlas. Natuurlijk is dat ook een verhaal van Elis Juliana.

Sede di Papiamentu maakte van de gelegenheid gebruik - er waren veel kinderen maar ook veel volwassenen - aanwezig om het belang van het lezen, in alle talen, onder de aandacht te brengen. Het koor zong een lied over lezen, zwaaiend met boekjes en onder het publiek werden buttons uitgereikt met 'Lesa ta Dushi' erop in 'dushi' kleuren.

Elis Juliana sprak een kort dankwoord na de uitreiking van zijn boeken, waarin hij naar voren bracht hoe belangrijk het is de interesse juist naar de kinderen te richten. Zij moeten geholpen worden, omdat zij de toekomst zijn. Daarbij hoopt hij door de kinderen nog minstens veertig jaar jong te blijven. Dat lijkt me wat aan de korte kant. Maar na die veertig jaar kan hij misschien als 'opa Elis' doorgaan met vertellen.

●NEL CASIMIRI

Blazers-serenade onder de palmen

HET IS NIET overdreven om te zeggen dat het muziekleven deze week in het teken staat van de blazers. Gisteravond zette het Octeto Academico de Caracas zijn serie concerten voort met een programma van louter bewerkingen, uitgezonderd een werk van Hummel. Deze keer werd er niet gemusiceerd in de zaal van La Belle Alliance van het Avila Beach Hotel maar op het bordes. Het publiek zat op het pleintje ervoor onder de palmen met als rugdekking een zacht ruisende zee en aan de hemel een maan in haar eerste kwartier, gesecondeerd door een helder stralende Venus. Een windstille avond. Kortom, ideale omstandigheden voor een echte, onvervalste serenade. Dat is het dan ook geworden.

Nu is het wel zo, dat een hele avond muziek voor blazers beluisteren al gauw een kwestie wordt van het ene oor in, het andere uit. Anders gezegd, door de beperkte dynamiek van zo'n blaasoctet wil er als je niet oppast wel eens eentonigheid ontstaan. Dat hadden deze uitstekende musici uit Caracas opgelost door stukken te spelen, die eigenlijk voor geheel andere bezettingen — lees volledig bezet symfonieorkest — zijn geschreven. Zodoende was het alleen al spannend om te horen, hoe de verschillende bewerkers het er van af brachten.

Het is dan ook niet voor niets, dat de "huis-arrangeur" Filiberto Nuñez nadrukkelijk naar voren werd gehaald met zijn bewerkingen van de "Brindisi" en het "Sempre Libera" uit La Traviata van Verdi. Nuñez heeft gevoel voor stijl en klankkleur en dat maakte zijn bewerkingen tot een lust om naar te luisteren.

Dat kan niet gezegd worden van ene Wenzel Sedlak die de fameuze Barbier-ouverture van Rossini onder handen had genomen. Alles recht toe recht aan, eenkleurig en een beetje vreugdeloos. Het gemis van de strijkersglans was voortdurend voelbaar. Nu werd dit openingsstuk ook niet bijster boeiend voorgedragen. Alles klonk stijfjes en braaf terwijl er van de beroemde crescendo-effecten niets naar buiten kwam.

Anders verging het de bewerkingen van Patrick Clements van Hongaarse Dansen van Brahms en een Slavische Dans van Dvorak. Elegant gedaan en met de nodige verfijning gespeeld, hoewel hier toch ook de fortissimo-effecten van een groot orkest achterwege moesten blijven om de eenvoudige reden dat echt blazers maar acht blazers zijn.

Dat de Don Giovanni-aria's van Mozart in de Triebensee-bewerking tot het beste behoren wat er op dit terrein geschreven is, werd in de uitvoering ervan nog eens onderstreept. Het knappe van deze arrangementen is het behoud van de oorspronkelijke sfeer en kleur. Het Octeto heeft dat met veel gevoel voor subtiele nuancering uit de doeken gedaan.

Van de Venezolaanse componist/dirigent Aldemaro Romero klonk Quinta Anauco. Een aardig romantisch niemendalletje dat kennelijk op het programma was gezet omdat er tenslotte ook een Venezolaan een beurt moest hebben.

Bleef over de Octet Partita in Es van Hummel. Tijdgenoot van Mozart en Beethoven, briljant pianist in zijn tijd en een bovenmiddelmatig componist. Vergelijkt men dit stuk met de soortgenoot van Krommer die de avond ervoor werd uitgevoerd dan is Hummel dus een klasse of wat interessanter, al was het maar vanwege zijn kruidige thematiek en de onvoorspelbaarheid van de muzikale wendingen. Typisch Hummel en ook op die manier gespeeld. Dat wil zeggen op het puntje van de stoel en scherp op elkaar ingesteld. Een meer dan genoeglijke avond.

Vanmiddag om half vijf gaat er een op jazz-invloeden geënt programma door klarinettist Friedman en pianist Pizzolante; zondag als laatste van de reeks een koffieconcert met Pizzolante en het Octeto. Dat begint als gewoonlijk om elf uur.

NARDO HENRIQUEZ

PRETORIA - Preside[nt] Frederik de Klerk he[eft] donderdag verklaard d[at] er "op zijn laatst v[oor] april 1994" voor het ee[rst] multiraciale verkiezing[en] in Zuid-Afrika georga[ni]seerd kunnen worden.

Voor het eind van dat ja[ar] moet er dan een inter[im] regering van nationale e[en]heid zijn, zo zei De Klerk [op] een persconferentie in P[re]toria. De meerpartijen-onde[r]handelingen over de ov[er]gang naar een democratis[ch] niet-raciaal bestel moet uiterlijk volgend jaar ma[art] hervat worden, aldus de Zu[id]afrikaanse president.

AGENDA BONAIRE

POLITIE: 8000
BRANDWEER: 8222
TAXICENTRALE: 8845
HOSPITAAL: 8900

LANDFILL te Lagoen: maandag t/m vrijdag van 07.00-16.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur; zondag gesloten.

OPENBARE BIBLIOTHEEK
(openingstijden voor het publiek)
maandag en donderdag van 14.00-18.00 uur; dinsdag en vrijdag van 08.00-12.00/14.00-20.00 uur; zaterdag van 10.00-12.00 uur.
(openingstijden voor lezers)
woensdag van 14.00-19.00 uur.

POSTSLUITING: maandag t/m vrijdag aangetekende stukken om 15.30 uur; gewone stukken om 16.30 uur.

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel, tel.: 8896.
Rotary: woensdag 12.00 uur - Restaurant Beefeater.

GALERIA DI ARTE BONAIRE (Kaya Grandi 70): openingstijden: maandag t/m vrijdag van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur.

POLITIECLUB (Weg naar Willemstoren): open op vrijdag van **20.00-24.00** uur; zaterdag van 12.00-24.00 uur.

LVV: **openingstijden Slachthuis** i.v.m. afwezigheid van de keurmeester zal tot nader order uitsluitend op donderdagen en vrijdagen geslacht en gekeurd worden.

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE (Bonaire Animal Shelter Foundation, Lagunweg 26. Tel.: 8080): **openingstijden** maandag t/m zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

****

KLACHTEN(BEZORGING)
Shon Ma Carolina, Bld. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 18.00 uur tel.: 8342).

****

ZATERDAG
DIVERSEN
SPORT
BASKETBAL
(Interinsulair)
18.00 uur pupillen
20.00 uur Jumpers B vs Aruba Jr. -Texport-gebouw.

****

ZONDAG
DIVERSEN
SPORT
VOETBAL
(Kopa Antiano)
17.30 uur Juventus vs Jong Holland (Curaçao) - Kralendijkstadion.

****

Het DUITSE warenhuisconcern Karstadt verwacht voor 1992 een slechter resultaat, maar geeft daar geen nadere aanduiding van. In de eerste negen maanden steeg de omzet nog met ongeveer acht procent tot 14,5 miljard mark. Dochteronderneming Nur Touristic verkocht met 2,52 miljard mark 28,3 procent meer aan reizen dan in de overeenkomstige periode van vorig jaar.

Aanpak wateroverlast
Ellis regelt technische bijstand ten behoeve DOW

KRALENDIJK — Om een handje te helpen met het voorkomen van wateroverlast bij stevige regenbuien zal de dienst Openbare Werken binnenkort kunnen beschikken over een deskundige die speciaal belast zal worden met afvoer van overtollig regenwater. De nieuwe technische bijstander is ing. G. Cruz.

Minister van Ontwikkelingssamenwerking Rudi Ellis heeft daarmee gehoor gegeven aan een verzoek van de gedeputeerde van DOW Arthur Domacassé en die van financien Ramoncito Booi. Daarmee kan de voortdurende overlast van regenwater, waardoor vooral de Kaya Caracas en de Kaya Grandi worden getroffen, opgelost worden.

Op beide plaatsen is het steeds weer de stagnatie in de afvoer van het water, die enorme overlast veroorzaakt voor bewoners en verkeer. Zoals bekend, hebben Domacassé en zijn diensthoofd Rietveld van DOW reeds ingegrepen bij de problemen die zich voordeden in de Kaya Grandi, maar die oplossing was van tijdelijke aard.

Gefaseerd en achter gesloten deuren:
ANC: Volgende week in beraad met regering

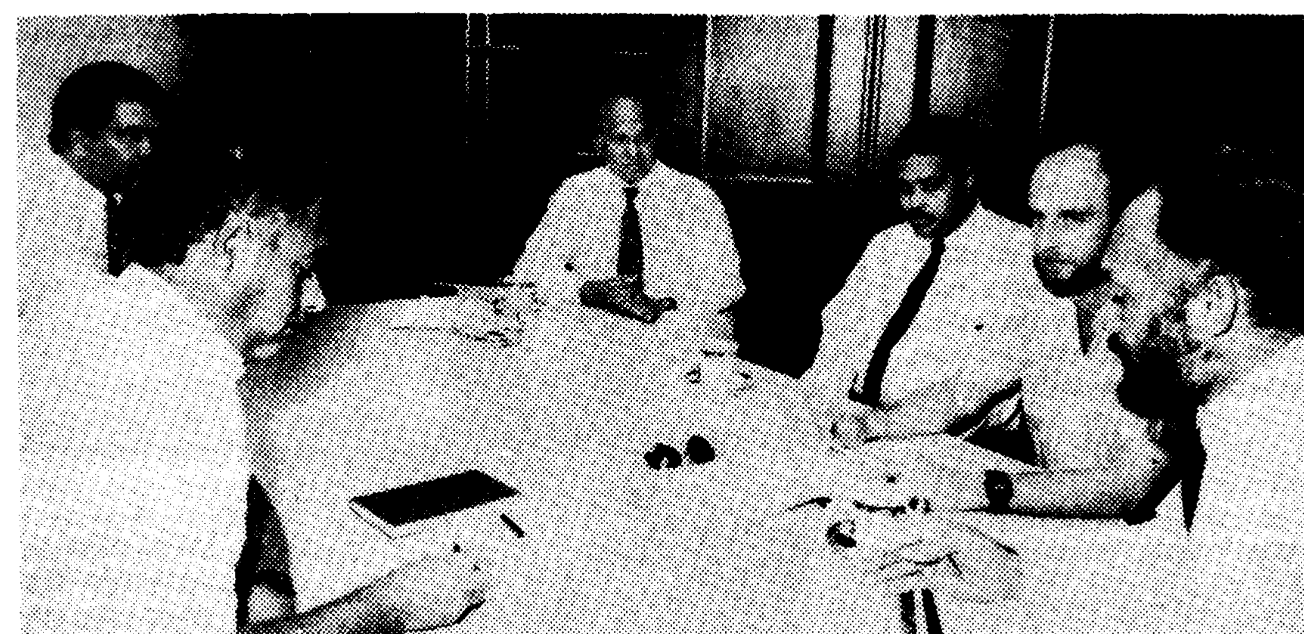
JOHANNESBURG - Het Afrikaans nationaal congres (ANC), dat het donderdagaangekondigdetijdschema van president Frederik de Klerk voor de overgang van een blank naar een multiraciaal bewind in eerste instantie als te langzaam heeft afgewezen, zei vrijdag niettemin met de regering te gaan onderhandelen.

Dit gebeurt dan achter gesloten deuren en in twee fasen, op 2, 3 en 4 december en vervolgens begin januari. De onderhandelingen vormen een logische voortzetting van de top van 26 september tussen De Klerk en ANC-leider Mandela, waarop zij het eens werden over het principe van de verkiezingen voor een grondwetgevende vergadering en de instelling van een overgangsregering van nationale eenheid.

De nu volgende onderhandelingen hebben als doel het eens te worden over de uitvoering van dit principe. Het gaat er bijvoorbeeld om vast te stellen hoe de toekomstige regering van nationale eenheid, die het resultaat van de verkiezingen zal zijn, zal functioneren. Ook moet worden bepaald hoe partijen zich gelijkwaardig aan de kiezers zullen kunnen presenteren en vooral om de principes van de grondwet aan te geven, die door de komende grondwetgevende vergadering zal worden opgesteld.

Voor het eerst heeft De Klerk een uitgewerkt voorstel voor de deling van de macht gepresenteerd. Hij verwacht dat de vastgelopen meerpartijen-onderhandelingen over een nieuwe grondwet in maart hervat worden. Zij moeten voor april 1994 leiden tot een overgangsgrondwet en verkiezingen die openstaan voor Zuid-Afrikanen van alle rassen.

De leider van de met het ANC rivaliserende Inkathabeweging, Zululeider Mangosuthu Buthelezi, zei vrijdag wel in te stemmen met het tijdschema van De Klerk. "Ik ben verbaasd dat er mensen zijn die tegen zijn, daar het om een schema gaat dat ideaal is gezien het feit dat wij niet goed georganiseerd zijn".

In de vergaderzaal van de ministerraad worden de problemen van het overtollige water en de oplossing daarvan besproken. Vlnr de derde waarnemend eilandssecretaris mr Starreveld, gedeputeerde Ramoncito Booi, Minister Rudi Ellis, gedeputeerde Arthur Domacassé, ing Rietveld en technisch bijstander de heer G. Cruz.

Amnesty veroordeelt ANC-schendingen mensenrechten

LONDEN - Amnesty International heeft vrijdag het Afrikaanse nationale congres (ANC) veroordeeld wegens "slechte behandelingen, martelingen en standrechtelijke executies" van gevangenen in kampen in zuidelijk Afrika.

Dat stelt de mensenrechtenorganisatie in een rapport. De meeste slachtoffers waren ANC-leden die kritiek hadden geuit op de eigen beweging en beschouwd werden als agenten van de Zuidafrikaanse regering. Zij zaten vast in gevangenenkampen in Angola, Zambia, Tanzania en Uganda. Het ANC heeft besloten dat de daders geen functies meer binnen de organisatie mogen uitoefenen.

Brand in Hofburg geblust

WENEN - De brand in de Hofburg, het vroegere paleis van de Habsburgers in Wenen, is zaterdagmorgen geheel geblust, aldus een woordvoerder van de Weense brandweer op de plaats van de ramp. De brand brak in de nacht van donderdag op vrijdag uit en legde een deel van de residentie in as.

Pas tegen negen uur 's zaterdagmorgen, 31 uur na het uitbreken van de brand, slaagden de brandweerlieden erin de laatste brandhaarden te blussen. Het kan nog enkele dagen duren voordat het puin is geruimd en het bluswater verwijderd. Het water kan nog extra schade veroorzaken in de ruimten die niet door de vlammen zijn getroffen. De oorzaak van de ramp is nog steeds niet bekend. Experts schatten de materiele schade op negentig tot honderd miljoen gulden.

Vervolg van pag. 1

derde keer dat Perez die al eerder president is geweest van Venezuela, te maken kreeg met bloedig geweld. Niet lang na zijn beëdiging als presidnet drie jaar geleden kwamen honderden mensen om bij een ongekende uitbraak van gewelddadig protest tegen de economische maatregelen van de regering. In februari van dit jaar werd er bloed vergoten bij een eveneens mislukte coup en gisteren was het de tweede couppoging binnen tien maanden. Men vreest dat het dodencijfer boven de vijftig uit zal komen. President Perez heeft ook nu gezegd dat het de laatste couppoging onder zijn bewind is. Perez, die in december 1988 democratisch gekozen werd, heeft herhaaldelijk gezegd dat hij van plan is aan de macht te blijven tot zijn ambtstermijn in februari 1994 afloopt. Tot februari dit jaar werd Venezuela beschouwd als een van de meest stabiele democratiën in latijns-Amerika.

President Perez behoort tot de leiders van Derde wereldlanden die zich ook op internationaal terrein manifesteren. In eigen land wordt hij er echter van beschuldigd geen oog te hebben voor de Venezolaanse problemen. Geruggesteund door de olierijkdom van Venezuela heeft Perez de strijd aangebonden met de enorme buitenlandse schuld en geprobeerd de burgerregering te beschermen tegen de terugkeer naar een militair bewind.

Onder de bevolking heerst echter grote ontevredenheid over het economische bezuinigingsbeleid dat Perez sinds zijn aantreden in 1989 voert en de vermeende corruptie van de machthebbers. Boze Venezolanen zijn de laatste tijd echter herhaaldelijk de straat opgegaan om te protesteren tegen de regering. Bij dit protest zijn ook verschillende doden gevallen.

De zeventigjarige Perez ontleent zijn internationale aanzien deels aan het feit dat hij leider is van een Zuidamerikaans land met een lange democratische traditie. In 1958 maakte een volksopstand, ondersteund door een deel van de strijdkrachten, een einde aan een tien jaar militaire dictatuur. Daarnaast speelt Venezuela als een van de oprichters een belangrijke rol binnen de invloedrijke OPEC (Organisatie van olie-producerende en -exporterende landen). Hij was ook president tussen 1974 en 1979.

In die periode kan het land zijn oliedollars niet opmaken en zwom het in zijn olierijkdom. Zijn eerste ambtstermijn als president (1974-79) kenmerkte zich door een sterke verhoging van de overheidsuitgaven, wat mogelijk gemaakt werd door de verviervoudiging van de olie-inkomsten. In die jaren kende Venezuela een nagenoeg volledige werkgelegenheid. Perez belangrijkste wapenfeit uit die periode was de nationalisatie van de olie-industrie in 1976.

Toen hij voor de tweede keer aantrad als president kreeg hij te maken met een enorme buitenlandse schuldenlast, mede opgebouwd onder zijn bewind indertijd en met een ongekende corruptie, waarvan hij in het verleden ook niet vrijgepleit kon worden. Dat de kaarten nu heel anders liggen blijkt wel uit het feit dat een recent opinieonderzoek aangaf dat niet minder dan negentig procent van de bevolking zijn beleid afkeurde. Waarschijnlijk hebben de couppleger op deze ontevredenheid gegokt bij hun avontuur, hopend dat de bevolking de straat op zou gaan. Dit is niet gebeurd. Daarmee was hun actie dan ook snel tot mislukken gedoemd.

Tadzjikistan wijzigt regeersysteem

MOSKOU - Het parlement van Tadzjikistan heeft vrijdag besloten het presidentieel systeem in deze door burgeroorlog geteisterde republiek in Centraal-Azië af te schaffen.

Dat heeft het persbureau Itar-Tass bericht in Moskou. Het parlement, dat in de stad Choedsjent (voorheen Leninabad) bijeenkwam, koos verder de pro-communistische Abdoemalik Abdoelladsjanov tot premier. Hij zal vandaag (zaterdag) zijn nieuwe regering bekendmaken, aldus het persbureau.

***

Holdingmaatschappij de TELEGRAAF heeft haar belang in de Noordhollandse krantenuitgeverij Hollandse Dagbladcombinatie in Haarlem vergroot tot 39,75 procent door overneming van een pakket aandelen van ongeveer 8 procent van de Oprechte Haarlemsche Courant (OHC). De aandeelhouders van OHC, waaronder Drukker Joh. Enschede, achten het aanhouden van een gering belang in HDC niet meer van strategische waarde.

***

HET WEER

WEERSVERWACHTING geldig tot morgenmiddag 12:00 uur:
Half bewolkt, tijdelijk zwaar bewolkt met enkele plaatselijke buien en kans op onweer. Zwakke tot matige, in buien af en toe vrij krachtige wind uit richtingen tussen oost en zuidoost (tussen 05 en 20 knopen).

WEEROVERZICHT:
Een "tropical wave" en een storing in de middelste en hogere luchtlagen, die vanmorgen nog altijd boven het oostelijk Caribisch Gebied lagen, zullen in de komende 24 uur het weer op de Benedenwindse Eilanden blijven beïnvloeden. Als gevolg hiervan zal van tijd tot tijd vrij veel bewolking overdrijven waaruit enige neerslag zal vallen. Hier en daar kan ook nog een onweersbui tot ontwikkeling komen.

OVERZICHT WEERSGESTELDHEID

Vanmorgen 08.00 L.T.		Afgelopen 24 uur		
Station	**Het weer**	**Max**	**Min**	**Neerslag mm**
Aruba	licht bewolkt	32	25	sp
Bonaire	zwaar bewolkt	--	--	1.3
Curaçao	zwaar bewolkt	30	24	0.3
Bogota	laaghangende mist	20	09	-.-
St Maarten	zwaar bewolkt	30	23	17.8
Amsterdam	zwaar bewolkt	08	06	7.0
Atlanta	licht bewolkt	09	01	0.0
Miami	zwaar bewolkt	29	17	0.8
Kingston	licht bewolkt	32	23	0.0
New York	zwaar bewolkt	15	04	0.0
Paramaribo	zwaar bewolkt	33	24	4.0
Port-of-Spain	zwaar bewolkt	32	25	0.1
San Juan	onweer	29	22	10.9
Santo Domingo	zwaar bewolkt	31	21	18.6

BEKENDMAKING

De Gezaghebber van het Eilandgebied Bonaire maakt hierbij bekend, dat strenge en permanente controle zal worden uitgeoefend op de naleving van voorwaarden, waaronder buitenlanders en buitenlandse werknemers op Bonaire zijn toegelaten.
Buitenlanders, die werkzaamheden verrichten zonder daarvoor toestemming te hebben en buitenlandse werknemers, die zowel binnen als buiten het bedrijf waarin zij werkzaam zijn, andere werkzaamheden verrichten dan die vermeld in hun verblijfsvergunning, zijn in overtreding van de op hen toepasselijke voorwaarden en zijn strafbaar uit kracht van de Landsverordening Toelating en Uitzetting.
Constatering van soortgelijke of andere overtredingen van de wet kan tot intrekking van de verblijfsvergunning leiden alsmede tot strafvervolging van zowel de betreffende buitenlander als degene die hem in dienst neemt of werkzaamheden laat verrichten, in strijd met de voorwaarden verbonden aan zijn verblijfsvergunning.

De Gezaghebber voornoemd,
mr. F.M.d.I.S. Goedgedrag

ANNOUNCEMENT

The Governor of the Island Territory of Bonaire herewith announces that rigid and permanent control will be exercised on the fulfilment of conditions under which aliens workers have been admited in Bonaire.
Aliens who perform other labour activities without a permit and alien workers who perform other labour activities than those mentioned in their residence permits, both in and outside the company with which they are employed are infringing the conditions applicable on them, and are liable to criminal punishment by virtue of the National Ordinance on Admission and Expulsion. Detection of similar or other infrigements of the law may lead to cancellation of the residence permit of the alien involved as well as criminal prosecution of both himself and the person who hires him or changes him with labour activities, in contravention of the conditions attached to his residence permit.

The Governor aforementioned,
dr. F.M.d.I.S. Goedgedrag

AVISO

Gezaghebber di Teritorio Insular di Boneiru ta anunsiá ku lo bai tene kontròl severo i permanente riba kumplimentu ku kondishonnan, boi di kua ekstranheronan i trahadornan ekstranhero ta wòrdu atmití na Boneiru.
Ekstranheronan ku ta hasi trabou sin tin pèrmit i trahadónan ekstranhero ku ta hasi otro tipo di trabou, tantu paden òf pafó di kompanianan, ku a dunanan pèrmit p'e, ta violando e kondishonnan ku ta konta pa nan i ta kastigabel segun "Landsverordening Toelating en Uitzetting".
Na momento ku konstatá e tipo di violashonnan aki òf otro violashonnan di lei esaki por kondusí na persukashon di tantu e ekstranhero komo di esun ku a tum'é den servisio òf lagu'é hasi trabou, konfliktorio ku e kondishonnan mará na su pèrmit di estadia.

Gezaghebber ariba menshoná,
mr. F.M.d.I.S. Goedgedrag

PUBLICACION

El Gobernador del Territorio Insular de Bonaire, por la presente anuncia que inspecciones rigurosas y permanentes serán tomados en relacion al cumplimiento de las condiciones para las cuales los extranjeros y trabajadores extranjeros han sido admitidos en la Isla de Bonaire.
Los extranjeros quienes ejecutan trabajos sin el permiso concedido y los trabajadores extranjeros quienes dentro y fuera del negocio donde estan empleados ejecutan otros trabajos que los mencionados en su permiso de estancia, estan en transgresion a las condiciones aplicables a ellos y son castigables en virtud de la Ordenanza del Gobierno sobre Entrada y Expulsion.
La comprobación de tales y otras infracciones de la ley puede conducir a la supresion del permiso de estancia del extranjero asi como persecucion judicial contra tanto el extranjero como la persona quien le emplea o quien le manda hacer trabajos contrario a las condiciones de su permiso de estancia.

El Gobernador ante mencionado,
dr. F.M.d.I.S. Goedgedrag

Beijing laat Parijs weten:

Samenwerking op de tocht bij Mirage-verkoop aan Taiwan

BEIJING - Frankrijk zet met zijn verkoopcontract met Taiwan de samenwerking met China op het spel. Beijing waarschuwde daarvoor.

Een woordvoerder van het Chinese ministerie van Handel heeft vrijdag in Beijing gezegd dat de noodzakelijke voorwaarden niet meer aanwezig zijn om "bepaalde samenwerkingsprojecten die in onderhandeling zijn met Frankrijk, hun beslag te laten krijgen," naar aanleiding van de verkoopplannen met zestig Mirage-gevechtsvliegtuigen aan Taiwan. De woordvoerder herhaalde nog eens dat zijn regering hoopt dat Frankrijk "de helderheid van geest heeft om zo spoedig mogelijk het verkoopcontract te annuleren."

Momenteel wordt nog onderhandeld over de verkoop van zes Airbus-vliegtuigen aan China en de bouw van een olieraffinaderij in Shanghai. Franse ondernemers bieden mee in de race om de bouw van de metro van Canton en van het tweede deel van een kerncentrale in Daya Bay. In 1991 had China met Frankrijk een handelsoverschot van 3,6 miljard gulden.

BEKENDMAKING

Hierbij wordt bekendgemaakt dat het in de telefoonboek vermelde nummer 33 14 44 van Dienst Openbare Werken niet correct is.
Dienst Openbare Werken is bereikbaar onder nummer 33 44 44.

Het wnd. Hoofd van Dienst
Openbare Werken
Ir. R.F. Pieters

LONDEN (Sid) - De Braziliaan Rubens Barrichello debuteert komend seizoen in de Formule-1. De twintig-jarige coureur uit Sao Paulo tekende donderdag een contract voor twee jaar bij het team van Eddie Jordan. Barrichello begon zijn raceloopbaan als negen-jarige in het Nationaal Kart-kampioenschap.

Nederlandse kinderen en parlementslid waren in Brazilië:

Voor rechteloosheid straat-jeugd eigen 'Amnesty' nodig

SCHIPHOL - Er moet een aparte internationale organisatie komen die aandacht vraagt voor de schending van mensenrechten bij kinderen. Dat vindt de tienjarige Frank Kootte uit Utrecht die de afgelopen week samen met drie andere kinderen en Europarlementarier Maartje van Putten (PvdA) een bezoek bracht aan straatkinderen in Brazilië.

Straatkinderen in Brazilië zijn volledig vogelvrij. Vaak worden kinderen gewoon vermoord. De moordenaars vinden dat straatkinderen toch maar voor galg en rad opgroeien en denken dat als ze groot zijn zij in de misdaad terecht komen. De moordenaars rechtvaardigen de executies, die ze vaak op een ongeluk laten lijken, dus als het uitroeien van toekomstige misdaad.

GENEGEERD

De autoriteiten en de media in Brazilië hebben het probleem lange tijd gewoon ontkend maar afgelopen week belegden straatkinderen een grote conferentie die mede dankzij de aanwezigheid van delegaties van kinderen uit het buitenland enorme aandacht heeft getrokken binnen en buiten Brazilië. Aan deze reis namen verder nog deel Marije van Vilsteren (13) uit Naarden, Inge Koers (11) uit Wilp en Pim Mulder (15) uit Hekendorp.

Volgens de delegatie heeft de conferentie een aantal dingen opgeleverd. Ten eerste wordt het probleem nu in Brazilië erkend. De Braziliaanse straatkinderen zelf zijn zich er echter van bewust geworden dat zij verbetering van hun situatie niet aan politici moeten overlaten. Het is ook duidelijk dat hele kleine straatkinderen nog wel in een pleeggezin kunnen aarden, maar oudere kinderen niet meer. Er zijn bijvoorbeeld meisjes van veertien jaar die al moeder zijn. Voor hen is andere opvang nodig.

OPVANG NODIG

Het probleem van de straatkinderen in Brazilië zal een stuk kleiner worden als er meer kinderopvang komt. Kinderen in sloppenwijken gaan zwerven omdat vaak allebei de ouders moeten werken om het hoofd boven water te houden. Kinderen die het geluk hebben in een creche te komen moeten daar op hun zesde jaar vanaf terwijl zij pas op hun zevende naar de basisschool kunnen. Daardoor raken veel kinderen die wel crechopvang hebben gehad in dat ene jaar voor hun schooltijd vaak alsnog aan lager wal.

OPEC bereikt akkoord

WENEN - De OPEC (Organisatie van olie-exporterende landen) zal in het eerste kwartaal van 1993 maximaal 24,9 miljoen vaten olie per dag produceren. Dat hebben de ministers van de aanwezige landen vrijdag na afloop van hun driedaagse bijeenkomst in Wenen bekendgemaakt.

De produktiebeperking, die al op 1 december ingaat, moet leiden tot een hogere prijs. De richtprijs van de OPEC bedraagt 21 dollar per vat van 159 liter. De huidige prijs ligt daar ruim 2,50 dollar onder. Momenteel bedraagt de dagelijkse produktie 25,25 miljoen vaten.

In het nu afgesproken plafond is nog rekening gehouden met de produktie van Ecuador. Dat land zal de OPEC aan het einde van dit jaar echter verlaten. Het is voor het eerst dat een lidstaat uittreedt. Ecuador vindt de contributie te hoog. Bovendien is het van mening dat de contributie niet voor alle landen even hoog hoort zijn, zoals nu, maar dat kleinere landen minder zouden moeten betalen. Tevens wilde Ecuador zich niet binden aan de produktiecontingenten van de OPEC. Het land produceert iets meer dan 300.000 vaten per dag.

Kuwayt, dat herstellende is van de gevolgen van de Golf-oorlog, heeft een contingent van 1,5 miljoen vaten gekregen. Kan het emiraat meer produceren, dan heeft het daarvoor de toestemming van de overige leden.

Saudi-Arabië, 's wereld grootste olieproducent, heeft een contingent van 8,54 miljoen vaten, terwijl Iran, op Saudi-Arabië na het belangrijkste OPEC-lid, 3,49 miljoen vaten mag produceren.

Wall Street omhoog bij laagste omzet dit jaar

NEW YORK - De koersen op de effectenbeurs van New York zijn vrijdag gestegen onder invloed van cijfers over het persoonlijke inkomen en de consumptieve uitgaven in oktober die op een opleving van de economie wijzen. Maar ook de positieve ontwikkeling van de twee voorgaande handelsdagen (dinsdag en woensdag) straalde op de markten af.

De Dow Jones-index van 30 industriele fondsen steeg met 15,95 punten tot 3282,21. De omzet van 104,9 miljoen aandelen was de laagste van het jaar. Traditioneel stelt de omzet van de dag na Thanksgiving Day al weinig voor, maar nu kwam daar nog het besluit van de effectenbeurs bij om twee uur eerder te sluiten.

De dollar moeest met een notering in New York van f 1,7970 driekwart cent terug ten opzichte van de slotkoers in amsterdam van f 1,8045. Donderdag was de markt in verband met Thanksgiving Day gesloten. Afgelopen woensdag sloot de dollar in New York op f 1,7870.

Financieel Nieuws

Beursplein 5: Echte mineur is er uit

AMSTERDAM - "Een lauwe markt, een echte vrijdag". Zo typeerde een handelaar de aandelenmarkt van de laatste handelsdag van de week op Beursplein 5. De omzetten waren klein en bleven voor de aandelen beperkt tot f 420 miljoen, de affaires in obligaties klommen tot f 2,2 miljard. De EOE-aandelenindex verloor 0,68 punt tot 276,45. De CBS-koersindex algemeen bleef liggen op 196,3 punten. Handelaren zijn niet pessimistisch gestemd over de komende weken. "De markt kan gaan draaien. Je ziet de koersen niet veel verder zakken. De mineur is er een beetje uit", aldus een van hen.

Wall Street gaf Amsterdam vrijdag niet veel impuls meer, ook al stond de Dow Jones vlak voor het sluiten van de markt in Amsterdam op 25 punten winst. De koersen in Frankfurt kwamen nauwelijks van hun plaats en londen stond bij de gong in amsterdam 13 punten hoger. Alleen de obligatiemarkt moest een veer laten. De jongste 8,25-procentsstaatslening zakte van 106,68 tot 106,21.

In de financiële hoek was ABN Amro vrijdag een opmerkelijke verliezer. Volgens een handelaar houdt de koersdaling van zestig cent tot f 48,60 verband met een tussentijdse beoordeling van het Londense effectenkantoor Goldman Sachs. In hun rapport stellen de analisten de winst per aandeel voor komend jaar in neerwaartse richting bij van f 6,30 tot f 6,03. Voor dit jaar laten zij hun prognose onveranderd.

Voor de korte termijn doet het aandeel ABN Amro het volgens de analisten tot vijf procent minder tegenover de rest van de markt. Dat houdt verband met de toenemende belangstelling voor cyclische waarden in de markt en met de goede prestaties van het aandeel de afgelopen tijd. Het kan alleen maar slechter worden, zo luidt de uitleg. De rest van de financiële waarden was vrijdag onveranderd.

Hunter Douglas was relatief de sterkste stijger op de hoofdmarkt. Door de sterke dollar kreeg de raambedekker er f 0,70 bij op f 37,20. De internationals profiteerden enigszins van de met een cent gestegen dollar (ruim boven de f 1,80). Akzo viel op met een winst van tachtig cent tot f 130,80. Unilever begon het weekeinde met veertig cent extra op f 182,20. Philips zakte een dubbeltje tot f 19,80, terwijl KLM f 0,10 omhoog ging tot f 25,10. Koninklijke Olie tikte een dubbeltje op tot f 147,10.

De haven-en uitgeverssector waren er minder aan toe. Elsevier gaf een gulden prijs op f 112,40, Wolters Kluwer liet twee kwartjes liggen op f 81,90 en VNU moest een dubbeltje afstaan op f 85,10. Nedlloyd gedijde niet best op de melding van donderdag dat het de winstverwachting in neerwaartse richting bijstelt. Het fonds gaf f 1,20 af op f 29, de laagste koers van dit jaar. Van Ommeren werd f 0,20 lichter op f 31,30 en Pakhoed een dubbeltje op f 36.

Op de lokale markt verloor Sphinx negentig cent op f 41,50 en Polynorm een rijksdaalder op f 129,50. Op de parallelmarkt moest Nedschroef de week afsluiten op f 50 (min f 2). Op die koers was er eindelijk wat vraag.

Winnaar in Peru

■ *LIMA - Ir Jaime Yoshiyama heeft als lijstaanvoerder van de regeringspartij Nueva Mayoria-Cambio 90 een persconferentie gehouden in verband met de onlangs in Peru gehouden verkiezingen. Zijn partij won daarbij de meerderheid in de grondwetgevende vergadering. Hij maakte bekend dat hij wil proberen dat dit parlement zo snel mogelijk wordt geïnstalleerd om aan zijn werkzaamheden te kunnen beginnen.*

Politieke aardverschuiving bij stembus:

Ierse Labourleider eist premierschap op

DUBLIN - De verregaande parlementsverkiezingen hebben een ommekeer teweeggebracht in de Ierse politiek, zo blijkt uit de vrijdag bekendgemaakte resultaten. De linkse Labourparty bijvoorbeeld zag zijn stemmenaantal verdubbeld.

Labour-leider Dick Spring zal een beslissende rol spelen bij de formatie van een nieuwe regering. Volgens de officiele uitslag sprong zijn partij vooruit van 9,5 naar 19,3 procent, haar beste score sinds de eerste verkiezingen in Ierland in 1923. "Als je deze cijfers bekijkt, dan is het duidelijk dat er een sterk mandaat is voor mij om het premierschap op te eisen, en dat zal ik ook doen", aldus Spring.

Het parlement komt op 14 december bijeen om de Taioseach (premier) aan te wijzen. Labour zal daarin waarschijnlijk 31 van de 166 zetels bezetten. Het definitieve aantal zetels zal pas bekend zijn na de verrekening van de reststemmen. Fianna Fail van premier Albert Reynolds viel terug naar 39,1 procent tegen 44,2 procent bij de verkiezingen van 1989. Zij blijft daarmee wel met 70 tot 74 zetels de grootste partij in het parlement, waar 166 afgevaardigden zitting hebben. Ook haar traditionele rivaal, de eveneens centrum-rechtse Fine Gael deed het slecht: Zij kwam op 24,5 procent, een verlies van vijf procent. Van oudsher beheersten deze twee partijen het politieke leven in Ierland.

Uit een referendum dat gelijktijdig met de verkiezingen werd gehouden, blijkt dat abortus in Ierland verboden zal blijven.

Dollar ruim cent hoger na gunstige cijfers VS

AMSTERDAM - De koers van de Amerikaanse dollar is vrijdag in Europa gestegen na de publikatie van cijfers over consumptieve uitgaven en persoonlijke inkomens waaruit blijkt dat het met de Amerikaanse economie de goede kant uitgaat. Bovendien profiteert de dollar nog steeds van de woelige ontwikkelingen binnen het EMS. De Amerikaanse valuta noteerde tegen het slot van de handel op de Amsterdamse wisselmarkt f 1,8045 tegen een slot op donderdag van f 1,7920.

Het Britse pond moest daarentegen meer dan een cent inleveren en sloot op f 2,7190 tegen een slot op donderdag van f 2,7325. Bij de overige Europese valuta kon het Ierse pond licht herstellen onder invloed van de maatregel van de Ierse centrale bank om vanaf komende maandag de daggeldrente te verhogen tot 100 procent. De koers kon daardoor aantrekken van f 2,9480 tot f 2,9535. Valutahandelaren zijn er desondanks van overtuigd dat het Ierse pond zal devalueren zodra een nieuwe regering is aangetreden.

De Franse frank leek gedurende de handel wat weg te zakken onder invloed van geruchten van een devaluatie. De gouverneur van de centrale bank, Jaques de Larosière, legde vervolgens zijn gewicht in de schaal door te verklaren dat een devaluatie alleen bedoeld is voor landen die niet op een andere manier hun concurrentievermogen kunnen aanpassen. De frank kon daardoor met een lichte winst sluiten op f 33,170 per 100 tegen f 33,155 op donderdag.

Uitlatingen van de vice-president van de Duitse Centrale Bank, Hans Tietmeyer, dat de Deense kroon niet gedevalueerd hoeft te worden, levverde deze valuta een winst op van meer dan een cent. De Deense kroon sloot op f 29,145 per 100 tegen f 29,040 op donderdag.

De Spaanse peseta en de Portugese escudo sloten vrijdag iets lager.

***

SHELL UK heft 500 van de 1.850 arbeidsplaatsen op in haar Stanlow-raffinaderij in Ellismere port (Cheshire). De onderneming baseert de maatregel op de uitkomsten van een studie naar de doelmatigheid van de raffinaderij, de op vier na grootste vân de 53 Shell-raffinaderijen ter wereld. Shell UK biedt "aanzienlijke" vertrekpremies aan.

***

Het vertrouwen van de VS-consumenten in de ECONOMIE is in november duidelijk toegenomen. De vertrouwensindex steeg ten opzichte van de voorgaande maand van 54,6 tot 65,5. Het cijfer voor oktober betekent een correctie van de eerder opgegeven 53,0.

MENSEN

■ *WILLEMSTAD — Captain Eric Dames werd donderdag 26 november bij de landing op Hato door zijn collega-piloten verrast. Omdat het de laatste vlucht was die Dames voor de ALM uitvoerde, voordat hij met pensioen ging, onthaalden de collega's hem met een spuitende brandweerwagen en ander ceremonieel.*

Grote schade bij brand in Weens paleis Hofburg

Een grote brand heeft vrijdagochtend grote delen van het 16e-eeuwse paleis **de Hofburg** in Wenen verwoest. Om 06.00 uur meldde de brandweer dat de brand onder controle was, maar het vuur woedde nog steeds in de Nationale Bibliotheek, aldus de Oostenrijkse radiozender Orf. De schade loopt in de miljoenen, zo vreest men.

De politie en brandweer waren s'ochtends met man en macht in de weer de 192.000 vaak zeldzame, met de hand geschreven boeken uit de barokke bibliotheek in veiligheid te brengen. De directeur van de belangrijkste bibliotheek ter wereld vreest niettemin dat er grote schade is aangericht. Het dak van de 18e eeuwse bibliotheek stond 's ochtends nog steeds in brand. Het gevaar dat de vlammen wegens de harde wind opnieuw zouden uitslaan was 's ochtends nog niet geweken.

De brand is vermoedelijk om 01.30 uur ontstaan door smeulende resten in de Redoutenzaal, waar vaak ontwapeningsonderhandelingen werden gehouden. Hoewel de brandmelders werkten, sloegen de vlammen over naar andere delen van het paleis van het Habsburgse koningshuis. Arbeiders die er renovatiewerkzaamheden uitvoerden zouden de brand mogelijk veroorzaakt kunnen hebben, zo zei de brandweer.

De 16e-eeuwse balzaal is volledig vernield en er bestaat instortingsgevaar. Volgens het Oostenrijkse persbureau APA woedde het vuur op verscheidene verdiepingen in het voormalig keizerlijke paleis. Nadat meer dan driehonderd brandweermannen zijn ingezet kon om 06.00 uur in de ochtend het sein meester worden gegeven.

Het vuur verwoestte ook een deel van het paleisdak boven de stallen van de lipizzaner, de beroemde paarden van de Spaanse ruiterschool.

■ *WILLEMSTAD — Jeanette Dominguez is afgelopen week aan haar tweede eeuw begonnen. Zij werd op 24 november 101 jaar. Veel vrienden, familieleden en bekenden kwamen haar feliciteren. Ook de waarnemend gezaghebber Eduard Mendes de Gouveia en gedeputeerde van Onderwijs Lelia Peternella waren van de partij.*

Land voor hopi's

Het Amerikaanse ministerie van Binnenlandse Zaken heeft voorgesteld om 226.000 ha land ter beschikking te stellen van de indiaanse **hopi**-stam, om een meer dan een eeuw oud conflict tussen hopi's en navajo's op te kunnen lossen. Het plan moet nog worden goedgekeurd door het Congres.

Het conflict tussen de indianenstammen dateert van 1882, toen de navajo-indianen zich begonnen te vestigen op land dat de hopi's als het huine beschouwden. Beide stammen wonen sinds lang in gescheiden reservaten in een gebied dat zich uitstrekt van noordwest-Arizona tot aan Nieuw-Mexico en Utah. Enkele navajo-families wonen echter nog steeds op hopi-gebied en dat geeft aanleiding tot wrijvingen en rechtszaken.

Griekse olijven drie keer betaald door EG

De Europese rekenkamer heeft ontdekt dat op het Griekse eiland **Corfu** voor de olijfolieproduktie driemaal zoveel EG-subsidie is betaald als er werkelijk is geproduceerd. Dat staat in het jaarverslag van de kamer over 1991.

De kamer ziet nauw toe op de rechtmatigheid en de doelmatigheid van de EG-uitgaven. Zij controleert niet alle uitgaven, maar doet steekproeven op sommige onderdelen. Zo onderzocht de rekenkamer dit jaar onder meer de EG-steun aan de olijfolieproduktie.

Zij stuitte daarbij op het probleem dat in sommige olijfolieproducerende landen geen betrouwbare kadasters bestaan. In Griekenland en het noorden van Portugal ontbreken ze geheel. In grootste deel van Spanje is het kadaster de laatste 50 jaar niet bijgewerkt.

Wil het olijfoliedossier betrouwbaar worden, dan zullen er bij gebrek aan betrouwbare kadasters uitgebreide controles ter plaatse moeten worden verricht, aldus de Rekenkamer. In de steun aan de olijfolieproduktie heeft de Europese Gemeenschap in 1991 bijna een miljard ecu (2,6 miljard gulden) gestoken.

Een ander onderzoek van de rekenkamer betrof de steun aan de wijnbouw. Ook daar bemoeilijkt het ontbreken van een betrouwbaar kadaster de controle. Tot de instelling van een wijnbouwkadaster werd door de EG reeds in 1986 besloten, maar zij vordert slechts langzaam.

De kamer merkt op dat de subsidies voor herbeplantingen in feite neerkomen op de vervanging van overjarige, weinig produktieve wijnstokken. Dat staat haaks op de doelstelling van de EG om de overproduktie van wijn te verminderen.

Zo komt het voor dat de EG in een en dezelfde regio subsidie geeft voor het definitief rooien van wijngaarden en tegelijk wijnbouwers steun geeft voor herbeplanting. De kamer beveelt de Europese Commissie aan de samenhang tussen de wijnbouwmaatregelen te onderzoeken, omdat zij vaak tegenstrijdig gaan.

Abortus blijft taboe in Ierland

Ook in de toekomst mogen **Ierse vrouwen** geen abortus ondergaan in eigen land. Dit lijkt de uitkomst van het referendum dat woensdag tegelijk met de vervroegde verkiezingen voor het parlement is gehouden.

De leider van de Labour Party heeft geopperd dat hij de volgende premier van Ierland wordt. De partij van Dick Spring heeft haar zeteltal verdubbeld naar circa 30. Demissionair premier Albert Reynolds zag zijn gok op de absolute meerderheid in de 166 tellende volksvertegenwoordiging volledig mislukken. Zijn Fianna Fail komt niet veel boven de 70 zetels. Er vallen ongeveer 50 zetels toe aan de Fine Gael, die niet als Fianna Fail een centrum-rechtse ideologie heeft.

De uitslagen van het referendum in zes kiesdistricten in de hoofdstad en in de zuidelijke stad Cork laten een meerderheid (in de verhouding twee tegen een) zien tegen de mogelijkheid dat vrouwen in Ierland zelf een abortus ondergaan indien hun gezondheid gevaar loopt bij het uitdragen van de zwangerschap. Wel lijkt een meerderheid van de Ierse kiezers zich te hebben uitgesproken voor het recht van Ierse vrouwen, in het buitenland een abortus te laten doen en voor het recht dat Ierse vrouwen geïnformeerd worden over de mogelijkheden van abortus in het buitenland.

Alternatieve therapie trekt kankerpatiënten

Een kleine 10 procent van de **kankerpatiënten** gebruikt naast de reguliere ook een alternatieve behandeling, zo bleek vrijdag op een congres in Amsterdam. Onderzoek heeft uitgewezen dat het eerder angst en onzekerheid zijn dan geloof in de werkzaamheid van alternatieve therapieën die de kankerpatienten naar die geneeswijzen doen grijpen. Een belangrijke factor is verder de mogelijkheid om zelf iets te doen.

Het onderzoek is uitgevoerd onder 1.151 patienten uit verschillende ziekenhuizen. Volgens de psychologe dr. N. van der Zouwe was 9,4 procent van hen naast de reguliere ook een alternatieve behandeling begonnen, maar 5,8 procent was daar ook weer mee gestopt. Vooral het Moermandieet en homeopathie zijn populair. Bijna 8 procent van de patiënten heeft wel eens een alternatieve therapie overwogen en eenderde sluit dat in de toekomst niet uit.

De verwachtingen [...] tamelijk realistisch. [...] patienten geloven niet in w[...]deren. Slechts een klein d[...] denkt door de alternati[...] therapie te kunnen gene[...] De patiënten hopen wel [...] ziekteproces te kunnen v[...]tragen.

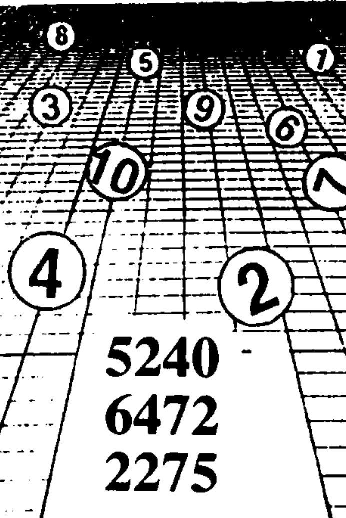
De internist dr. L. Off[...]haus constateerde dat [...] "zachtere" eerste lijn en [...] "vertechniseerde supersp[...]list" steeds verder uit elk[...] groeien. De patien[...] ervaren een ontmenselijk[...] van de zorg. Het vacu[...] wordt opgevuld door alter[...]tieve genezers die geduld [...] tijd hebben en die de pati[...] een duidelijke rechte w[...]wijzen, aldus Offerhaus.

Hij wees op het bel[...] van het placebo-effect, [...] -ook bij reguliere medicijn[...] steeds overeenkomt met [...] door de patient verwa[...] effect. Dit effect verdient v[...]gens hem erkenning, op vo[...]waarde dat de alternati[...] genezers zich bewust [...] van de grenzen van hun co[...]petentie.

Overweldigd zijn wij door de bloemenpracht, de mooie cadeau's en vele hartelijke attenties ter gelegenheid van onze vijftigste trouwdag. Van harte danken wij allen die er toe hebben bijgedragen dit tot een echt feestelijke dat te maken.

Dr. en Mevr. Jules S. de Windt - Ecury.

28 november 1992

We happily announce our grandson's arrival
24-11-1992

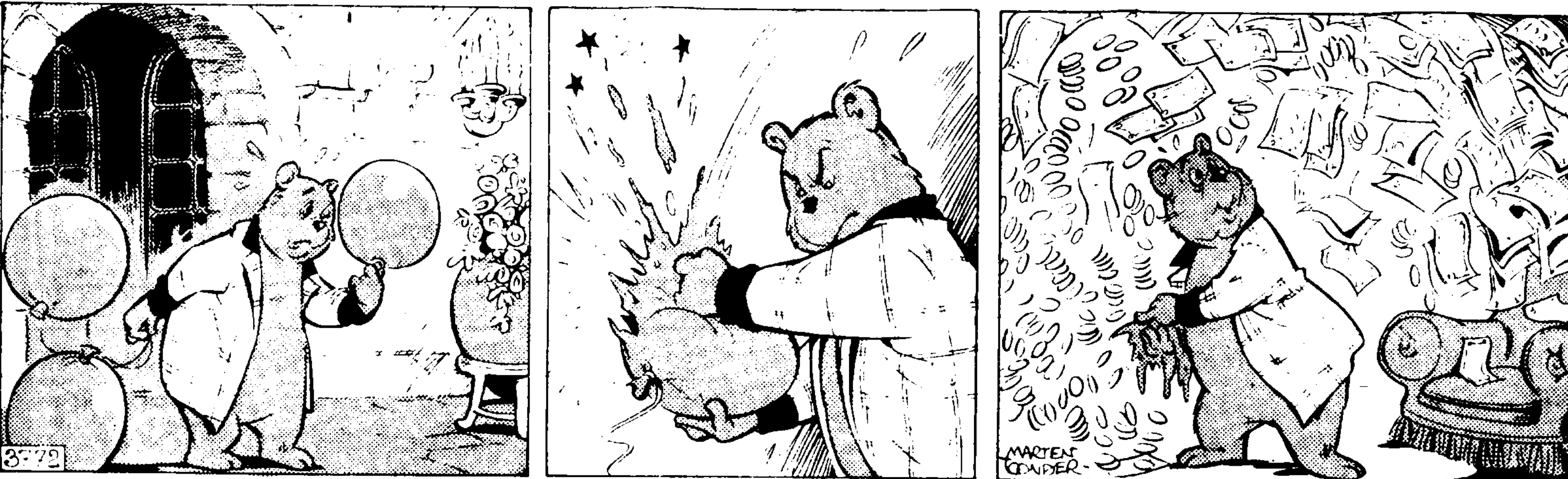
Landy Anthony Panico

Son of
Landy & Debby Panico - Fisser

106 Edwards Ave.,
Landisville, N.J. 08326, USA

Fisser Family

Heer Bommel en de Windhandel
door Marten Toonder

3772 — Heer Bommel dacht diep na op de wandeling naar huis. Toen hij dan ook zijn studeervertrek betrad, had hij een helder inzicht in de toestand.

"Bah, ik loop voor gek", sprak hij, een blik vol walging op de luchtzakken werpend. "Het is maar goed dat niemand mij heeft zien passeren met die ballonnetjes aan een touwtje. men zou hebben kunnen menen dat ik terugkeerde van een feestje. Hoe kon ik denken dat de lucht in deze zakken werkelijk koopwaar is. IJl, de Maanloper, heeft mij erin laten lopen, dat is duidelijk. Het is wel droevig!"

Verbitterd liet hij de touwtjes los en staarde naar de ballons die loom op de grond zakten en een paar sprongetjes maakten. Het zien daarvan vervulde hem met grote drift.

Tandenknarsend vatte hij de laatste ballon, die hij nog in de hand hield, beet en sloeg er met de gebalde vuist op. Het ding ontplofte met een knal, die luid door het nachtstille vertrek daverde.

"Dat lucht op", sprak heer Ollie. "Een geprikkeld heer kent zijn eigen kracht niet..."

Hij zweeg plotseling, want tot zijn verrassing begon de lucht die uit de kapotgeslagen ballon ontsnapte te verdichten. En voordat hij precies begreep wat er gebeurde, dwarrelde er een dichte regen van geldstukken en bankbiljetten door het vertrek.

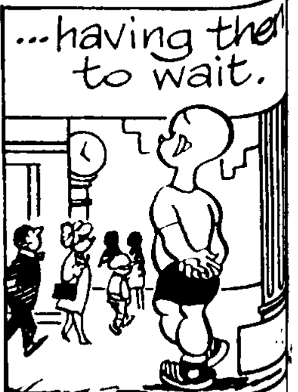
"Nee, maar..." prevelde heer Bommel onthutst. "die kluizenaar had gelijk, net als ik al dacht! Lucht is geld!"

HENRY ® By Dick Hodgins

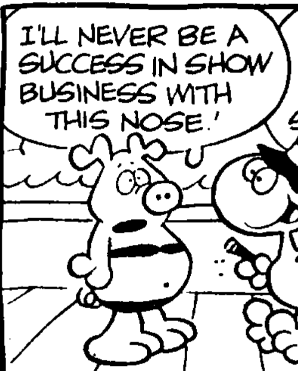

BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

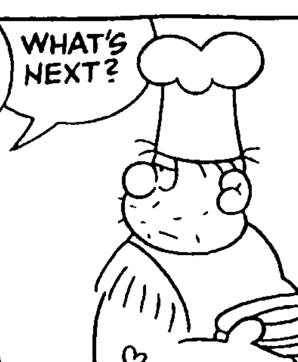

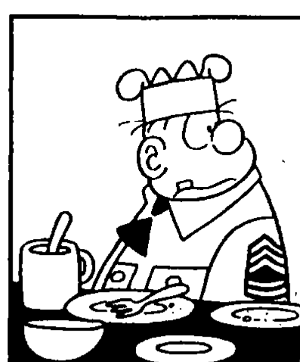

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

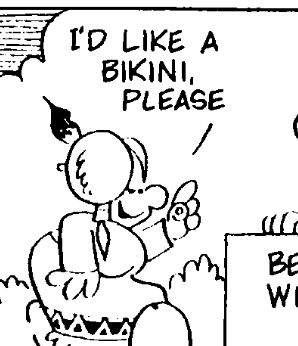

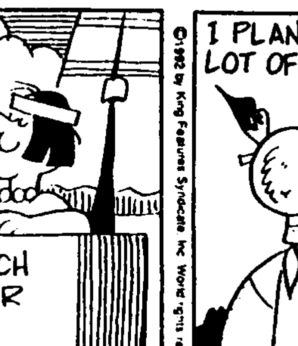

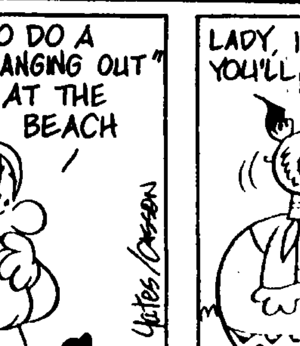

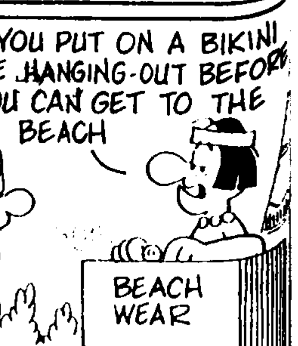

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

AGENDA CURAÇAO

MEDISCHE DIENSTEN

ARTSEN

NACHTDIENST ARTSEN
Patiënten van de artsen van Bandabao (derde district) kunnen in spoedgevallen telefoon 641658 bellen en dan het antwoordapparaat afluisteren. De patiënten van de andere districten kunnen voor spoedgevallen de artsenpraktijk van hun eigen huisarts bellen en het antwoordapparaat zal dan mededelen wie de dienstdoende arts is.

KINDERARTS
(particuliere patiënten)
Voor de dienstdoende arts belt U tel.: 624900/625100.

VERENIGING VAN TANDARTSEN
Voor de dienstdoende arts gedurende het weekeinde en op feestdagen gelieve tel.: 688222 op te bellen.

CENTRO MEDICO STA ROSA
Sta Rosaweg 327, tel.: 672300/676666; openingstijden zaterdag en zondag van 08.00-24.00 uur.

GENEESK. DIENST

STADS- EN 2DE DISTRICT OOST
28 november 1992 vanaf 08.00 uur tot 30 november 1992 om 07.00 uur: Dokter Tseng, Spreekkamer: Cassandraweg 72. Tel.: 376464; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 376464 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy-Tseng, Nassy, Tseng, Suiters, Braakman, Doran, Guerrero-Bakmeyer, Ayubi, De Vos en Braam)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST
27 november 1992 vanaf 17.00 uur tot 28 november 1992 om 24.00 uur: Dokter Alcalá, Spreekkamer: Santa Maria. Tel.: 683048; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 379863 b.g.g. 689266/689337.
27 november 1992 vanaf 17.00 uur tot 30 november 1992 om 07.00 uur:
Dokter Pablo, Spreekkamer: Santa Maria. Tel.: 683048; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 377664 b.g.g. 689266/689337.

(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Goilo, Roose, Braakman-Bonder, De Rouw-Picus, Davelaar, Elhage, Pablo, Heerenveen, Nivillac, Rosales-Concession en De Vos)

DERDE DISTRICT BANDABAO
27 november 1992 vanaf 17.00 uur tot 28 november 1992 om 07.00 uur:
Dokter Lucasius, Spreekkamer: Soto. Tel.: 641790; spreekuren: 10.00-11.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 641356 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Schellens, Sommer, Lucasius, Spong en Tweed).

■ **Patiënten van hier niet genoemde artsen wordt aangeraden in spoedgevallen de eigen arts te bellen en te informeren wie voor deze de dienst waarneemt. Het verdient te allen tijde aanbeveling een huisarts te kiezen die in avonden en weekeinden bereikbaarheid geregeld heeft. Vraag er naar bij uw eerstvolgend bezoek!**

HYGIËNISCHE DIENST
van 27 t/m 29 november na kantooruren heeft de heer G. Davelaar. Tel.: 625800, pagenummer 310 0713 dienst.

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST
ZATERDAG

Otrobanda
Gosie, Gosieweg 90-A. Tel.: 379744.
Punda
Janwé, Caracasbaaiweg 191. Tel.: 617553.

ZONDAG

Otrobanda
Union, Breedestraat 137. Tel.: 623575.
Punda
Antiliana, Kaya Flamboyant 1-A. Tel.: 376200/376208.

DIVERSEN

VERLOF BEGRAFENIS

(van 10.00-14.00 uur)
28 november: R.A. de Windt, Uteweg 53.
29 november: S. Jennie-Kleinmoedig, Angolaweg 76.

HEEFT U hulp nodig, bel SOS-lijn 127.

NOODGEVALLEN/VERMISSING OP ZEE
Telefoon: 637911 (RCC)
24 uur per dag verkrijgbaar.

THORAX CENTRUM
(Jan Noorduynweg naast UNA. Tel.: 685544)
openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor spoedgevallen tel.: 685917.

STICHTING DIERENBESCHERMING CURAÇAO
Het Dierenasiel is open van maandag t/m vrijdag 10.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-13.00/16.00-18.00 uur; zondag gesloten.

DIERENARTS
voor **spoedgevallen gelieve te bellen:** 614000 (Veterinaire Dienst) voor de dienstdoende arts.

ZONDAG

TOERISTENSCHIP
08.00-18.00 uur *Royal Princess* (S.U.)

MAANDAG

TOERISTENSCHIP
11.00-18.30 uur *Seawind Crown* (AUA).

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lansbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned) en 16.00 uur Papiamentu.
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 18.30 uur; zon.: 09.00 en 11.30 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Coromoto): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 11.00, 17.00 (Spaans) en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.: 19.30 uur; zon.: 09.00 (Ned) en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes); zon.: 10.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
Santa Ana: zon.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia: zon.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.00 uur.
SOTO; zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): zat.: 07.00 en 19.00 uur; zon.: 08.00, 10.00 (charismatica) en 18.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): zat.: 18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
SERU FORTUNA: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 uur.
TERA CORA: zon.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30 uur.
WISHI (H. Teresita): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE

MORAVIAN CHURCH
(Goeroeboeroeweg, Mundo Nobo)
zaterdagavond 19.00 uur zangdienst.
zondagmorgen 09.30 uur preekdienst.
(Emmy Berthold kleuterschool, Suffisant)
zondagavond 18.00 uur Papiamentse dienst.

GEREFORMEERDE KERK

Groot Kwartier
08.30+16.30 uur dienst.
17.00 uur
Muizenberg/Stenenkoraal
10.00 uur dienst
Buena Vista
08.30 uur dienst.
19.00 uur samenkomst.
Santa Rosa
10.00 uur dienst.
19.00 uur samenkomst.

VERENIGDE PROT. GEMEENTE VAN CURAÇAO

Ebenezer Church
(Oranjestraat 111)
09.30 uur ds. D. Huurman *(collection X-mas packets)*
Fortkerk
(Fort Amsterdam)
09.30 uur mevr. S. Ritveld (collecte kerstpakketten)
Emmakerk
(Rio Canario)
09.30 uur J.W.B. Smit (collecte kerstpakketten).

VOLLE EVANGELIE GEMEENTE YUBIA BENDITA

zondag om 10.00 uur dienst (tevens crèche en zondagschool) - Weg naar Bullenbaai z/n. (tel.: 681922).

****

TELECURAÇAO (kanaal 8/6)

ZATERDAG

16.15 Telefiesta met tante Irma
18.00 Studio Sport
18.57 Tempu pa Dios
19.00 Cocktail Turístiko met Captain Sterling
19.57 *Call-in: Sera aña ku Salsa*
20.00 Telenotisia
20.30 Humberto Nivi Special
21.00 2e *Call-in: Sera aña ku Salsa*
21.15 Teatro Klasiko: The Chanterville Ghost
21.57 3e *Call-in: Sera aña ku Salsa*
22.03 Wega di Number Kòrsou
22.07 vervolg Teatro Klasiko
23.00 Estreno: *Detective Sadie & Son*
24.30 Sluiting.

ZONDAG

09.15 Uitzending voetbalwedstrijd
11.15 Voetbalwedstrijd Nederland vs Duitsland (Europa Cup)
12.45 Matinee: *Morgan the Pirate*
14.15 Sala di Konsierto
15.30 Sena di Señor
16.20 Monster Madness
17.50 Wega di Number Kòrsou
18.00 Di bishita ku.....
18.30 Cocktail Special
19.30 Modísima (met Anne-Marie en Saida)
20.00 Telenotisia
20.30 Shete Dia
21.00 Baghdad Café (met o.a. Whoopi Goldberg)
21.30 Miniserie: *Voice of the Heart* (laatste aflevering)
22.00 Superstars of Wrestling
23.00 Sluiting.
(wijzigingen voorbehouden!)

HBO (kanaal 83)

ZATERDAG

15.00 Movie: 'Collision Course' (1987; Pat Morita/Jay Leno)
16.45 Movie: 'An American Summer' (1990; Michael Landes/Brian Austin)
18.30 Lifestories: Families in Crisis - The Secret Life of Mary-Margaret: Portrait of A Bulimic
19.00 Movie: 'Don't Tell Here It's Me' (1990; Steve Guttenberg/Jami Gertz)
21.00 Movie: 'Frankie & Johnny' (1991; Al Pacino/Michelle Pfeiffer)
23.00 Neil Diamond's Christmas Special
24.00 Movie: 'Collision Course' (1987; Pat Morita/Jay Leno)
01.45 Movie: 'A Rage in Harlem' (1991; Gregory Hines/Forest Whitaker)
03.35 Movie: 'Warlock' (1989; Julian Sands/Lori Singer)
05.20 Movie: 'Dollman' (1991; Tim Thomerson/Jackie Earle Haley).

ZONDAG

13.00 Movie: 'Dutch' (1991; Ed O'Neill/Ethan Randall)
15.00 Movie: 'Daffy Ducks Quackbusters' (1989; Animated)
16.30 Bob Nelson
17.30 Movie: 'Funny Farm' (1988; Chevy Chase/Madolyn Smith)
19.30 Movie: 'Ski Patrol' (1990; Roger Rose/T.K. Carter)
21.00 Movie: 'Out For Justice' (1991; Steven Seagal/William Forsythe)
22.30 Movie: 'The Last Boy Scout' (1991; Bruce Willis/Damon Wayans)
24.30 Kids in the Hall
01.00 Movie: 'The Butcher's Wife' (1991; Demi Moore/Jeff Daniels)
02.50 Doing Time: Life Inside the Big House
03.50 Movie: 'Def by Temptation' (1990; James Bond III/Kadeem Hardison)
05.25 Movie: 'A Time to Die' (1991; Traci Lords/Jeff Conaway).

ABC (kanaal 99)

ZATERDAG

21.00 College Football Notre Dame at Southern Cal (L)
24.00 ABC News.

ZONDAG

20.00 Life Goes On
21.00 Funniest Videos
21.30 America's Funniest People
22.00 ABC Sunday Night Movie
24.00 ABC News.

AE (kanaal 73)

ZATERDAG

15.00 World at War
16.00 Movie: 'Goin' South' (1979; Jack Nicholson)
18.00 Caroline's Comedy Hour
19.00 Real West
20.00 TravelQuest
20.30 Bob Bila's Home Again
21.00 Twenty Years of Monty Python
22.30 Movie: 'Monty Python and the Holy Grail' (1974; Graham Chapman/John Cleese)
24.30 Improv Tonite
01.00 Twenty Years of Monty Python
02.30 Movie: 'Monty Python and the Holy Grail' (1974; Graham Chapman/John Cleese)
05.00 Movie: 'The Overlanders' (1946; Chips Rafferty).

ZONDAG

13.00 Movie: 'The Bowery Boys Meet the Monsters' (1954; Leo Gorcey)
14.30 First Flights
15.00 Movie: 'Blood Feud (Pt 1 of 2)' (1983; Robert Blake)
17.00 Movie: 'Blood Feud (Pt 2 of 2)' (1983; Robert Blake)
19.00 In Search Of...
19.30 In Search Of...
20.00 Comedy on the Road
21.00 Movie: 'Jabberwocky' (1977; Michael Palin/Max Wall)
23.00 House of Eliott
24.00 Rave
01.00 Movie: 'Jabberwocky' (1977; Michael Palin/Max Wall)
03.00 House of Eliott
04.00 Rave
05.00 Movie: 'The Bowery Boys Meet the Monsters' (1954; Leo Gorcey)
06.30 First Flights.

CBS (kanaal 75)

ZATERDAG

21.00 Frannie's Turn
21.30 Brooklyn Bridge
22.00 Raven
23.00 Angel Street.

ZONDAG

20.00 60 Minutes
21.00 Murder, She Wrote
22.00 An American Story.

NBC (kanaal 85)

ZATERDAG

21.00 Here and Now
21.30 Out All Night
22.00 Empty Nest
22.30 Nurses
23.00 Sisters.

ZONDAG

20.00 Secret Service
21.00 I Witness Video
22.00 NBC Sunday Night at the Movies.

EURO-TV (kanaal 77)

ZATERDAG

19.00 Powerplay
19.30 Samen Thuis, Samen Uit
19.50 NOS Journaal
20.10 TROS TV Show
21.00 Sluiting.
(zondag van 09.00-11.00 uur herhaling)

ZONDAG (kanaal 97)

19.00 Alfred J. Kwak
19.25 NOS Journaal
19.45 Nationale Spellingwedstrijd
19.55 Natte Neuzen
20.35 NOVA
21.00 Sluiting.
(maandag van 09.00-11.00 uur herhaling)

DANKBETUIGING

Hierbij willen wij onze dank betuigen aan alle personen en instanties, die blijk van medeleven hebben getoond met het heengaan van

H.I.A. NAHAR
(Hans Nahar)

Familie Nahar- Wijngaarde
te Suriname, Nederland, Aruba

KOMPANIA DI AWA I ELEKTRISIDAT DI KORSOU N.V.

Ku profundo tristesa nos ta anunsiá fayesimentu di nos penshonado

señor Nemencio Fransisco Domitilia

Su rekuerdo lo keda pa semper den nos memoria.
Ku e sosegá na pas.

Gerensia, staf i personal di K.A.E. N.V.

DANKBETUIGING

Hierbij betuigen wij onze oprechte dank aan allen die op eniger wijze hun medeleven hebben betoond gedurende de ziekte en bij het overlijden van onze dierbare moeder

Mevr. de Wed. J.N. (Jenny) Schotborgh - Hellmund

Onze hartelijke dank gaat speciaal uit naar Dr. A.W. Saleh Jr. - Prof. Dr. A.E.C. Saleh - Dr. P. Ackerman - Dr. A.W. v. Beek en verplegend personeel Afdeling A-1 van het St. Elisabeth Hospitaal.

Namens de Familie
Mevr. Ilse Mensé, Schotborgh.

Colofon

Curaçao: tel. 672000, fax. 674524
Aruba: tel. 24333, fax. 22368

BONAIRE
Correspondent:
Hubert Linkels, Kaya Gobernador N. Debrot 152 tel: 8827

TE KOOP
HYUNDAI SCOUPE/LS
bouwjaar 1991
fully equipped
airco / power window / power steering / 5 speed / stereo-radio, alle service beurten gehad, zo goed als nieuw.
Prijs: Nafl.18.500,-.
Tel. nr. 690956

Sweet Occasions
Tel.: 373437 / 373322 Cas Coraweg 51
for the Ginger Lovers
Crystallized Ginger
Fresh sliced Ginger
Sushi pickled Ginger

VERHUISD
m.i.v. 1 december 1992 is
DR. G.M. CAPELLO, KAAKCHIRURG
dagelijks bereikbaar - voor afspraken en behandelingen - op
Praktijkadres : Saliña 153 (t.o.v. Façade)
Telefoon : 657577

KLEIN BLOEMPO[T]
Classic Furniture & Decorative It[ems]
Wilt u nog voor de komende feestdagen een m[ooi] en **apart meubelstuk** voor uw huis?
Komt u dan een kijkje nemen en verwen uzelf m[et] één van onze mooie stukken.
*Landhuis Klein Bloempot * Franse Bloemweg 30 * Mahaai*
*Tel. 376342 * Fax: 376342*

ROTI
BAMI - NASSI
"HOUSE"
SIROMA N.V.
Rooseveltweg 122
Open: dagelijks
11.00 tot 11.00
Tel.: 692067

TE KOOP
SUBARU STATIONWAGON
automatic, met power-lock - window - brake, A/C -radio cassette.
Tel.: 377048

TERREIN TE KOOP
te Korporaal 9
± 5000 m²
Telf.: 656293
na 6 uur

Wij hebben een grote nieuwe kollektie uit Europa ontvangen
Schitterende combinaties voor de komende feestdagen.
Kom gauw langs voordat het te laat is.!!!
RASONABLE Clothing Store
Winkelcentrum Brievengat, Winston Churchillweg
Tel: 372061 / 684118

Landhuis Brievengat
Elke zondag **geopend**.
vanaf 5.00 uur om het landhuis te bezichtigen.
Happy Hour van 18.00 - 19.30 uur
Live Muziek van **"Chips"** vanaf 18.00 - 22.00 uur
Folkloristische dansshow van 5.00 - 6.00 uur
elke **laatste zondag** van de maand.
Tevens verkoop van souvenirs en lekkere hapjes.
Iedereen is van harte welkom!!!

LUXE STUDIO'S
Te huur
te Toni Kunchi

TE KOOP
kantoormeubilair
Serieuze gegadigden kunnen bellen op
telefoonnummer
371284

TE HUUR AANGEBODEN:
RUIM APPARTEMENT
voor redelijke prijs.
Tel.: 614312

Wees jezelf ervan bewust dat je als diabeet extra risico's loopt.
Als je je ogen hiervoor sluit, is de kans erop aanzienlijk groter!
SOKUDI
BLIJF DIABETES DE BAAS VOORDAT HET JOU DE BAAS WORDT

Appletiser
Pure Fruit Juice
Een feestelijk drankje zonder alkoho[l]
Renmar Trading -Tel. 60206[1]

Boat for Sale
Open Fisherman 23 ft
200 Hp mercury
like new.
15 Hp Auxiliary, new.
Kept dry in 2 axle trailer.
A real béauty.
Fls. 19.000,=
Tel. 673535

TE KOOP
SUZUKI SAMURAI
4 x 4
zwart met witte linnenkap
1991, 14.000 km.
gereden.
Vraagprijs: f.16.500,-.
Tel.: 676061

Realco
Real Estate / Makelaar
Pietermaai 6A, Curacao N.A.,
Tel.: 656225 - 601157
Fax.: 656721

TE KOOP
woonhuis aan de Monteursweg
Indeling: woonkamer, eetkamer, keuken, 4 slaapkamers, 1 badkamer, vóór- en achterterras.
Apart gastenverblijf:
Indeling: woonkamer, keuken met bar, 1 slaapkamer, badkamer.
525 m2 eigendomsgrond.
VRAAGPRIJS: ANG. 235.000,-

KONINKLIJKE MARINE
Bureau huisvesting Koninklijke Marine vraagt namens enkele per[so]neelsleden van de MARINEBASIS PARERA
ONGEMEUBILEERDE WOONRUIMTE
In rustige buurt vanaf DECEMBER 1992.
Voor inlichtingen: Bureau Huisvesting Kon. Marine
Marinebasis Parera
Tel.: 637451 - 637453 - 637454
Van maandag tot en met vrijdag
Tussen 07.00 uur en 13.20 uur

STATEN VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN
OPENBARE VERGADERING
van de
STATEN VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN
op MAANDAG, 30 november 1992, des namiddags om 18.00 uur.
TE BEHANDELEN ONDERWERPEN:
1. Ingekomen Stukken.
2. De gevolgen voor de Nederlandse Antillen van de eventuele medegelding van het Verdrag van Straatsburg van 25 januari 1988, inzake wederzijdse administratieve bijstand in fiscale aangelegenheden.
De Griffier,
mr. C.M. Grüning.

De lekkerste
ROTIE'S
pom, pastei, bamie, nassie, Chin. kip, ger. kip, ger. varken, moksie moksie, bruine bonen, bloedworst kunt U elke zondag tussen 12 en 4 bij ons krijgen.
Vraag naar het gerecht v/d week
Koraal Partir kav 87
Tel.: 674103.

TE KOOP
BROM-SKOOTER
YAMAHA "MINT"
1500 km. gereden, met mandje vóór en koffer achter, eventueel met helm en abus-slot.
f.1500,-.
Tel.: 676061

Haalt U mij op s.v.p. Ik ben in ...

NCR

Congratulates

Sonesta Beach Hotel & Casino Curaçao with the opening of thei[r] beautiful hotel and wishes them success for now and in the futu[re].
We proudly thank the board of directors and management for th[e] confidence in us for the installation of a complete NCR 3000 Computer System for frontdesk and backoffices and a[n] NCR 2760 Point-of-Sale System for Bar & Restaurants.

National Business Equipment Co. Inc. - Salinja 129 - Phone 614635 - 614970
"Service is the heart of our business"

schildersbedrijf
Perfect
De
huisschilder
van huis uit.
Tel.: 601766 - 369127
Fax.: 369127

Voor leuke houten kinder-bijouterieën, gekleurde riempjes, katoenen sokjes...
natuurlijk bij:
De Duizendpoot
tiener- en kinderschoenen
Kaya Dre Oy Sprock 42, Toni Koenchi. Tel: 368661
Open: ma t/m vrijdag 2.30 - 6.00 zat: 9.00 - 6.00 non stop.

PORCHSALE
Grenen buffetkast f 1800,=, manou salontafel f 250,=, 2 manou stoelen samen f 200,=, 1 manou krantenbak f 60,= 1 manou stereomeubel f 200,=, 1 essenhouten kastje f 75,=, 1 kinderbureau hout f 50,=, 1 motorgrastrimmer f 225,=, 2 pers. bed met toiletspiegel en commodekastje 600,=. Diverse huishoudelijke artikelen, fotolijstjes, kinderpuzzels en diversen. Zondag 29 nov. vanaf f 13.00 uur. Kaya Arembos 32, Grote berg.
tel. 649086

[redacted]
door hobbyiste. Prachtige hertshoorns in verschillende soorten en maten, grote en kleine hangvarens, baardvarens, palmvarens, enz. Te veel om op te noemen. Een sieraad voor uw huis.
Zaterdag van 3 tot 6 en zondag de gehele dag.
Kaya Tentalaria 4, Janthiel, tel. 673649.

Te koop aangeboden:
PICK-UP FORD RANGER
XLT, bouwjaar 1990
full equipped i.z.g.st.
vraagprijs fl. 21,350,=
(financiering mogelijk)
Inlichtingen
tel: 687461

WAARSCHUWING
De Commandant van de marinebasis Parera maakt bekend dat er schietoefeningen worden gehouden.
Op de schietbaan HATO:
DINSDAG 01 DECEMBER 1992 VAN 07.00 TOT 20.00 UUR
WOENSDAG 02 DECEMBER 1992 VAN 07.00 TOT 24.00 UUR
DONDERDAG 03 DECEMBER 1992 VAN 07.00 TOT 20.00 UUR
Onveilig zeegebied ± 4000 mtr. uit de kust.

Oldsmobile Cierra
b.j. '85
schadevrij, stereo
+ 8 speakers
i.z.g.st.
Ang.19500
Tel. 698973

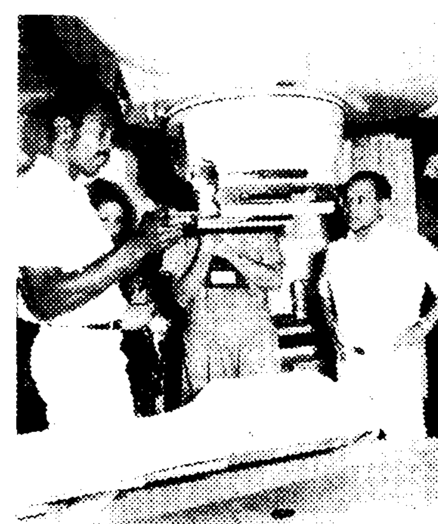
[redacted]
Spreekuren:
Maandag t/m vrijdag
7.30 - 11.30 en 14.30 - 17.30
Zaterdag 9.00 - 11.00
en volgens afspraak.

Zondag 29 november vanaf 12 uur af te halen de echte
INDONESISCHE RIJSTTAFEL
met ... pisang goreng, kroepoek sambal ...
NAF. 18,00
...
Cas ... Tel.: 683459
Selamat datang dan makan

bébél
speciaal voor uw baby
Bloempot Shopping Center unit 9
Tel.: 369547
Sinterklaas special
20% + 40% KORTING
op maternity kleding, babykleding en babyschoentjes.
Deze offerte is geldig vanaf 28 nov. t/m 2 dec.

Sinterklaas op Aruba spreekt met Gronings accent

Hartelijke sfeer bij radiotherapie schept band

DE CENTRALE BANK. De 'bank der banken'. Het getemperde licht uit de kleine ramen doet weldadig aan als je uit de zonovergoten straten van Punda door de zware deur de hal binnenstapt. Er heerst een serene rust, heel anders dan het nerveuze gedoe bij commerciële banken. De veilig ingebouwde portier vergewist zich met een telefoontje naar 'boven' voor hij het afscheidingshek naar de kantoren automatisch ontsluit. Je denkt bij je zelf: zouden er inderdaad bergen goud en andere kostbaarheden in de kluizen liggen om onze gulden te dekken? Het bureau van direkteur Emsley Tromp Ph D is een bewijs van zijn efficiency: geen stapels papieren die het vermoeden kunnen opwekken van achterstallig werk. Als hij zijn gasten in de zithoek van zijn werkkamer ontvangt wil hij zelf per se op de stoel naast de telefoon zitten. Geen overbodige luxe, want als de fotograaf hem terwille van de betere lichtval overhaalt om toch ergens anders plaats te nemen, moet hij een paar keer opspringen om dringende gesprekken af te handelen.

= door Norbert Hendrikse =

Foto Ken Wong

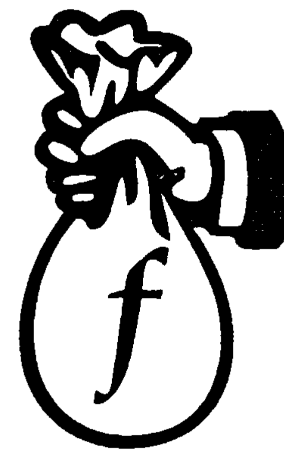
EMSLEY TROMP ...*geen devaluatie*...

Centrale Bank houdt kredietverlening goed onder controle

Emsley Tromp:

Bij devaluatie verder van huis

EMSLEY TROMP (32) werd geboren op Curaçao. Na het behalen van zijn vwo-diploma aan het Maria Immaculata Lyceum vertrok hij in 1977 naar Puerto Rico waar hij aan de Interamerican University zijn bachelors degree behaalde in de Economie. Vervolgens ging hij studeren aan de Pennsylvania State University in de Verenigde Staten waar hij na het behalen van zijn Masters Degree promoveerde tot doctor in de Economie. Als wetenschappelijk medewerker doceerde hij enige tijd aan deze universiteit, voordat hij terugkeerde naar Curaçao waar hij in dienst trad van Shell Curaçao n.v. Bij het vertrek van de Shell in 1985 verhuisde hij naar de Centrale Bank als stafmedewerker in de afdeling research. In 1989 werd hij benoemd tot financieel-economisch directeur van de bank en in 1991 tot Algemeen direkteur. "Als beroepseconoom kan ik mij geen aantrekkelijker positie indenken", zegt hij. "En bovendien kan je als burger op deze plaats een belangrijke bijdrage leveren aan de gemeenschap".

Er wordt de afgelopen maanden naar de Centrale Bank gekeken als de wonderdokter die moet ingrijpen om onze monetaire situatie te verbeteren. Sommigen doen dit met angst in het hart omdat zij menen dat het devaluatiespook om de hoek komt kijken nu de politieke beleidsmakers niet in staat lijken het probleem van de financiële tekorten op te lossen. Devaluatie? Tromp wil er niet van horen. "Er is op dit moment geen enkele reden voor, trouwens wij zouden er in de huidige situatie ook niets mee opschieten, integendeel het zou de toestand slechts verergeren", verzekert hij met nadruk.

"Normaliter wordt tot devaluatie besloten, wanneer er een ernstige verstoring optreedt in het evenwicht op de betalingsbalans. Bij een structureel tekort op de betalingsbalans betekent dat immers dat daardoor de prijs van je produkten goedkoper worden voor het buitenland waardoor de export wordt bevorderd. Van de andere kant word je invoer duurder en zou dit een rem kunnen betekenen voor binnenlandse consumptieve bestedingen. In ons geval echter, waar wij praktisch alles moeten importeren betekent dit dat ook alle primaire levensbehoeften duurder worden. Wij zijn bovendien een land dat het voornamelijk moet hebben van de dienstensector, b.v. het toerisme. En door de duurdere import worden ook de diensten die wij aanbieden duurder en minder aantrekkelijk voor de afnemers. Devaluatie betekent in ons geval ook meteen een toenemende inflatie waardoor er weer druk wordt uitgeoefend op lonen en salarissen die op hun beurt leiden tot hogere produktiekosten welke weer doorberekend worden in de consumentenprijzen. Kortom een situatie waarbij devaluatie geen oplossing brengt maar eerder een verslechtering.

In ons geval moet je ook naar onze energiekosten kijken. Elektriciteit en water spelen een grote rol in onze economie en potentiële investeerders wijzen er nu al op dat onze tarieven te hoog zijn. Op het moment dat de gulden zou devalueren, wordt de olie die gebruikt wordt als grondstof voor onze energieproduktie duurder, hetgeen zou leiden tot verdere verhoging van de energiekosten".

"In 1979, toen de dollar op een dieptepunt stond, betekende dit voor ons als 'dollarland' dat onze schulden in het kader van de Nederlandse Meerjarenhulp drastisch omhoog gingen. Daarbij kwam dat de (dollar)inkomsten van de offshoresector omlaag gingen en het toerisme uit de Verenigde Staten sterk afnam. Wij hebben daarnaast weliswaar de dollarinkomsten door de raffinage aktiviteiten van Pedevesa, maar ook daar geldt weer dat Pedevesa de produktiekosten laag zal moeten houden om concurrerend te blijven. Devaluatie biedt als instrument om onze concurrentiepositie te verbeteren en onze export te bevorderen dus geen enkel soulaas. Integendeel, wij gaan er op achteruit".

U heeft het nu voornamelijk als devaluatie gehanteerd als beleidsinstrument, maar bestaat er geen gevaar voor een 'spontane devaluatie' door het lokaal opkopen van dollars waardoor er een schaarste ontstaat en er op de parallelmarkt aanzienlijk meer geboden wordt voor de dollar dan de officiële koers?

Tromp: "Ook daar ben ik niet bang voor. Uiteraard geldt dat waar schaarste ontstaat de dingen duurder worden. Maar al onze inspanningen zijn er op gericht zo'n situatie te vermijden. Bij de Centrale Bank zijn wij gaan uitzoeken wat precies de oorzaken zijn van het deficit op onze betalingsbalans. En door het nemen van maatregelen zullen wij trachten die oorzaken weg te nemen. Daarom zijn wij ook verheugd met de dialoog tussen de overheid en de sociale partners over onze economische situatie. Want zonder overheidsmaatregelen en zonder een bijdrage daarbij door de sociale partners, zijn wij als Centrale Bank niet in staat de problemen op te lossen".

Vindt u niet dat het lang geduurd heeft voordat de noodzaak van deze dialoog werd ingezien?

"Wij kunnen niet ontkennen dat er door de overheid getracht is met maatregelen te komen. Er zijn plannen gemaakt, maar bij de implementatie ervan is men niet voortvarend genoeg geweest. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de financiën van de eilandsoverheid, dan zie je dat tot 1990 de genomen maatregelen succes hebben gehad om de kosten op de eilandsbegroting te verlagen. Maar toen kwamen er twee 'schokeffecten' als gevolg van de rechterlijke beslissing ter gelijktrekking van de salarissen van gehuwden en ongehuwden en man en vrouw en daarna de overheidsbeslissing onder druk van de vakbonden om de salarissen van overheidswerknemers met 14 procent te verhogen. Dit heeft weer geleid tot een drastische kostenverhoging. Wat ik hiermee wil zeggen is dat de overheid het programma ter bezuiniging op de kosten en het verhogen van de inkomsten onverminderd had moeten voortzetten. Men was op het goede spoor, maar nu dreigt de zaak weer fout te lopen".

Een van de maatregelen die de Centrale Bank zelf recentelijk heeft genomen is de kredietbeperking voor commerciële banken ook toe te passen op de overheid. Heeft dit al merkbare resultaten opgeleverd?

"Die maatregel is pas in september j.l. van kracht geworden en de tijd is te kort om het effect ervan nu al te kunnen waarnemen. Met de kredietbeperkende maatregel voor de commerciële banken zijn wij al in september 1990 begonnen, maar wij kunnen het positieve resultaat ervan nu pas zien. Wij kunnen ook zien welk effect deze maatregel heeft gehad voor onze deviezenpositie".

De bedoeling van kredietbeperking is ook het lokale consumptievolume te verkleinen. Hoe ziet u in dit licht b.v. het initiatief van lokale banken om met lokale credit cards te gaan werken? Leidt dit niet tot een toename van de kredieten?

"De oorzaak van de huidige problemen is inderdaad dat wij meer uitgeven dan wij opbrengen. Er is dus sprake van overconsumptie. Indertijd zijn wij tot de conclusie gekomen dat de oorzaak daarvan voornamelijk bij de commerciële banken moest worden gezocht, omdat ze te veel kredieten verschaften. Nu kan een bank besluiten om eigen *credit card* uit te geven, maar die bank zal zich toch aan het plafond moeten houden dat wij hebben gesteld. Dat betekent dus dat wanneer er een toename komt van kredieten via de *credit card*, er bezuinigd zal moeten worden op andere vormen van kredietverlening, b.v. persoonlijke leningen, commerciële leningen of hypotheken. Op het moment dat zij het plafond overschrijden, gaat de boete die wij hebben ingesteld voor dergelijke overtredingen in werking".

Hoe is over het algemeen de relatie tussen de Centrale Bank en de commerciële banken? Bestaat er een goede verstandhouding?

"Jazeker. Een bewijs daarvan is dat alle maatregelen die wij hebben genomen zijn gegoten in de vorm van een *gentleman's agreement* dus met vrijwillige medewerking van de banken. Ook zij zien immers met ons de ernst van de situatie. Toen wij hun meedeelden dat wij de kredietverstrekking aan banden gingen leggen, hadden zij daar alle begrip voor en verleenden zij ook alle medewerking.

Overbesteding is ons grootste probleem. Wij moeten leren leven binnen onze mogelijkheden en onze uitgaven aanpassen aan onze inkomsten. Doen wij dat niet dan geraken wij onherroepelijk in grote moeilijkheden met tekorten op de betalingsbalans, zoals nu het geval is".

Maar leiden kredietbeperkende maatregelen dan niet tot het afremmen van economische aktiviteiten en daarmee tot geringere opbrengsten en het wegvallen van arbeidsplaatsen?

"Als de banken minder consumptieve kredieten verstrekken leidt dit inderdaad tot minder inkopen en minder opbrengsten voor de leveranciers van produkten. Ook zal afname van de commerciële kredieten leiden tot minder investeringen en zal het aan banden leggen van hypotheekleningen tot vermindering van de bouwaktiviteiten leiden. Het is logisch dat dit gevolgen heeft voor de werkgelegenheid. Maar bij gebrek aan andere economische aktiviteiten die deviezen kunnen opleveren, zijn wij thans genoodzaakt dit soort maatregelen te nemen om de consumptie te beperken. Daarom moeten dergelijke maatregelen gepaard gaan met aktiviteiten die de produktiviteit bevorderen. Want wat heeft het voor zin om aktiviteiten te creëren die werkgelegenheid scheppen, maar van de andere kant leiden tot het wegvloeien van deviezen? Vroeg of laat belandt je dan in een situatie dat er zelfs geen deviezen meer zijn om de aktiviteiten waarmee je begonnen bent in stand te houden. Als banken b.v. doorgaan met het verstrekken van kredieten om winkelcentra te bouwen, maar er op een gegeven moment geen deviezen meer zijn, kunnen de winkeleigenaren geen goederen meer kopen. Dit geldt ook met de bouw van hotels en andere aktiviteiten. Als die niet zelf voldoende deviezen creëren om zichzelf in stand te houden dan zijn zij ten dode opgeschreven en is er slechts sprake geweest van het scheppen van 'kunstmatige werkgelegenheid'.

...*onafhankelijk*...

Als u de huidige economische situatie op Curaçao in een paar woorden moet beschrijven wat zegt u dan, maken wij een recessie door, is er sprake van stagnatie?

"Nee, integendeel. Wij zitten juist in een fase van economische groei. Ons probleem is niet de economie op zich, maar de verdeling van de opbrengsten op een rechtvaardige wijze. Het klinkt misschien wat socialistisch, maar dat is niet de bedoeling. Het probleem ligt momenteel voornamelijk bij de overheid die niet in staat is sluitende begrotingen te presenteren, waardoor er tekorten ontstaan zowel op de begrotingen als op de betalingsbalans. In 1983 kreeg de overheid de eerste klap door het wegvallen van een belangrijk deel van de belastingopbrengsten van offshore aktiviteiten. De situatie werd verergerd toen juist in een fase van bezuinigingen de ambtenarensalarissen weer omhoog gingen als gevolg van de eerder genoemde redenen. Wij hadden na het wegvallen van het belastingverdrag met de Verenigde Staten een afname van de belastinginkomsten zien aankomen. Maar van de andere kant hadden wij een toename van de inkomsten verwacht uit andere bronnen, als gevolg van de positieve economische groei. Dat nu is niet gebeurd of in ieder geval niet in die mate als wij hadden verwacht. De overheid moet nu dus zien meer inkomsten te genereren, door het hanteren van instrumenten die vat hebben met de economische aktiviteiten. Ik doel daarbij op belastingen. Wij hebben in de jaren tachtig en in de beginjaren negentig gezien dat de inkomsten van de overheid geen gelijke tred gehouden hebben met de economische groei. Dit kan liggen aan hetzij administratieve inefficiency, of door een in te grote mate verstrekken van z.g. *tax-holidays*. Ik wil hiermee niet zeggen dat de belastingdruk nu verzwaard moet worden. Wij moeten het zoeken in een effectievere belastinginning en ook aan het opnieuw bezien van de bestaande regelingen voor het verlenen van belastingvrijdom. Het is immers gebleken dat het instrument der directe belastingen weinig effectief is gebleken in het streven van de overheid om meer inkomsten te verwerven. In de indirecte sfeer daarentegen heeft de praktijk uitgewezen dat de overheid op veel effectievere wijze zijn inkomsten kan verhogen. Je ziet ook duidelijk dat tijdens de recente economische groei, de landsoverheid, die meer is aangewezen op de indirecte belastingen beter in staat is geweest inkomsten te genereren dan de eilandsoverheid die het meer moet hebben van de directe belastingen".

Betekent dat dus dat wanneer er gekozen moet worden tot een verhogen van de inkomstenbelasting of het invoeren van b.v. een omzetbelasting waar men het nu over heeft, dat laatste de voorkeur verdient?

"Waarschijnlijk wel. Maar dan moet je er van uitgaan dat de administratieve kant verbonden aan de inning van de omzetbelasting even effec-

Vervolg op pag 4

Eindredactie: Norbert Hendrikse, opmaak: Solange Isselt

Peruaanse president baart opzien in buitenland

'El Chinito' Fujimori wil eind maken aan terreur

LIMA - Amerikaanse en Europese diplomaten noemen hem een vermetele, moedige en autoritaire man en een slimme onderhandelaar. Een politicus die zijn eigen weg gaat en die er bijvoorbeeld niet voor terugdeinsde de Amerikaanse president George Bush meerdere malen de waarheid te zeggen. De Peruaanse president Alberto Fujimori heeft zichzelf sinds hij in juli 1990 aan de macht kwam duidelijke doelen gesteld. Zijn belangrijkste voornemen is de extreem-linkse terreurbeweging Lichtend Pad (Sendero Luminoso) nog voor 1995 te elimineren. Voor Fujimori zou de verwezenlijking van die doelstelling een grote overwinning betekenen: beëindiging van de terreur van de *Senderistas* zou zijn herverkiezing veilig stellen, de door economische en andere misere getroffen Peruanen weer hoop op de toekomst geven en het Andesland opnieuw aantrekkelijk maken voor buitenlandse investeerders.

Voorlopig is nog onduidelijk of *El Chinito*, een van zijn vele bijnamen, zijn levenswerk kan voltooien. De arrestatie op 12 september van Abimael Guzman, de tot voor kort met veel mythes omgeven leider van Lichtend Pad, en de overgave van honderden *Senderistas*, zijn in elk geval successen die hem niet meer kunnen worden afgenomen. Maar of Lichtend Pad en ook de tweede guerrillabeweging van het land, de MTRA, inderdaad op korte termijn definitief uitgeschakeld worden, daarover bestaat in de kringen van Sendero-deskundigen geen eensluidend oordeel. De 'keizer', zo genoemd wegens zijn autoritaire en autocratische trekjes, lijkt echter geen twijfel te kennen. "Ik ben er zeker van dat ik het terrorisme zal verslaan voordat ik mijn ambt opgeef", zei hij de afgelopen maanden meerdere keren.

De manier waarop Fujimori de economie wil herstellen, de armoede probeert uit te bannen en het terrorisme de genadeslag wil geven, heeft nationaal en internationaal veel opzien gebaard. Allereerst ging de Japanse immigranten-zoon lijnrecht tegen zijn eigen verkiezingsbeloftes in. Hij bracht in praktijk wat zijn opponent, de bekende schrijver Mario Vargas Llosa, in de verkiezingscampagne propageerde: om de ingestorte Peruaanse economie te saneren, voerde hij een economische schoktherapie door met, zoals een Peruaanse krant concludeerde: "Europese prijzen en Afrikaanse lonen". En dat terwijl de minderbedeelde Peruanen juist op Fujimori stemden, omdat ze van hem een socialere politiek hadden verwacht.

VANUIT NIETS

Fujimori rolde vanuit het niets de Peruaanse politiek binnen. De voormalige landbouwingenieur aan de universiteit van Lima genoot enkele jaren geleden alleen in vakkringen bekendheid als kenner van cultuurplanten in de Andes. In korte tijd stichtte hij zijn eigen partij, Cambio '90 (Verandering '90) en voerde hij vanaf een landbouwtrekker, de 'Fujimobiel', campagne. Zijn doorzettingsvermogen, zijn afkeer van de traditionele politiek en zijn eigenschap zich door niemand van de wijs te laten brengen, leverden hem het presidentschap van Peru op. Fujimori bewandelt ongebruikelijke wegen om zijn doel te bereiken. In de strijd tegen de drugshandel en het terrorisme nam hij zijn toevlucht tot onorthodoxe methoden. *El ingeniero*, een verwijzing naar zijn vroegere beroep van landbouwingenieur, ontbond op 5 april in zijn *autogolpe* (zelfcoup) het volgens hem corrupte congres en zuiverde de rechterlijke macht. De zichzelf benoemde dictator regeerde vervolgens per decreet. Waar elders in latijns-amerika politici de macht van de militairen proberden te beperken, maakte de Japanse immigrantenzoon zich afhankelijk van de steun van het leger. Peru raakte internationaal geïsoleerd, maar Fujimori was niet te vermurwen. Hij was er aan gewend alleen te staan. "Mijn vier kinderen en mijn vrouw zijn mijn enige vrienden", is een veelgehoorde uitspraak van hem.

VERLOSSER

De arrestatie van Guzman heeft de verlichte dictator Fujimori zelfs in het democratische westen aanzien gegeven en opiniepeilingen wijzen uit dat een meerderheid van de Peruanen achter hem staat. Maar wil Fujimori echt als 'verlosser van Peru' de geschiedenis ingaan, dan zal hij de Peruanen werk moeten verschaffen, moeten zorgen voor een betere en goedkopere gezondheids- en sociale zorg en voorrang moeten geven aan de bestrijding van de armoede. Met een gebrek aan democratie kunnen veel Peruanen nog wel (tijdelijk) leven, maar zonder brood op de plank niet. Als Fujimori in dat laatste slaagt, zal hij Lichtend Pad naar de mestvaalt van de geschiedenis verwijzen en komt de democratie vanzelf dichterbij.

ALBERTO FUJIMORI
...verlosser...

Bijzondere aandacht voor onderwijs en kinderen

Hillary Clinton wordt geen traditionele 'first lady'

WASHINGTON - Hillary Clinton, de echtgenote van de aanstaande Amerikaanse president, heeft dezer dagen snel duidelijk gemaakt dat zij actief betrokken zal zijn bij de presidentiële beslissingen van haar man en zich in het Witte Huis niet door tradities wil laten binden. Mevrouw Clinton neemt deel aan de vergaderingen van echtgenoot Bill met de leiders van zijn overgangsteam - die hem helpen bij het selecteren van kabinetsleden en honderden andere functionarissen - en Clinton zelf zegt dat dit het systeem is "zoals wij het altijd hebben gedaan".

Tijdens hun eerste bezoek na de verkiezingen aan Washington maakte mevrouw Clinton direct duidelijk een vooraanstaande rol te willen spelen bij de hulp aan kinderen. "Ik hoop en vertrouw dat dit de grote opdracht is van dit land, en dat wij allemaal samen zullen doen wat we kunnen om er voor te zorgen dat geen enkel kind achterblijft en dat alle kinderen deel hebben aan de belofte die Amerika inhoudt", zei zij vorige week. Ze sprak tijdens een bezoek aan het jaarlijkse congres van het Childrens defence fund, een liberale belangengroep waarvan zij in het bestuur zit.

TRADITIONEEL

Sommige ouderwetse Amerikanen zouden liever zien dat mevrouw Clinton zou vasthouden aan de traditionelere rol als *first lady*, waarvan Barbara Bush een goed voorbeeld was. De rechtervleugel in de Republikeinse partij trachtte tijdens de verkiezingscampagne in te spelen op de vrees door Hillary Clinton ervan te beschuldigen een radicale feministe te zijn. De 45-jarige mevrouw Clinton werd vorig jaar door het vakblad National Law Journal uitgeroepen tot een van de invloedrijkste advocaten van Amerika. Bij de advocatenfirma Rose in Little Rock, Arkansas, waaruit zij onlangs ontslag nam, hield zij zich vooral bezig met zaken betreffende het merkenrecht en het auteursrecht.

Haar woordvoerster zegt dat Hillary zich waarschijnlijk vooral zal bezig houden met het lot van kinderen en het verbeteren van het onderwijs in de VS.

Heeft Amerika er iets van te vrezen dat een onafhankelijke, activistische vrouw zoals zij haar intrede doet in het Witte Huis? "Absoluut niet", zegt haar voormalige partner in de advocatuur, Webster Hubbell, die haar al 15 jaar kent. "In tegenstelling tot wat sommige mensen hebben gezegd, is zij een warm voelend en zorgzaam persoon. Ik heb gelezen dat sommige mensen dat niet geloven, maar Amerika zal er een bovenstebeste *first lady* aan hebben". Hubbell zegt dat de Clintons een 'unieke partner-relatie' onderhouden, "een man en vrouw die niet alleen de prachtige dingen delen, zoals hun dochter Chelsea, maar ze hebben aan elkaar een klankbord om ideeën op los te laten". "Zij zal altijd iemand zijn naar wie hij kan kijken en die zich net zo in de zaken heeft ingewerkt als hij", zei Hubbell in een interview.

Gedurende het grootste deel van de 200 jaar oude geschiedenis van het Witte Huis, hebben *first ladies* moeten balanceren tussen de traditionele plicht om op te treden als 'eerste gastvrouw', en hun wens om een eigen carrière te hebben. Maar mevrouw Clinton zal het daar mogelijk minder moeilijk mee hebben, omdat zij nu eenmaal leeft in een tijd waarin veel moeders werken en hun huiselijk leven en het opvoeden van kinderen combineren met een loopbaan.

"Ik denk dat het tijd is dat er een *first lady* is die werkelijk weerspiegelt wat de Amerikaanse vrouw kan", zei Paul Costello, die tweede persesecretaris was van Rosalynn Carter en nu vice-directeur is van een reclamebureau. "Omdat Hillary Clinton werkelijk iemand is van na de oorlog en het beeld weerspiegelt van de Amerikaanse vrouw, ik meen dat iedereen er erg opgetogen over is", zei hij.

Maar hoe zit het met alle taken bij het leiden van het Witte Huis, het regelen van vieringen en feesten, lunches en staatsbanketten? "Het zal een grote schok zijn voor mevrouw Clinton wanneer zij het Witte Huis betreedt en de oostelijke vleugel waar de *first lady* volgens de traditie haar vertrekken heeft, en zij ontdekt dat dit een groot bedrijf is dat door iemand moet worden geleid", zei Merrie Spaeth, een vroegere medewerkster van Nancy Reagan. "Ik bedoel maar, zo lang je nog niet de dag van het grote Witte Huis paasei-zoeken hebt meegemaakt, weet je niet wat de hel is".

HILLARY CLINTON
...wat voor first lady?...

Uit de markt

De Kuwaytse autoriteiten hebben de verzamelde werken van de Syrische dichter **Nizzar Qabbani** en de Egyptische journalist **Mohamed Hassanein Heykal** geweerd van hun jaarlijkse "markt van het Arabische boek". Dat is gebeurd vanwege de "betreurenswaardige houding van deze schrijvers tijdens de Iraakse invasie van Kuwayt," zo deelde de directeur van de boekenmarkt mee.

Heykal, oud-hoofdredacteur van de krant *Al-Ahram*, en Qabbani behoren tot de populairste Arabische schrijvers van het moment. Heykals laatste boek is een kritische beschouwing van de Golfoorlog.

Geen eenvoudige taak voor Nederlandse militairen

'VN-soldaatje pesten' is in bij de Bosnische jeugd

= door ANP-verslaggever Thieu Vaessen =

BUSOVACA - Een groepje kinderen staat op een afstand te kijken hoe Nederlandse VN-soldaten met rollen prikkeldraad hun basketbalveldje inpikken. Spottend en lachend maken ze opmerkingen over de soldaten die onverstoorbaar met hun werk verdergaan. Zodra de eerste rol prikkeldraad is uitgerold, springt een van de jongens over de barricade. Een tweede rol moet het werk compleet maken, maar opnieuw springt een jongen van een jaar of dertien over de omheining, toegejuicht door zijn vrienden. Zo gaan de pesterijen nog even door.

"Waarom wij de VN-soldaten pesten?", herhaalt een jongen de vraag. "Als ze ons niet kunnen stoppen, hoe kunnen ze dan de Serviërs tegenhouden?", is de wedervraag. Maar de VN-vredesmacht komt jullie toch voedsel brengen? Het jongetje, in gebroken Engels: "Als ze willen dat hier eten komt, dan moeten ze de Serviërs tegenhouden die de aanvoer blokkeren".

De VN-vredesmacht Unprofor-II voor Bosnië-Hercegovina is weinig geliefd in de voormalige Joegoslavische republiek. De Kroaten en moslims begrijpen niet waarom de goedbewapende blauwhelmen de Servische agressors met rust laten. De VN-vredesmacht krijgt al snel de schuld van alles wat misgaat in Bosnië. Een voorbeeld: een vrachtwagen zakte afgelopen week op het smalle bergpad naar Busovac in de modder weg, op het moment dat de chauffeur een Britse VN-jeep wilde passeren. De Britse blauwhelmen probeerden de truck, die alle verkeer blokkeerde, vlot te trekken, maar de wagen kwam alleen maar vaster te zitten. De Bosnische chauffeurs waren eensgezind in hun oordeel: Unprofor heeft de weg geblokkeerd.

NEDERLANDERS

De Nederlandse VN-militairen die zich deze maand in Bosnië installeerden, hebben de vijandigheid aan den lijve ondervonden. Op de lange tocht van de havenstad Split naar de uitvalsbasis in Busovaca in het midden van Bosnië, wierpen sommige mensen bloemen naar de VN-wagens, maar ook stenen was het deel van de blauwhelmen. Een kei sloeg een ster in de voorruit van een tientonner.

Ook Kroatische militairen proberen de VN-soldaten van hun stuk te brengen. In Busovaca moest een kleine voorhoede van de Nederlandse Alfa-compagnie toekijken hoe Kroatische soldaten het plaatselijke geschut voor hun hotel rolden, en de vuurmond op de voordeur richtten. Een Nederlandse soldaat: "Als ze dan binnenkomen knijp je hem natuurlijk wel, maar je blijft vriendelijk lachen, handen schudden en '*dobar dan*' zeggen". '*Dobar dan*' is Kroatisch voor goedemorgen.

Vergelijkbare incidenten hebben zich afgelopen week meerdere malen voorgedaan. De intimidatie door lokale militairen worden door de politieke leiders in Bosnië niet ontmoedigd. Ze lijken vooral een poging om de VN-vredesmacht onder druk te zetten zodat ze tegemoetkomt aan de verlangens van de coalitie van Kroaten en moslims.

De Nederlanders waren van te voren gewaarschuwd voor een niet al te vriendelijke bejegening. Een kapitein die vorige maand al verkenningen uitvoerde, had hen verteld dat Kroaten elkaar met het V-teken begroeten en dat Serviërs elkaar verwelkomen door drie vingers in de lucht te steken. "De VN-militairen krijgen alleen een omhoog gestoken middelvinger", aldus de kapitein.

Het weinig hartelijke welkom is voor veel blauwhelmen een koude douche geweest. "Je trekt je er maar zo min mogelijk van aan. Maar vreemd is het wel, we zijn hier tenslotte om die mensen te helpen", zegt een vrouwelijke soldaat.

SLECHTE NAAM

Unprofor-II dankt zijn slechte naam in Bosnië voor een groot deel aan het werk van Unprofor-I in Kroatië, meent Jason Aplon van het International Rescue Committee, dat de internationale hulpverlening in Bosnië coördineert. "De Kroaten zien de VN-vredesmacht als een sta-in-de-weg. De VN-militairen verhinderen hen terug te keren naar hun dorpen in Kroatië die door Serviërs zijn bezet. En verhindert hen bovendien die gebieden te heroveren". Aplon is echter optimistisch. Hij verwacht dat de houding van de Bosnische bevolking wel zal veranderen zodra de VN-vredesmacht in Bosnië goed werk heeft afgeleverd.

Of dat werkelijk het geval zal zijn, is nog maar de vraag. Met hun goedgevulde portemonnees zullen de blauwhelmen overal waar ze zich in Bosnië vestigen, de prijzen opdrijven. Verder liggen botsingen tussen VN-soldaten en Bosnische militairen in het verschiet zodra zij met elkaar in de slag gaan om de gunsten van een vrouw.

In de Kroatische havenstad Split mochten de Nederlandse VN-soldaten hun hotel niet verlaten omdat de millitaire leiding vreesde voor negatieve reacties van de plaatselijke bevolking. Nu de Nederlanders zich voor zeker een half jaar in Busovaca hebben gevestigd, is het onmogelijk hun uitstapjes te verbieden.

DE WEG NAAR BUSOVAČA
gevaarlijkste deel van de route
Servisch-Kroatische frontlijn
KROATIË
Busovača: bestemming bataljon Nederlandse militairen vanuit Split onder commando van lt-kol. J. de Boer
Banja Luka
HERZEGOVINA
Jajce
Livno
Kupres
Posusje
Split
Konjic

Grote emotionele betrokkenheid bij personeel

Patiënt gebaat bij vriendelijke sfeer op afdeling radiotherapie

= door Elisabeth Montsouris =

KANKER. DAAR PRAAT je niet over. Het woord alleen al is voor sommigen taboe. Liever een eufemisme. Niemand hoeft te weten dat je kanker hebt. Alsof het een besmettelijke ziekte is. Onbespreekbaar. Net als alle zaken die met het hebben van kanker samenhangen.

Bestraling bij voorbeeld. Veel mensen zijn er bang voor. Veelal ongefundeerd. Wat bestralen precies inhoudt, weet men immers vaak niet eens. De stralen doen iets met je lichaam, maar wat? Geen idee. Ze zijn ook nog eens onzichtbaar en daarom ongrijpbaar. Bovendien kan het wel verscheidene weken duren, voordat het resultaat van de behandeling merkbaar is.

Op de afdeling radiotherapie van het St. Elisabeth Hospitaal (Sehos) realiseert men zich maar al te goed dat mensen bestraling eng vinden. Daarom doen ze daar alle mogelijke moeite om de patiënt op zijn gemak te stellen. De kleur van de muren is rustig gehouden en zelfs de gordijnen zijn zo uitgekozen, dat de bestralingsruimte zo min mogelijk aan een ziekenhuis doet denken.

Dr. Ronald Veen, de enige radiotherapeut die het eiland rijk is, zwaait er de scepter. Al klinkt dat wat autoritair voor een afdeling die een duidelijk collegiale en hartelijke sfeer uitstraalt. "Het is belangrijk dat de afdeling vriendelijk is", zegt Veen. "Vergeet niet dat we soms zes tot zeven weken met een patiënt optrekken. Dat schept een band".

Radiotherapeutisch laborant William Lont bevestigt dit. "De patiënten die hier komen zijn vaak emotioneel, labiel. Daardoor raken ook wij emotioneel betrokken bij het wel en wee van de mensen die hier behandeld worden".

Foto Ken Wong

■ *Dr. Ronald Veen: "....omgaan met emoties..."*

EMOTIES

En wee is er. De koele cijfers liegen er niet om. "Veertig procent van je patiënten verlies je", zegt Veen. "Je raakt als arts helaas niet gewend aan sterven, zoals men wel eens denkt. Omgaan met kanker is continu omgaan met emoties".

Daarom vinden beide heren het ook zo belangrijk dat er een goed en hecht team op de afdeling werkt. Met vijf radiotherapeutisch laboranten en slechts een radiotherapeut is de afdeling echter te krap bemand. Dat vinden niet alleen Veen en Lont. Specialisten van het Integraal Kankercentrum Amsterdam constateerden een maand geleden hetzelfde. Veen: "Het is een heel specifiek vak, niemand kan mij bijspringen. Als ik met vakantie wil, moet ik eerst voor een vervanger zorgen. Ik kan nooit even weg".

De twee radiotherapeuten die nu in Nederland in opleiding zijn, bieden ook geen soelaas. "Het kan nog wel vijf jaar duren, voordat die klaar zijn", aldus Veen. Want zo lang duurt de specialistische opleiding tot radiotherapeut na het artsexamen. Daarin spelen onder andere de vakken chirurgie en interne geneeskunde een belangrijke rol. Met recht noemt Veen zich dan ook oncoloog, specialist op het gebied van kanker.

Behalve aan meer mensen heeft de afdeling behoefte aan nieuwe apparatuur. Vijftien jaar oud is de telekobaltapparatuur, waar zo veel mensen van afhankelijk zijn. "Natuurlijk moet er een nieuw apparaat komen. Maar eigenlijk hebben we ook een geheel nieuwe ruimte nodig", vertelt Veen.

PLAGERIJTJES

Van het tekort aan mensen is zo op het oog gelukkig niets te merken. Een blik van verstandhouding, de toon waarop de collega's met elkaar praten, de inzet, de plagerijtjes, alles wijst op een afdeling waar met hart en ziel wordt gewerkt.

Dat mag ook wel. Want de twintig tot dertig patiënten die dagelijks op de afdeling komen dreigen door hun ziekte de grip op het bestaan te verliezen. Dan is de betrokkenheid van de omgeving erg belangrijk, weten Veen en Lont. En bij die omgeving hoort voor een kankerpatiënt ook de afdeling radiotherapie.

Maar voordat de patiënt daar is aangeland, is al menig onderzoek achter de rug. Het begint met klachten, een knobbel in de borst of voortdurende heesheid (bij keelkanker). De huisarts vertrouwt het niet en stuurt de persoon in kwestie door naar een specialist. Die stelt na een gedegen onderzoek en met behulp van foto's de diagnose. De volgende gang kan die naar de radiotherapeut zijn. Op Curaçao dus dr. Veen, die het jammer vindt dat hij zo ver van de huisarts af staat. "Dat zou eigenlijk moeten veranderen. In feite zou de radiotherapeut in het ziekenhuis een coördinerende functie in de kankerbehandeling kunnen hebben. En we zijn het meest op de hoogte van de interessesfeer van de specialisten met wie wij samenwerken.

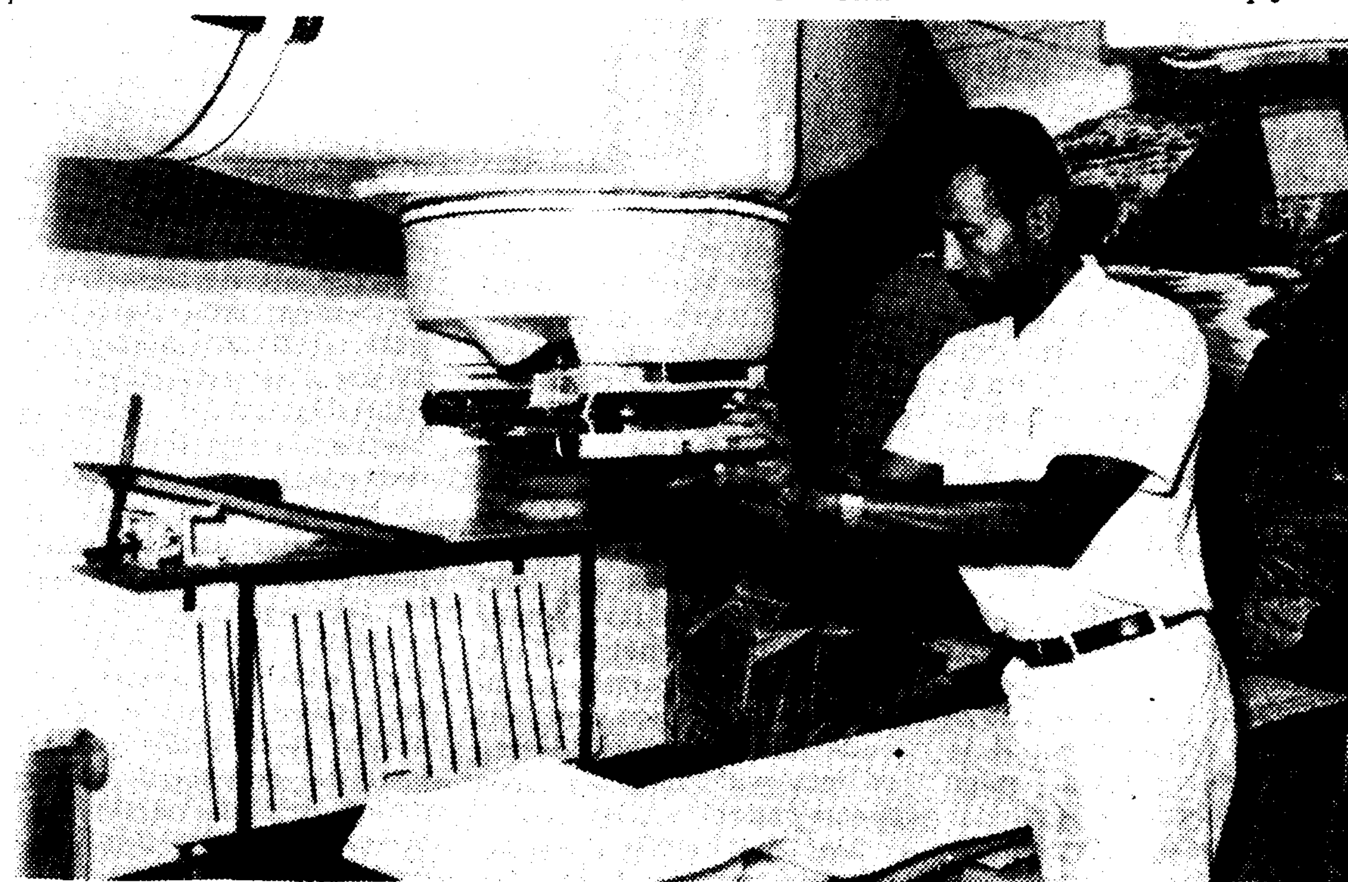
Is de patient eenmaal op de afdeling radiotherapie, dan bepaalt Veen of bestralen een zinvolle behandeling is. Zo ja, dan aan hem de taak om vast te stellen welk gebied bestraald moet worden, hoe vaak en met welke intensiteit. Foto's, een computer-scan of zelfs een onderzoek onder narcose helpen hem daarbij. Een karwei dat soms dagen kan duren. "Maar het is heel belangrijk. Het weefsel om de tumor heen wil je immers zo veel mogelijk sparen".

COMPUTER

Bij dit werk wordt Veen bijgestaan door de fysicus Humphrey Martina. Die is verantwoordelijk voor de materialen en is de alwetende waar het straling betreft. Gelukkig krijgt Martina op zijn beurt weer hulp van de computer, die precies uitrekent hoeveel straling je in het lichaam overhoudt. Want 100 procent straling uitzenden betekent niet dat de tumor ook 100 procent ontvangt. Dat kan soms maar 50 procent zijn. "Dus moet je een patiënt van meer kanten gaan bestralen. Daarvoor moet je echter ook weer weten hoeveel straling het omliggende weefsel krijgt. Dat rekent de computer allemaal uit", zegt Lont.

Veen kijkt vervolgens wat de complicaties van de straling kunnen zijn. De radioactieve stralen remmen immers niet alleen de groei en vermenigvuldiging van kankercellen af, maar ook van de gezonde cellen in de omgeving. Daarom is het belangrijk dat de radiotherapeut weet hoeveel procent straling er rond de tumor terecht komt. Gewapend met die kennis is hij in staat om de kans op complicaties tot een minimum te beperken.

Een alternatief is de zogenaamde Brachytherapie. Een diepliggend orgaan wordt niet *door* de huid bestraald, maar van binnenuit. Het radioactieve materiaal wordt meestal operatief in het lichaam gebracht en vandaar doet het zijn voor de tumor verwoestende werk.

■ *William Lont zet de telekobaltapparatuur klaar voor een patiënt.*

"Je kunt er heel precies mee stralen, maar je grijpt wel in het lichaam in. Bovendien is er het bezwaar dat de patiënt in quarantaine moet. De straling die in het lichaam zit, kan immers andere patiënten beïnvloeden", vertelt Veen. "De therapie vereist veel inzicht in wat straling eigenlijk doet; en dat is dus Martina's afdeling".

Als eenmaal de exacte bestralingsplek is vastgesteld, wordt die op het lichaam van de patiënt aangegeven. "Dat leest heel nauwkeurig", zegt Lont. "Want een centimetertje ernaast maakt al een groot verschil. Dan bestraal je het verkeerde deel. De patiënt wordt verschillende malen behandeld, dus het moet elke keer precies dezelfde plek zijn, daar zorgen we wel voor".

TELEVISIE

Wanneer alle metingen zijn gedaan, begint de bestraling, waar je volgens de experts niets van merkt. Het duurt ook maar heel even. Weliswaar een paar keer heel even, omdat de tumor van verschillende kanten stralen krijgt toegediend. Maar gedurende de stralingstijd blijft er contact met de buitenwereld. De patiënt kan via de intercom praten met de laborant, die de patiënt weer op een scherm in de gaten houdt.

Een poster van een kustlandschap tegenover de bestraalde zorgt voor de nodige afleiding. Er is ook muziek die voor afleiding zorgt. Een televisie in het plafond, zoals je die wel bij tandartsen ziet, zou niet kunnen. Dat is ook niet nodig, je bent maar even in de bestralingsruimte en de behandeling is niet pijnlijk.

Genezing van de patiënt staat voorop bij Veen en zijn team. "Dat proberen we ook aan een kankerpatiënt duidelijk te maken. Zestig procent kunnen we genezen. Het vertrouwen daarin is enorm belangrijk", vertelt Veen.

Soms worden echter ook mensen bestraald, waarvan bekend is dat genezing niet meer mogelijk is. "Dat noemen we een *palliatieve* behandeling", zegt Veen, "Het bedekken van de klachten om de patiënt zo lang mogelijk normaal te laten functioneren. Daarmee geef je hem een gevoel van eigenwaarde, wat enorm belangrijk is. Dank zij de bestraling kunnen ze zo lang mogelijk aan het dagelijks leven blijven deelnemen. Ze hoeven bij voorbeeld niet onder de verdovende pijnstillers gehouden te worden. Je moet dan uiteraard wel uitleggen waarom je het doet"

Lont vult aan: "Het kan voor een oude patiënte bij voorbeeld zo belangrijk zijn dat ze zich nog zelf kan wassen, al is het maar uit een kommetje. Alles is dan beter dan door 'zo'n jong grietje' gebaad te moeten worden".

■ *Stralingsdeskundige Humphrey Martina.*

Foto Ken Wong

MERLEDiTH MARTINA

Merledith Martina had borstkanker

"Je leeft er op los en ineens moet je stilstaan"

ZE ZIET ER goed uit. De gemillimeterde haren zijn een overblijfsel van de chemotherapie. Toen was ze echt helemaal kaal. Het haar groeide weer aan, maar Merledith Martina besloot om het maar kort te houden.

Ze zit er niet mee. Zoals ze nergens mee lijkt te zitten, ook al had ze een vuistgrote tumor in haar borst. "Ach, ik heb een gedeelte van mijn lichaam verloren, maar ik leef nog", zegt ze, doelend op een borst die afgezet moest worden. Geen trauma, geen schaamte, niks.

"Veel mensen begrijpen niet dat ik 'gewoon' ben gebleven. Als ik dan op Brievengat kom om te dansen -dansen is mijn leven -kijken sommige mensen me medelijdend aan. Maar ik weet van de prins geen kwaad. Misschien moet *ik* wel naar de psychiater in plaats van al die mensen die zo verbaasd zijn over mijn houding".

Nee, leuk vond ze het niet, toen ze hoorde dat ze kanker had. Maar van meet af aan heeft ze er met iedereen over gesproken. Ze ontdekte het knobbeltje in april van dit jaar, op een donderdag. Ze ging ermee naar de huisa[illegible] die haar direct voor een mammografie (borstfoto) doorverwees. "Ik vroeg aan de röntgenoloog of hij mij meteen de uitslag wilde vertellen. Hij aarzelde wat, wilde het via de huisarts doen, maar toen ik aandrong kreeg ik te horen dat de tumor qua vorm en omvang wel kwaadaardig leek".

TESTAMENT

Merledith was niet verbaasd. Een neefje was al op jonge leeftijd aan kanker overleden en bij haar zuster werd een longtumor weggehaald. Ze had zich al op het ergste voorbereid. Toen ze zeker wist dat ze kanker had ging ze dan ook heel nuchter naar de notaris om een testament op te laten maken. "Het is wel heel raar allemaal. Je leeft erop los en ineens moet je stilstaan".

Na de constatering van kanker kreeg Merledith chemotherapie: geneesmiddelen die de tumor moesten verkleinen, zodat haar borst gespaard zou kunnen worden. Bij de operatie in juli bleek echter dat dat niet [illegible] was. Eind juli werd zij terug verwacht voor een tweede operatie. Bij die gelegenheid werd haar borst inclusief alle eventuele aangetaste klieren weggehaald.

Weer een maand later begon de bestraling op de afdeling van dokter Veen. "Ik had natuurlijk voor de operaties al kennis met hem gemaakt. Gelukkig heb ik heel goed contact met hem, eigenlijk met de hele afdeling. Met dr. Veen kan ik open praten. Ik vind het moeilijk te begrijpen dat mensen bang zijn voor de bestraling. Het is makkelijker dan een prikje halen. Je kunt het vergelijken met het laten maken van een röntgenfoto", vertelt Merledith.

"Zowel van dr. Veen als van de chirurg dr. Snijder kreeg ik altijd heldere uitleg", vervolgt zij. "Ze beantwoorden alle vragen en sporen je zelfs aan om vragen te stellen. Ik kan altijd bij hen terecht".

PERPLEX

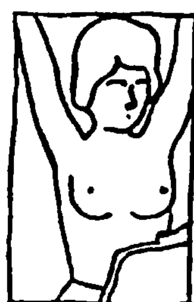
Ze merkt wel dat veel mensen niet over kanker willen praten. "Maar voor mij betekent het woord niks. Ik spreek het gewoon uit. Sommige mensen zijn daar wel perplex over, die hebben het dan bij voorbeeld over 'die ziekte'. Maar ik zeg het ronduit, dan weet je wat 't is".

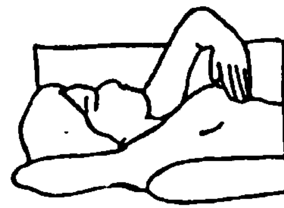
De morele steun van de familie, de vrienden en van het ziekenhuis is erg belangrijk. Dat ervaart Merledith ook. "Je moet erover kunnen praten. En omgekeerd mensen komen naar je toe, helpen je of vragen hoe het er mee gaat".

De meeste steun heeft zij ongetwijfeld aan haar eigen optimisme. Via praatgroepen van het Wilhelminafonds wil zij dat op anderen proberen over te brengen. Zij is ervan overtuigd dat een optimistische levenshouding het herstellingsproces bevordert. Van een ding heeft ze echter spijt: ze had op tijd haar borsten moeten controleren. "Ik ben stom geweest. Als ik dat had gedaan, had ik dat knobbeltje eerder ontdekt, en dan was mijn borst gespaard gebleven".

Eigen borstonderzoek

1 Onder de douche

2. Vóór de spiegel

3. Liggend

4. Draai met platte vingers cirkels over je borst. Controleer ook de tepel. Daarna je andere borst.

Tuinieren in de Tropen

WANNEER IK 'S OCHTENDS van huis ga, bloeit de *Turnera ulmifolia*. Prachtige crème bloemen zwaaien me uit, als ik er met de auto langsrijd. Kom ik na de middag echter thuis, dan heeft dat eigenwijze kreng haar bloemen gesloten. Afgelopen. 's Middags geen voorstelling. Had ik maar thuis moeten zijn. De *Turnera* bloeit alleen in de ochtenduren.

Er zijn meer van die bloemen die menen dat ze niet de hele dag acte de présence hoeven te geven. Bekend is de *Janchi burachi (Portulaca grandiflora)*: 's ochtends een overdaad aan bloemen - als de hagedissen ze tenminste niet hebben opgegeten -, 's middags zedig neergeslagen bloemblaadjes.

De *blue daze* is er ook zo een. Ik vermoed dat ze last van de middagzon heeft, wanneer ze haar hemelsblauwe bloemen toeklapt. In de schaduw blijven de bloemen namelijk langer open dan in de volle zon.

Er zijn echter ook bloemen die overdag helemaal niet bloeien, maar zich alleen 's nachts van hun mooiste kant laten zien. Stiekem, wanneer niemand het merkt, openen ze hun vaak prachtige bloemen. Als je 's ochtends komt kijken, is het feest alweer voorbij. De nachtvlinders van de tuin.

Eigenlijk heeft het iets geniepigs, alleen 's nachts je schoonheid prijs willen geven. Het zijn net mensen zonder werkvergunning. Heimelijk verdienen ze hun centen, niemand mag het zien, niemand mag het weten. Ze zijn er wel, maar onopvallend, op de achtergrond.

Zo ook de 's nachts bloeiende planten. Overdag houden ze zich koest. Je merkt niets van hun pracht; die bewaren ze voor de echte tuinliefhebbers, voor de enthousiastelingen die zo gek zijn om ook 's nachts nog door de tuin te lopen.

Toch hoeft de *moonflower (Calonyction aculeatum)* zich nergens voor te schamen. De plant heeft niets te verbergen. Integendeel. De grote witte bloemen die deze klimmer 's nachts produceert zijn een lust voor het oog.

Ik zag de bloem voor het eerst in levende lijve in Atlanta. Midden in een woonwijk viel mijn oog op een tuinhek dat helemaal overwoekerd was door de slingerende twijgen van de *moonflower*. De witte bloemen staken mooi af tegen de schemer, die daar wat langer duurt dan hier.

Over het bestaan van de *moonflower* had ik al eerder gelezen bij de afdeling klimplanten in de catalogus van Thompson & Morgan: "Deliciously fragrant, enormous 4-6 inch blooms that open in the evening and close before mid-day. Can be cut for evening table arrangements".

Een beschrijving die mij direct deed watertanden. Ten eerste omdat het een klimplant is. Die heeft bij mij altijd al een streepje voor, omdat je er je tuin zo lekker mee in de hoogte kunt uitbreiden. De tweede reden was de beloofde geur. 's Avonds op de porch genieten van een geparfumeerde bloeiende bloem is toch wel het summum van luxe. Toen ik in Atlanta geen geur kon waarnemen aan de net ontloken bloemen, meende ik nog dat dat aan het vroege tijdstip zou liggen. Nu ik haar zelf in de tuin heb, weet ik wel beter. Dat van die *fragrance* is gewoon gelogen.

Bij Thompson & Morgan wordt de plant overigens *Ipomaea alba* genoemd, terwijl *Caribbean Gardening* (van Aimee Webster) het over *Ipomea bona nox* heeft. Daardoor werd ik aanvankelijk op het verkeerde been gezet, toen ik op Jamaica een zakje zaad van de *Ipomea alba* kocht. Na uitzaaiing bleek het echter om een ordinaire witte Ipomea te gaan, zoals de Latijnse naam eigenlijk ook belooft. Niet al te grote witte bloemen, die voornamelijk in de ochtend bloeien, net als haar blauwe zusje *Ipomea tricolor*. Aardig, maar - in tegenstelling tot de blauwe Ipomea - niet bijzonder.

Gelukkig kreeg ik in Atlanta het zaad van de echte *moonflower* te pakken. Dat heeft een tamelijk harde schil; een nacht in lauw water weken verdient dus aanbeveling. Daarna gewoon zaaien en na een dag of twee, drie wringen de zaadlobben zich door de harde zaadschil een weg naar buiten. Een week of drie later kunnen de planten al in de volle grond worden gepoot. Ook in de droge tijd slingeren ze zich als gekken langs gaas of hekwerk omhoog. Bij voorkeur met de voeten in de schaduw.

De *moonflower* wordt ook in het boek van frater Arnoldo genoemd. De Latijnse benaming luidt daar echter *Operculina ventricosa*. Zou het dezelfde zijn, maar opererend onder een andere naam? In geen enkel ander boek kan ik de *Operculina* vinden. De beschrijving bij Arnoldo lijkt op die van de *Calonyction*; wat Arnoldo niet noemt is de geur. Maar dat klopt wel met mijn ervaring.

Terug naar de catalogus van Thompson & Morgan. De mededeling 'close before mid-day' is natuurlijk voor velerlei uitleg vatbaar. Het boek *Tropica* (Alfred Byrd Graf) is al net zo vaag: 'opening toward evening and closing in the morning'. Mijn *moonflower* trekt zich hier niets van aan en is helaas ruim voor het midden van de dag verwelkt. Als ik 's ochtends vroeg een kijkje neem, is er al niets meer te beleven. Ze bloeit echt uitsluitend in het donker.

Maar door die vage belofte van een 's ochtends nog bloeiende klimmer was ik inmiddels wel zo stom geweest om enkele planten midden in mijn tuin te zetten. Daar bloeien ze nu elke nacht dat het een lieve lust is, maar ik merk er in het donker helaas bitter weinig van. Ik heb dus maar gauw een nieuwe serie gezaaid en die staat nu aan de rand van de porch.

Vol verwachting klopt ons hart.

■ *Calonyction aculeatum (moonflower)*
(foto: F.A. de Graaff)

Onderwijs anders bekeken

Het effect van lachspiegels

ALS KIND AL werd ik gefascineerd door lachspiegels. De mogelijkheid om los te komen van 'het beeld van alle dagen' opende ongekende perspectieven, die echter uiteindelijk toch resulteerden in een grotere tevredenheid mét het beeld van alle dagen. Een vergelijkbare ervaring doet zich voor bij het lezen van *Discipline*, het in 1980 in Engeland verschenen boek van J.P. Raffini.

In dat boek, dat als ondertitel voert: *'Negotiating conflicts with today's kids'* zet Raffini zes verschillende type leraren neer, met de bijbehorende manieren waarop zij reageren op een incident in de klas.

Allereerst *De Generaal*: "Mike, ga zitten en hou je gemak!" De generaal geeft orders en gaat er vanuit dat ze opgevolgd worden. Hij weet precies wat hoort en wat niet hoort, luistert niet naar wat leerlingen te vertellen hebben, verantwoordt zich nooit voor zijn doen en laten en gebruikt macht en angst om leerlingen te laten doen wat hij wil.

Dan *De Historicus*: "Frank, dat is al de vijfde keer in korte tijd dat je je buren lastigvalt." Historici verwijten de leerlingen niet alleen hun gedrag hier-en-nu, maar halen ook oude koeien uit de sloot. Van de ene kant wijzen ze erop dat de leerling dus nooit verandert, aan de andere kant eisen ze dat toch!

Richt de 'historicus' zich op het verleden, *De Profeet* richt zich op de toekomst. "Toine, als je zo doorgaat met kletsen, krijg je ongetwijfeld een onvoldoende op je volgende rapport." De profeet voorspelt graag de toekomst, maar stelt die bij voorkeur voor als dreigend. Evenals de 'generaal' gebruikt de 'profeet' angst om leerlingen te dwingen.

Vervolgens *De Sarca* "Kan er uit dit met zaag gevulde hoofd ooit een v standig antwoord kome De sarcast maakt de leerli voor het front van de kl belachelijk. Het resultaat meestal een rood hoofd een benepen zwijgen van aangesprokene en een go koop succes bij de rest van klas. De 'sarcast' zaait an en woede.

Dan hebben we nog *Dominee*: "Louella, je wat meer rekening moet houden met de anderen hie Dominees preken en mora seren. Zijn preken klinke goed, maar ze gaan gewoo lijk het ene oor in het ande uit.

En tot slot *De Rechte* "Maria, omdat je nu voor d zoveelste maal zit te klets zie ik me genoodzaak je va middag terug te late komen." De rechter deelt str uit, geeft een rationele ve klaring voor die straf e wekt de indruk dat hij zic helaas niet kan onttrekke aan de wet. Het is daardo zonneklaar dat de schuld vo ledig bij de betrokken lee ling ligt.

ZELFCONCEPT

Als je als leerkracht jeze spiegelt aan deze verschi lende stijlen, zul je ongetwi feld uitvergrotingen teru komen van je eigen gedra Intuïtief maken we er all maal wel eens gebruik va maar of dat nu zo geweldi is, is nog maar de vraag. J zou kunnen aanvoeren da het wel effect heeft; je krijg er toch maar orde mee! Maa ook dat is betrekkelijk zolang je 'orde houden' nie ziet als je belangrijkste taa voor de klas.

Bevelen, dreigementen, sar castische opmerkingen, doen denken, preken en voortdu rend de indruk dat zij d mist ingaan, dat ze in ove treding zijn, dat ze falen, da hun gedrag niet in orde is e dat men hen ook nauwelijk in staat acht tot de presta ties die kennelijk toch va hen verwacht worden.

Onvermijdelijk zal dit he zelfconcept van de leerlinge beïnvloeden. De kijk die lee lingen op zichzelf hebben wordt steeds negatiever e dit tast niet alleen de moti vatie tot leren aan, maar ook de kwaliteit van het lere zelf. De lol ís er af!

Zo bezien is het zeer d vraag of de generaal, de his toricus, de profeet, de sar cast, de dominee en de rec hter het bij het rechte ein hebben. Maar als 'uitvergro tende lachspiegels' kunnen ze van grote waarde zijn.

WEB

Terug echter naar het beel van elke dag. Als leerkracht zit je als een spin in een we van relaties met je leerlingen Misschien voelt een spin in een web zich wel machtig maar de leerkracht onder gaat dat gevoel lang nie altijd: hij merkt ook dat hi vastzit in dat web. Soms is dat onaangenaam, soms aan vaardbaar, soms prettig. Rela ties met leerlingen ontstaa namelijk niet in het luchtle dige.

Er zijn aanleidingen, e zijn factoren die het verg makkelijken en factoren di het bemoeilijken:

- Als ik een andere zi als vijandig, zal ik ee relatie vermijden;
- zie ik de ander al machtig, dan zal ik nie durven;
- als ik zelf machtig ben en ik zie de ander al zwak en afhankelijk kan ik kiezen: ofwel ik kan de ander helpen ofwel ik kan hem onder drukken;
- als ik de ander onder druk, kan hij gebruik maken van zijn pas sieve macht door ont duiking, obstructie en dergelijke.

Daarom is het voor een leerkracht effectiever zijn of haar energie te stoppen in *synergie*. *Synergie* is macht door samenwerken, waarbij men elkaar aanvult en het geheel meer is dan de delen 2+2=5!

Impressies van een huisarts

Irene Brookman

Het huis van Shon Nènè

HOE IS ZE het best te beschrijven? Dik was ze, heel dik zelfs. Ik schat ongeveer 120 kilo. Ze was slecht ter been en daarbij praktisch blind. Ze verkocht kerosine aan de mensen die nog verstoken waren van elektrisch licht. Dat kwam in het jaar 1985 nog steeds voor. Ze was zelf niet veel rijker dan de mensen die bij haar kwamen kopen. Ze hield van een borrel, en soms verkeek ze zich op de hoeveelheid die ze naar binnen liet glijden. Dat was ook de reden dat ze nooit veel rijker werd.

Het was onbegrijpelijk dat mensen haar erf op durfden te gaan. Een paar bloeddorstige honden bewaakten de tuin en als het nodig leek, trokken ze hun bovenlip op om hun scherpe hoektanden te laten zien. Als ik oog in oog met deze monsters stond, brak het angstzweet me altijd uit maar tot mijn grote opluchting reageerden ze zonder mankeren op haar bevelen.

Ze werd gezelschap gehouden door een al even grote dronkaard. Ik heb menig bezoek bij haar afgelegd als ze haar roes lag uit te slapen en hij met dubbelslaande tong probeerde duidelijk te maken wat er aan de hand was. Meestal was daar geen touw aan vast te knopen en mankeerde ze ook helemaal niets. Het had iets vertederends dit tweetal.

OMVANG

Op een middag ging ik eens kijken hoe ze het maakte. Met nietsziende ogen zat ze gekookte kippebotten af te halen. Ze zat op de enige stoel in huis waar je zonder gevaar voor je leven op kon gaan zitten. Gezien haar enorme omvang was het ook wel verstandig dat ze die stoel had uitgekozen. Eerlijk gezegd zou ik niet graag hebben meegegeten, want alles zag er even smoezelig en groezelig uit. Het huis rook steevast naar walmende oliepitjes.

Gas had ze niet en elektriciteit al evenmin. Er stond amper een stuk meubilair in het huis dat het aanzien waard was en toch liep ze als een koningin door haar vertrekken. Je moest je een weg banen tussen de stapels kleren, hopen rommel en de gaten in de vloeren. De dronken maat zat in een stoel glazig te kijken en mompelde wat voor zich uit. Veel steun had ze eigenlijk niet aan hem, want als het erop kwam, kon hij niet veel doen omdat hij zelf teveel onder invloed was. Maar hij was trouw gezelschap en als zodanig deed hij dienst. Waarschijnlijk leefde hij op haar portemonnee.

BOOM

In de tijd dat ze nog beter kon zien, mat ze haar gezichtsvermogen af aan de grote oude tamarindeboom die als een bron van wijsheid midden op het zandpleintje stond waar haar erf ook aangrensde. De hele buurt was een armelijk geheel en ik kende ook praktisch alle bewoners van de overige huisjes die rond dit pleintje waren gebouwd. Maar de tijd dat ze de oude tamarindeboom nog kon zien, lag al lang achter haar. Glaucoom had ook bij haar z'n tol geëist. Ik kwam niet voor iets speciaals die middag. Meer om te zien hoe alles reilde en zeilde. Hoewel er een geweldige klaagzang over me heen kwam, kon je zien dat het toch niet zo slecht ging. Ik liet me zakken op een stoel die de indruk wekte niet direct onder mijn gewicht te zullen bezwijken. We namen een aantal praktische zaken door. De dronkelap zat te knikkebollen en liet alles langs zich heen gaan.

Het huis en de vrouw hadden betere tijden gekend. Je kon dat zien aan de voornaamheid van haar gestalte en aan het huis dat een klassieke vorm bezat en resten vertoonde van een oude indiaanse beschildering of iets wat daarvoor door moest gaan.

Dat het verkeerd moest aflopen, was duidelijk. Op een dag brak ze haar heup en haar metgezel die toen geen gezelschap meer vond, verdween schielijk en zocht z'n heil en onderdak elders. Ze was gevonden door een buurvrouw die haar hulpgeroep had gehoord. Uitgespreid op het bed trof ik haar aan. Omdat ze niet in staat was geweest van het bed af te komen, had ze haar plas in het bed laten lopen. Ze was omgeven door een wolk vliegen die ik van me af moest slaan om haar te kunnen onderzoeken. Ze werd in het hospitaal opgenomen.

Toen ze daar weer was ontslagen, heb ik nog een keer een poging gedaan haar op te zoeken,. De gesloten luiken vertelden me eigenlijk al dat ze er niet meer kon zijn. Een poging me een weg door het hoog opgeschoten gras in de tuin te banen werd door de bloeddorstige honden verijdeld. De monsters hadden me opgemerkt en zaten me achterna. Ze hadden kennelijk bij gebrek aan verzorging wel trek in een kuit. Schreeuwend en met m'n visitetas om me heen slaand probeerde ik me een uitweg naar het hek toe te banen. Een buurvrouw gebaarde in de verte dat ze er niet meer was, maar dat had ik al begrepen. Ik heb haar nooit meer teruggezien. Jaren later stond het huis nog op dezelfde plaats, met de luiken voor altijd gesloten.

Emsley Tromp

Vervolg van pag. 1

tief is als die bij de heffing van andere indirecte belastingen. Maar uit sociale overwegingen zou de overheid dan bij het verhogen van de druk in de indirecte sfeer, die in de directe sfeer enigszins moeten verminderen. Dat blijft hoe dan ook een politieke beslissing. Ik heb alleen willen wijzen op de ineffectieve werking in de sfeer van de directe belastingen".

U noemde net even de tax-holiday. Wij hebben deze vaak gebruikt als een incentive gebruikt om investeerders aan te trekken, maar wordt het geen tijd om opnieuw te bezien of dit wel nodig is?

"Het is altijd goed om bestaande regelingen periodiek opnieuw op hun mérites te bekijken. Dat geldt niet alleen voor de *tax-holiday* maar b.v. ook voor de *pensonado*-regeling".

Om even terug te komen op de monetaire situatie. Onze gulden is al sinds mensenheugenis gekoppeld aan de dollar. Er is de laatste jaren weleens gesuggereerd om naar andere alternatieven uit te kijken, b.v. naar een koppeling aan de Europese ecu. Hoe staat u daar tegenover?

"De reden waarom onze gulden gekoppeld is aan de dollar is omdat onze economische relaties voornamelijk worden onderhouden met landen in de dollarzone, dus met de Verenigde Staten en met landen in de regio wiens munteenheid ook gekoppeld is aan de dollar. Dit leidt tot stabiliteit in het handelsverkeer en meer duidelijkheid bij transacties. Als in een hypothetisch geval onze handelsrelaties in de toekomst dusdanig wijzigen dat wij veel meer zaken gaan doen met b.v. Europa in vergelijking met de VS en onze regio, dan zou er wellicht reden kunnen zijn om van dollar over te schakelen op de ecu. Maar ik zie dat voorlopig niet gebeuren".

Om het over de Bank der Nederlandse Antillen zelf te hebben. Het is zo dat de Centrale Bank een onafhankelijk instituut moet zijn met een zekere autoriteit om in te grijpen indien de monetaire situatie dat noodzakelijk maakt. En ook om de economie in goede banen te leiden door het hanteren van de instrumenten die de bank ter beschikking staan. Heeft u daarvoor alle vrijheid en hoe is de relatie met de overheid?

"Wij hebben zojuist een periode van zeer vruchtbare samenwerking met minister van Financiën De Paula afgesloten. Hij heeft altijd alle respect getoond voor de onafhankelijkheid van de Centrale Bank. En hij heeft ook de adviezen van de bank zeer serieus genomen. Een bewijs daarvan is dat de schuld op de voorschottenregeling 123 miljoen gulden bedroeg toen hij zijn ministeriële verantwoordelijkheid aanvaardde en dat bedrag is aanzienlijk teruggebracht. Ook is er in de afgelopen zes jaar een intensieve uitwisseling geweest van informatie tussen de overheid en de Centrale Bank. De enige negatieve opmerking die ik heb is dat de voortvarendheid waarmee de overheid te werk gaat niet altijd overeenkomt met die van de bank.

In zekere kringen maakt men zich er zorgen over dat een vooraanstaande functionaris van uw bank benoemd gaat worden tot staatssecretaris van Financiën. Tast zo'n benoeming de onafhankelijkheid van de bank niet aan?

"Inderdaad is een topfunctionaris van de Centrale Bank benaderd voor deze functie, maar een definitieve beslissing is nog niet genomen en trouwens de gouverneur moet uiteindelijk, op voordracht van de Raad van Commissarissen, beslissen over de indienstreding en ontslag van de direktieleden van de Bank der Nederlandse Antillen. Ik weet zeker dat bij zo'n beslissing de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de Centrale Bank voorop moet staan".

Kook mee met May

SINTERKLAAS is in aantocht en daarom deze week een recept voor het heerlijk avondje. U heeft hiervoor nodig:

Kruidnoten

100 gram ongezouten roomboter
125 gram bruine basterd suiker
2 theelepels speculaaskruiden
een mespuntje zout
250 gram zelfrijzend bakmeel
4 eetlepels melk.

De boter, suiker, speculaaskruiden en het zoud kloppen tot een luchtige massa. Het meel en de melk toevoegen en kneden tot een samenhangend deeg. Daarna 1 tot 2 uur in de koelkast leggen. Van het deeg kleine balletjes draaien. Op een bakblik leggen en iets plat drukken. Tenslotte in een warme oven (350 graden F) lichtbruin gaarbakken.

Succes en geniet van uw Sinterklaasfeest,

MAY

Cambridge: Bouwstenen voor een constructie ge-roman-tiseerde visie op de slaven

DE DIKKE Van Dale heeft een lijst van meer dan honderd bladzijden opgenomen van 'in het dagelijks leven gangbare termen, uitdrukkingen, zegswijzen en gevleugelde woorden uit de klassieke en moderne talen'. De frase *L'histoire se répète* (de geschiedenis herhaalt zich) werd eveneens opgenomen, ook al is de auteur ervan - in tegenstelling tot het merendeel van de andere welluidende zinnen - onbekend. De gevleugelde Franse woorden zijn feitelijk onzin, want de geschiedenis herhaalt zich strikt gesproken nooit. Wat zich in het nabije of verre verleden heeft afgespeeld, kan zich in ieder geval nimmer echt herhalen daar het tijdstip niet herhaald kan worden, om nog maar te zwijgen van vele andere aspecten van een 'gebeurtenis'.

= door Aart G. Broek =

Hoe nieuwsgierig naar of geïnteresseerd in een bepaalde reeks van voorbije handelingen we ook mogen zijn, ze komen nooit terug in precies dezelfde hoedanigheid, onder precies dezelfde voorwaarden en omstandigheden en met precies dezelfde consequenties. Woorden kunnen historische aangelegenheden al helemaal niet terugroepen. Geschiedschrijving is op voorhand een vaardigheid die het verleden niet 're-construeert', ook al wordt dit woord veelvuldig door historici en hun lezers gebruikt. Het verleden kan niet opnieuw worden neergezet. Geschiedkundigen projecteren een hedendaagse visie op het verleden en construeren een hedendaagse visie van het verleden - steeds opnieuw.

De historici ondervinden in dezen geduchte concurrentie van schrijvers van historische romans. In feite presenteren beide een 'verhaal' over een stukje uit het verleden. Beide groepen onderscheiden zich in principe door de regels waaraan zij zich (dienen te) houden voor hun verhaal. In de praktijk komen ze overigens meer dan eens dicht bij elkaar: geschiedkundige studies laten zich lezen als een roman', historische romans blijken betrouwbaar als geschiedkundige studies.

Romanschrijvers kunnen echter niet beticht worden van geschiedvervalsing en historici wel! Schrijvers van historische romans worden juist veelvuldig geprezen om de wijze waarop en de mate waarin zij de geschiedenis naar hun hand - dan wel die van hun lezers - hebben gezet.

SLAVENTIJD

De 'slaventijd' is zo'n periode uit de geschiedenis van zowel westerse landen als Caraïbische eilanden en Afrikaanse samenlevingen waarover, behalve historici van zeer uiteenlopend kaliber, vooral dichters en romanschrijvers zich hebben gebogen. De slavernij lijkt een voorstelling van een duidelijk gescheiden wereld in twee partijen te rechtvaardigen: onderdrukkers (blanke slavenhandelaars en plantagehouders, Europese bezoekers aan de Caraïben) en onderdrukten (Afrikaanse slaven en hun nakomelingen). Deze aanname heeft stof geboden voor een enorme boekenkast vol meer of minder literaire teksten waarin de eerstgenoemden worden aangeklaagd en het verzet van de laatstgenoemden wordt belicht, toegelicht of overbelicht. Een ongetwijfeld zeer noodzakelijke, sociaal-psychologische ontleding en ontluiding. In het verlengde van deze visie ligt een opmerkelijke maar voor de hand liggende gang van zaken. De vroegste geschreven uitingen van gevluchte of vrijgekochte slaven worden tot de literatuur gerekend, in dit geval 'Black American Literature'. De meest bekende voorbeelden in dezen zijn de levensverhalen van de gevluchte slaven Frederick Douglass (1845) en Mary Prince (1831). Beiden tonen zich in hun geschriften bijzonder godvruchtig. Aan religieuze, anti-slavernij propaganda hadden zij dan ook hun bescherming en scholing te danken. De dagboeken en reisverslagen van blanken in de koloniën mogen dan wel beschouwd worden als meer of minder belangrijke historische bronnen, het zijn echter teksten met slechts marginale of zonder enkele literaire waarde. In de Westindische geschiedenis is het dagboek van Lady Mary Nugent - de vrouw van de Britse gouverneur in Jamaica van 1801 tot in 1805 - het meest bekend geworden. In de loop van de tijd heeft de visie van de één een andere status verkregen dan die van de ander.

Dat de een niet per definitie dichter bij 'DE' waarheid van het leven in de slavenmaatschappij komt dan de ander, moet Caryl Phillips - geb. St. Kitts, 1958 - als uitgangspunt van zijn roman *Cambridge* hebben genomen. Phillips moet een keuze hebben gemaakt vóór een afstandelijke observatie, c.q. presentatie (in zoverre dit dan mogelijk is waar het het verleden betreft) en tégen een grote, expliciete betrokkenheid bij zijn onderwerp. In dit streven lijkt de overtuiging verborgen te liggen dat een uitgesproken voorkeur voor het handelen en denken van de een en afkeur van die van de ander geen pas geeft anno 1992. Als zodanig komt dit overeen met een standpunt dat door talrijke hedendaagse geschiedwetenschappers wordt gehuldigd. We weten dat het systeem van de slavernij verfoeilijk was (en is), de taak van de geschiedkundige is de complexiteit van die wereld van zoveel mogelijk kanten te belichten. Phillips mag dit standpunt ook huldigen, door het afzien van onmiskenbare veroordeling van het slavensysteem volgt hij in feite de traditie van ruim tweehonderd jaar literatuurbeoefening: het vertrouwde ondermijnen en het onbekende, c.q. beangstigende nabij brengen. Decennia lang zijn de onverkwikkelijke daden van de onderdrukkers voor het voetlicht gebracht en het lijden, dan wel het meer of minder heroïsche verzet van de onderdrukten belicht. Literaire bakens worden echter steeds opnieuw verzet. Maryse Condé - geb. Guadeloupe, 1937 - heeft dit op zeer indrukwekkende wijze reeds gedaan in haar tweedelige epos *Ségou* (1984/85) door de invloed van het Arabische expansionisme en de Afrikaanse collaboratie op de bloei van de slavenhandel in detail te beschrijven. Phillips heeft eveneens ruimte gecreëerd voor een herwaardering van visies en blikvelden waarmee we inmiddels zo vertrouwd zijn (of geacht worden vertrouwd te zijn).

EMILY

De roman van Phillips bestaat uit twee, langere gedeeltes gevolgd door twee kortere. In de eerste twee 'hoofdstukken' komen achtereenvolgens Emily Cartwright en Cambridge aan het woord. Emily is de dochter van een *absentee planter*, een plantagehouder die zelf in het moederland woont en de exploitatie van zijn plantage overlaat aan een *estate manager*. Emily wordt naar het Westindische eiland gestuurd waar zich de uitgestrekte plantage bevindt, om zich op de hoogte te stellen van de gang van zaken op en met haar vaders eigendom, c.q. land en slaven. Ze houdt een *journal* bij. Dit dagboek vormt het eerste gedeelte van de roman. Phillips heeft de toon weten te creëren die eigen is aan dergelijke documenten uit de achttiende en negentiende eeuw (zoals Lady Nugent's dagboek). Dergelijke verslagen worden dikwijls gekenmerkt door een enigszins verlichte kijk op slavernij waar het uitwassen van wreedheden en de afwezigheid van de feitelijke eigenaar betreft maar geen spoor van verlangen om het systeem als zodanig af te schaffen. Cartwrights dagboek vormt hierop geen uitzondering. Een betrekkelijk - in hedendaagse ogen - koele wijze van observeren en noteren van gebeurtenissen, ervaringen en emoties levert af en toe zelfs ironisch passages op. Emily vertrekt met Isabelle - haar *servant en constant companion for these past twenty years* - naar het Westindische eiland, maar onderweg overlijdt Isabelle aan een besmettelijke ziekte.

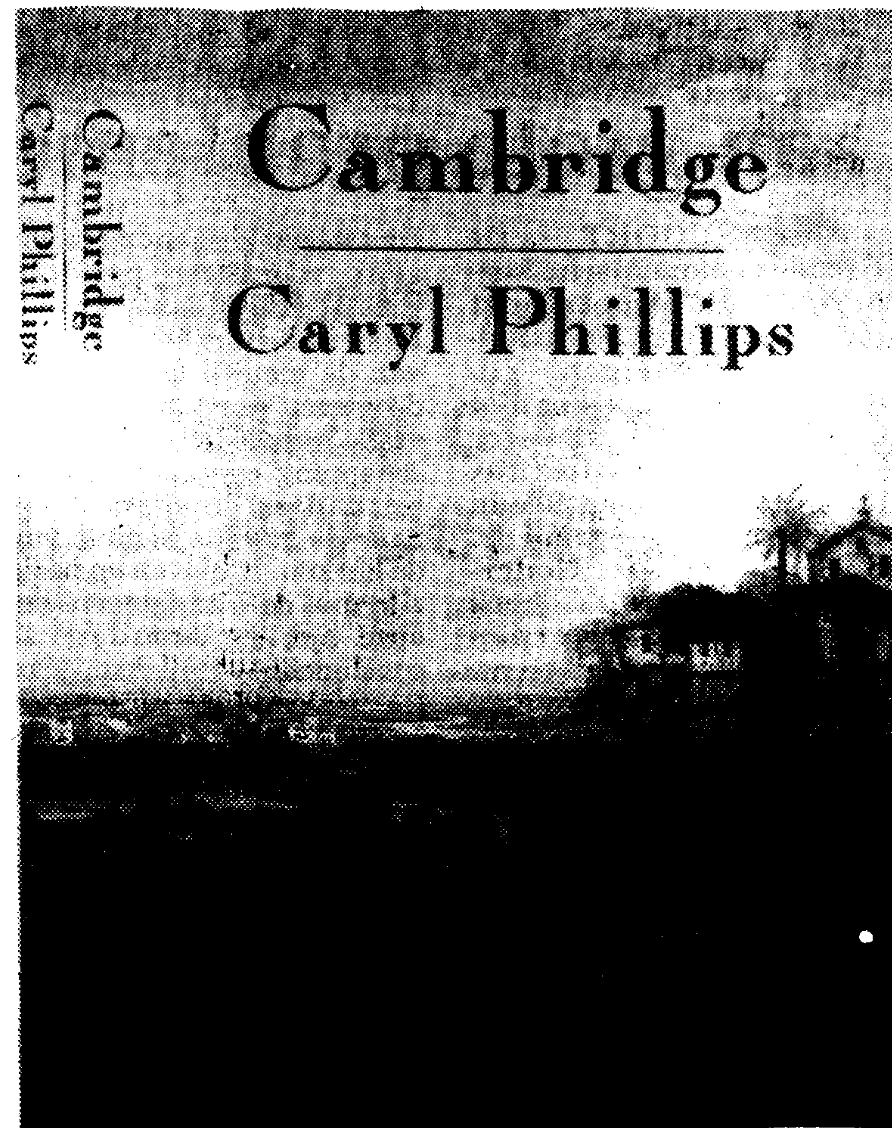
"A burial at sea is a pitiful ceremony. I cannot help but shy from describing it for fear of reviving the hurt that it occasioned to my soul. Suffice to say our lugubrious captain did his best to mutter a few solemn words, and then he had the melancholy office of dispatiching the swollen corpse of my Isabelle to the watery depths. Sad to recount, but she was swiftly followed by the cabin-boy, whose life never afforded him the pleasure of travelling shore to shore, and whose pit-bull terrier leapt over after him in a flight of loyalty that elicited from the scorbutic crew (d.i. lijdend aan scheurbuik) little more than howls of rude laughter. My schemes for the present frustrated, I therefore submitted myself to His powerful hand, and prayed that trust in His goodness would control this evil known as fate".

Caryl Phillips heeft een intrigerende poging gewaagd om de confrontatie van een jonge Europese vrouw uit het begin van de 19e eeuw met een volledig andere wereld door haar ogen te beschrijven. Haar visie is opgebouwd uit een streng van, wat wij nu zouden beschouwen als, juiste en onjuiste observaties. In de ogen van Emily hebben we vanzelfsprekend uitsluitend te maken met de adequate verwoording van haar indrukken. Haar pad wordt gekruist door de slaaf Cambridge, die voor de moord op Arnold Brown, de *estate manager* van haar vaders plantage, wordt opgehangen. Met deze Brown heeft Emily nog een kortstondige *amour*. Emily tekent de executie van Cambridge op de haar gebruikelijke wijze aan in haar dagboek: *"And now the negro is hanged from a tree, no longer able to explain or defend his treacherous act. The white people of this island dispatched him as a summary warning to any other negroes who might consider such a mutinous path".* Caryl Phillips geeft Cambridge echter wel de gelegenheid om zijn verhaal te doen.

CAMBRIDGE

In het tweede 'hoofdstuk' krijgen we de visie van Cambridge onder ogen. Ook voor de slaaf Cambridge is een betoog gekozen dat overeenkomt met het soort betoog dat rond 1800 door een (voormalige) slaaf geschreven zou kunnen zijn. Eenmaal weggevoerd uit Afrika heeft Olumide - zoals zijn feitelijke naam luidt - het 'geluk' gehad gekocht te worden door een Brit die hem een christelijke opvoeding geeft in Engeland: hij wordt omgevormd tot een modelneger als getuigenis van Afrikaanse menselijkheid in de strijd tegen de slavernij. Door een ongelukkige samenloop van omstandigheden wordt David Henderson - zoals hij als christen heet - weer in slavernij teruggevoerd, krijgt opnieuw een andere naam - Cambridge (naar de Britse universiteitsstad, omdat hij kan lezen en schrijven) - en komt op de plantage van Cartwright terecht. Zijn levensverhaal, dat eindigt met de fatale confrontatie tussen hem en Arnold Brown, is opgetekend vlak voor hij wordt opgepakt en zonder noemenswaardig proces wordt opgehangen. Dit verhaal is van het begin tot het eind doordrenkt van een specifiek christelijk denken: dankbaarheid voor de bevrijding uit zijn Afrikaanse heidendom, een gepassioneerd verlangen om de slaven te informeren over het lijden van Jezus en de bevrijding van de zonden door dit lijden, een mateloos begrip voor de onvolkomenheden in het gedrag van de blanke plantage-opzichter, en uiteindelijk een kwellend zondebesef wanneer hij de moord heeft begaan.

"In a simple and Christian manner I was merely requesting that he (d.i. Arnold Brown) behave towards myself and my wife with a decency that one would have afforded a dog. He struck me once with his crop (zweep), and I took it from him, and in the resultant struggle the life left his body. I then fell to my knees and prayed to my God to forgive me for my wretched condition. I, Olumide, who had become black Tom (op zijn toch van Afrika via Amerika naar Engeland), then David Henderson, and now Cambridge, had broken one of God's commandments. On this Christian day (het is eerste Kerstdag), and for the first time since my second unChristian passage (d.i. vanuit Engeland terug als slaaf naar West Indië), I was truly afraid, truly frightened of my actions and the fearful consequences of my heathen behaviour".

De angst voor de consequenties van dit heidense gedrag is niet zo zeer gelegen in het gegeven dat hij zal worden opgehangen en dat zijn lichaam weken aan de boom aan de kant van de weg zal blijven hangen, maar in het feit dat hij eeuwig zal branden in de hel. De genade Gods zal, zo is de stellige overtuiging van David Henderson/Cambridge, aan hem voorbij gaan.

BESTAANSRECHT

Door het samenplaatsen van deze twee betogen komt de waarheid omtrent het dagelijks gebeuren in de slavenmaatschappij niet ergens 'in het midden' te liggen. De waarheid 'as it is understood by David Henderson (known as Cambridge)' heeft evenveel geldigheid als die welke Emily aan haar dagboek -*my only true companion* -toevertrouwde. Dit wordt door Phillips nog benadrukt door voor het derde gedeelte van slechts vier bladzijden weer een andere invalshoek te kiezen. Dit derde betoog heeft de vorm van een kort verslag over de moord op Brown, dat werd geschreven door een blanke bezoeker aan of resident van het eiland. Het verslag lijkt bedoeld te zijn om te worden opgestuurd naar moederlandse geïnteresseerden in het dagelijks wel en wee van de kolonie. Het raakt slechts zijdelings de werelden van Emily en Cambridge. Nergens blijken de ervaringen van deze twee ook maar enigszins begrepen te zijn. Het is een betoog van een buitenstaander, dat naast die van de jonge Britse dame en die van de Afrikaanse christen evenveel bestaansrecht heeft.

Ook al zijn deze drie betogen evenzoveel verhalen uit de pen van Caryl Phillips, we worden geacht de literaire code te accepteren die 'voorschrijft' dat we met drie visies uit het begin van de 19e eeuw te maken hebben. Door de perfecte aanpassing aan de stijl en opbouw van feitelijk bestaande verhandelingen uit de vorige eeuw, moet dit geen lezer moeite kosten. In de *epilogue* wordt dit spel tussen lezers en schrijver enerzijds en lezers/schrijver en het verleden anderzijds verder uitgebouwd. De 19e eeuwse verteltrant wordt geheel losgelaten. In de epiloog projecteert Phillips een huidige analyse van menselijke ervaringen en emoties op een uiterst turbulent moment in het leven van Emily.

De welopgevoede dochter van de Britse *absentee-planter* blijkt genoodzaakt te zijn haar geplande verblijf van drie maanden te verlengen, om redenen die U zelf maar moet achterhalen door het boek ter hand te nemen. Een hedendaagse ge - roman - tiseerde visie op problematische gebeurtenissen geeft in stijl en toon een aanzienlijk verschil te zien met betogen als die van Emily en Cambridge. Een kort fragment ter illustratie. Emily is de wanhoop nabij -maar nu wordt niet afgezien van een gedetailleerde beschrijving en is er geen sprake van een koele verwoording van overgave aan Gods goedheid zoals hier boven geciteerd. Het perspectief wisselt per zin: Emily's gedachten worden van binnenuit beschreven, terwijl haar handelingen door een verteller worden weergegeven.

"And now? Was the pleading at an end? I'm still here. Emily gestured, palms upturned, eyebrows arched. Are there no ships that might take me away? But take me away to what and to whom? She giggled. A man strung up, mouth agape, tongue protruding. Hercules. Cambridge. With his Bible. Murderer. A slow chill rippled through her body".

De wisseling van perspectief in de epiloog onderstreept nogmaals de noodzaak om historische aangelegenheden - zo niet alles uit heden en verleden - vanuit een veelvoud van invalshoeken te benaderen. Het zicht dat men uiteindelijk krijgt geeft geen garantie 'de waarheid' in woorden te hebben gevat, maar wel een grotere mate van betrouwbaarheid te hebben verwezenlijkt. Het zal niet, nooit lukken verder dan dat te komen.

Met *Cambridge* heeft Caryl Phillips geen baanbrekend nieuw werk toegevoegd aan de Caraïbische literatuur, maar zijn nuanceringen zijn zondermeer het waard om te worden toegeëigend. *Cambridge* spreekt mij veel meer aan dan zijn eerste twee romans, *The Final Passage* (1985) en *A State of Independence* (1986), die met name in thematisch opzicht veel traditioneler zijn en nauwelijks iets toevoegen aan wat andere Caraïbische auteurs hebben neergeschreven over respectievelijk 'migratie naar het koloniale moederland' en 'de terugkeer na jaren op het geboorte-eiland'. Vooral wat dit laatste onderwerp betreft kunt U zich beter tot V.S. Naipaul wenden, waaraan mijns inziens Phillips voor de roman *A State of Independence* schatplichtig is.

De veelzijdige benadering van een fenomeen - zoals 'slavernij' in *Cambridge* - heeft Phillips ook al weten te realiseren in zijn voorlaatste roman, *Higher Ground* (1990). Deze driedelige roman tekent op aangrijpende wijze drie verschillende personages die op de rand van de totale vernietiging van hun persoonlijkheid leven. Phillips blijkt in deze roman benijdenswaardig veel in zijn mars te hebben. Behalve in zijn vier romans, heeft hij daarvan eveneens blijk gegeven in zijn verslag van zijn reis door Westeuropese landen: The European Tribe (1987). Het gelijkluidende, afsluitende essay van dat boek bevat een aantal observaties, waarvan één ook het personage Emily Cartwright kenmerkt.

"Whites have visible economic, political, and social superiority, but underpinning all this is a powerful history which makes possible a secure sense of collective identiy. In your churches, education, government systems, architecture, music, arts, you belong to a group which exports a culture to every corner of the world - you are a part of the European tribe. [...] Wherever you go in the world, you can carry with you the evidence of your visible achievements, and they will be universally recognized. In this way you develop your own tough identity muscles".

De rechtvaardigheid van een dergelijk zelfvertrouwen bedoelt zowel *The European Tribe* als *Cambridge* aan het wankelen te brengen. In de essaybundel gebeurt dit onder andere door een veelvoud aan rascistische tendensen in de Europese samenlevingen te ontwarren. In *Cambridge* moeten de gepresenteerde 'ouderwetse' betogen van met name Emily en *Cambridge* als zodanig de vanzelfsprekendheid van Europese waarden voor de huidige lezer ondermijnen. Dit wordt in de roman ondersteund door de wankele positie waarin Emily zich aan het eind van de roman bevindt. Ook de Westerse lezer moet dan enigszins aan het wankelen zijn gebracht en de Afro-Caraïbische enigszins gesterkt. De geschiedenis heeft echter aangegeven, dat er meer dan romans nodig zijn om zo wel het een als het ander daadwerkelijk tot stand te brengen.

Caryl Phillips, Cambridge. New York: Alfred A. Knopf, 1992. 184 blz. ISBN 0-679-40532-1. ca. Nafl. 37,50. Phillips romans 'The Final Passage' and 'A State of Independence', als ook zijn bundel 'The European Tribe' werden uitgegeven door Faber and Faber in Londen. De roman 'Higher Ground' is gepubliceerd door Penguin Books, eveneens in Londen. In de Penguin American Library is de heruitgave van 'Narrative of the Life of Frederick Douglass, An American Slave' uitgekomen in 1982, geredigeerd door Houston A. Baker. De heruitgave van 'The History of Mary Prince' verscheen in 1987 bij een onderafdeling van Routledge & Kegan Paul, de Pandora Press, en werd geredigeerd door Moira Ferguson en van een voorwoord voorzien door Ziggi Alexander. Het Institute of Jamaica bracht een heruitgave van 'Lady Nugent's Journal' op de markt in 1966, geredigeerd door Philip Wright.

PENNEN

■ Zeggen dat je een vriendin in Ghana hebt kan soms statusverhogend werken in je vriendenkring. Die vriendin moet je dan wel hebben. Zo krijg je die:

Schrijf naar Stella Brown, p.o.box A55, Adisadel, Cape Coast, Ghana, West Africa. Deze Ghanese is wel al 24, houdt van vriendschappen onderhouden, sport, kokkerellen en andere culturen leren kennen. Corresponderen in het Engels verdient aanbeveling. Of je moet je goed kunnen uiten in een Ghanees dialect.

DRACULA

■ De film Dracula van Francis Ford Coppola (The Godfather) wordt een klapper.

In de Verenigde Staten leverde de bioscooppremière in het vorige weekeinde in één klap 30,5 miljoen dollar op. Voor 1992 is dat een goede derde plaats. *Deadly Weapon III* deed het beter met 33,2 miljoen. En absoluut verpletterend was de opbrengst van 47,7 miljoen in het eerste weekeinde dat *The Return of Batman* draaide.

Dracula heeft in de hoofdrollen Gary Oldman, Winona Ryder en Anthony Hopkins (de griezel uit *The Silence of the Lambs*). De première was in 2.600 theaters in de VS.

Kwart eeuw katholicisme in Nederland:

Twee miljoen minder mensen naar zondagsmis

UTRECHT - Het aantal rooms-katholieken dat wekelijks in de kerk komt, is sinds 1965 met twee miljoen verminderd, maar deze trouwe gelovigen kunnen uit bijna evenveel kerken kiezen als de katholieken in 1965. Het aantal priesters is gedaald met vijftig procent.

Dit blijkt uit een overzicht van het Kerkelijk onderzoeksinstituut KASKI van de ontwikkelingen in de Nederlandse rooms-katholieke kerk tussen 1965 en 1990. De cijfers zijn verschenen als bijlage bij 'Een-twee-een', het blad van de Nederlandse kerkprovincie. In 1965, het jaar waarin het Tweede Vaticaans concilie werd afgesloten, gingen 2,7 miljoen (64,4 procent) van de ongeveer 4,2 miljoen roomskatholieken boven zeven jaar wekelijks naar de kerk. De katholieken in het bisdom Groningen waren het trouwst (73,9 woonde wekelijks de mis bij), in het bisdom Rotterdam bleef de helft van hun geloofsgenoten thuis.

In 1990 gingen wekelijks 720.000 katholieken naar de kerk, veertien procent van de gelovigen. Ook toen was het percentage het hoogst in het noorden (18,6) en het laagst in het bisdom Rotterdam (11,0). Opvallend is dat het bisdom Den Bosch het op twee na hoogste percentage had, maar dat het in 1985 deze positie moest afstaan aan de Limburgse katholieken. Of deze daling te wijten is aan de omstreden benoeming van bisschop J.G. ter Schure dat jaar, valt uit de cijfers niet af te leiden.

Voor de parochies staan steeds minder priesters ter beschikking. Het aantal seculiere priesters (priesters van een bisdom) nam met 2099 af tot 2075. Van deze priesters was 43 procent met emeritaat. De vermindering heeft niet alleen te maken met het grote aantal uittredingen in de jaren zestig en zeventig, maar ook met de geringe aanwas.

Na onthullingen sexuele misdragingen door geestelijken

Kardinaal Simonis: Celibaat is moeilijk, monogaam huwelijk ook

DEN HAAG - Priesters met een relatie gedragen zich volgens Tineke Ferwerda vaak onbehoorlijk. Van de 23 (ex-)vriendinnen van priesters in haar boekje 'Zuster Philothea, ziet gij nog niets komen...? Hoe vrouwen een relatie met een priester beleven' hadden negen vrouwen ervaren dat hun vriend soms gelijktijdig met andere vrouwen naar bed ging terwijl twee vrouwen dit niet zeker wisten.

Op basis van gesprekken met en een enquete onder deze 23 vrouwen schreef Ferwerda, zelf ook een "ex", haar boek dat eind 1989 verscheen. Priesters maken vrouwen tegen haar wil zwanger, houden er een of meer vriendinnen op na of laten de vriendin uiteindelijk alleen achter. Toch hebben volgens Ferwerda's enquete dertien van de 23 vrouwen hun relatie als 'gelukkig' beleefd; tien keer werd 'frustrerend', acht 'gelukkig', 'bevredigend' of 'deels gelukkig' genoemd en zeven keer 'helpend naar de ander'. Van de 23 relaties werden er tien afgebroken.

Kardinaal Simonis, aartsbisschop van Utrecht, zei in 1989 in een reactie op het boekje dat het overgrote deel van de priesters het celibaat onderhoudt. In de achttien jaar die Simonis in 1989 bisschop was, had hij slechts één keer een priester uit het ambt gezet die zich niet aan het celibaat hield.

ZWAKHEID **"In de geschiedenis van de kerk is er altijd zwakheid geweest. Heel nuchter gezegd: Het celibaat is een moeilijk iets, zoals ook het huwelijk als monogame relatie een moeilijk iets is. Ook ten aanzien van het huwelijk, dat een goddelijke instelling is, is er altijd zwakheid geweest."**

"Maar ik houd mijn hand ervoor in het vuur dat het overgrote deel van de parochiepriesters het celibaat wel heel goed onderhoudt." Op de 3.500 priesters in Nederland hebben "enkele tientallen, misschien honderd" er problemen mee, aldus Simonis. "Maar deze cijfers zijn niet meer dan een gok."

Als een bisschop wordt geconfronteerd met een priester die problemen met het celibaat heeft, zal hij proberen hem via gesprekken te helpen. Voor het overwinnen van zo'n crisis is tijd nodig. "Het heeft geen zin te zeggen: 'Pats boem, ik zet je uit het ambt. Dat is het laatste wat je als bisschop doet. Zo worden huwelijkse problemen ook niet opgelost," zo zei kardinaal Simonis.

Bisschoppen en 'Acht Mei': verder praten

BREDA - De Acht mei beweging heeft de bisschoppen Bar en Ernst proberen duidelijk te maken dat de beweging een eigen beleid voert en zich niet telkens afvraagt of de bisschoppen het wel goed vinden. "De bisschoppen hadden daar enige moeite mee omdat zij gezagsgetrouw zijn, dat zit bij ons niet zo diep," aldus voorzitster Wies Stael-Merkx van de Acht mei beweging in een toelichting op het gesprek, dat volgend voorjaar wordt voortgezet.

Het gesprek in Breda tussen het AMB-bestuur en de twee bisschoppen die nog met de progressieve katholieke koepelorganisatie willen praten, ging vooral over de brief van de bisschoppenconferentie van 9 april. Daarin werden sommige uitingen van de Acht mei beweging "niet in overeenstemming met het christelijk geloof" genoemd. Bar en Ernst lichtten dinsdagavond toe dat zij dit eigenlijk ook wel vinden. Binnen de bisschoppenconferentie worden zulke zaken verzameld en wordt er vervolgens over gepraat.

"Over die brief waren wij geweldig boos," aldus Stael-Merkx. "Dat is bij ons overgekomen alsof wij worden afgewezen. De brief wekte ook de indruk dat de bisschoppen bij de AMB alleen kijken naar de dingen die volgens hen verkeerd zijn. En dat terwijl de Acht mei beweging een stevige plaats binnen de katholieke gemeenschap inneemt. Wij willen niet voortdurend in het defensief," aldus de voorzitter van de Acht mei beweging. "Wij zijn een belangrijk deel van de kerk."

Duidelijk werd, zoals ook in een gezamenlijk communique werd onderstreept, dat "vanuit de bisschoppenconferentie en vanuit de participanten van de Acht mei beweging" voortzetting van de gesprekken op prijs wordt gesteld. "Maar", zo voegt Stael-Merkx eraan toe, "Dat gebeurt dan wel vanuit twee heel verschillende invalshoeken. Het zal heel lang duren voordat er wederzijds begrip is."

Bij Nederlandse oecumenische kerkendag:

Hirsch Ballin: Kerken gingen aan grote problemen voorbij

AMERSFOORT - De tweede oecumenische kerkendag in Amersfoort trok ongeveer achttienduizend gelovigen. Tijdens forumdiscussies met onder anderen minister Hirsch Ballin van Justitie, bisschop Ernst van Breda en secretaris-generaal dr. K. Blei van de Nederlandse hervormde kerk kwamen onderwerpen aan de orde als kerken op weg naar 2000 en op weg naar een leefbare wereld.

De tweede kerkendag is volgens voorzitter prof. dr. R.G.W. Huysmans van de Raad van Kerken het begin van de nieuwe fase, waarin de vragen van gerechtigheid, vrede en het behoud van de schepping overgaan van de bijzondere inspanningen naar de gewone agenda van de kerken. "Geloven en bezig zijn met de uitdagingen van onze tijd, dat kan dus," zo concludeerde Huysmans.

De kerken hebben volgens minister Hirsch Ballin te weinig gedaan aan de misdaad, migratie en milieu, de drie grote problemen van deze tijd. Ze zijn meer dan ooit geroepen de strijd hiertegen aan te binden. Volgens de minister tijdens het forum op de kerkendag hebben de kerken te veel de grote systemen de schuld gegeven en te weinig een beroep gedaan op de persoonlijke verantwoordelijkheid. "De kerkleden zijn te veel aan de kant blijven staan," zo zei de minister. Veel buitenstaanders denken bij kerk aan een gebouw en niet aan een levende gemeenschap. Kerken moeten volgens Hirsch Ballin weer de plek worden waar de gelovigen zich op hun verantwoordelijkheid voor de samenleving kunnen bezinnen.

Dr. D.C. Mulder, oud voorzitter van de Raad van Kerken, noemde de tegenstelling tussen verantwoordelijkheid voor de samenleving en het persoonlijke geloof "niet erg gelukkig". Het tweede is volgens hem niet mogelijk zonder je voor de samenleving in te zetten. Mevr. E. Jansen van het Gereformeerde centrum voor gemeenteopbouw weersprak dat het conciliair proces geen beroep op de persoonlijke verantwoordelijkheid heeft gedaan. Wel hebben kerkleden te terughoudend en te vreesachtig gehandeld. In de discussie over de vragen van gerechtigheid en vrede hebben niet de grote systemen de schuld gekregen.

De kerken moeten niet doorhollen op de weg van het eenzijdig apostolaat, waarbij ze bijna alleen maar oog hebben voor maatschappelijke vraagstukken, zo zei dr. F.G. Immink van het Hervormde theologisch seminarium Hydepark. De leiding van de kerken is nog te veel behept met de theologie van de jaren '60.

JEZUS CENTRAAL

"Als alle kerkelijke activiteiten worden afgemeten aan de vraag of ze relevant voor de samenleving zijn, ontaardt dit in hijgerig en drammerig gedrag," zo waarschuwde Immink. Hij pleitte voor meer aandacht voor de plaatselijke gemeente als een plek van geborgenheid.

Bisschop Ernst benadrukte dat Jezus Christus centraal in het leven van de kerk moet staan in plaats van alle herrie en verdeeldheid. Verder moet de kerk het geweten van de mens respecteren. Alleen zo kunnen de radikaliteit van het Evangelie en de beperktheid van de mens leiden tot verantwoordelijk handelen.

Naar toekomst kijken met eenheid van kerken

Gereformeerde kerken in Nederland honderd jaar

DEN HAAG - De gereformeerde kerken in Nederland bestonden honderd jaar, maar zagen daarin geen aanleiding voor een groot feest. Het jubileumjaar verstrijkt nagenoeg onopgemerkt. Alleen een symposium, een kanselboodschap en enkele publikaties herinneren aan het jaar 1892.

"Er is geen reden om honderd jaar gereformeerde kerken uitgebreid te vieren. Het eigen, aparte bestaan is immers nooit doel in zichzelf geweest", schrijft het synodebestuur in een boodschap die in alle 861 plaatselijke kerken werd voorgelezen. Wel is er reden tot dankbaarheid, vindt het bestuur. Voor het feit dat een eeuw geleden twee kerken die hadden gebroken met de Nederlandse hervormde kerk, besloten gezamenlijk verder te gaan. En voor "Gods bewaring, ook van dit deel van zijn kerk, dwars door onderlinge twisten heen".

Het bestuur kijkt liever naar de toekomst naar de hereniging met de Hervormde kerk en de Evangelisch-Lutherse kerk. "Wij staan in deze tijd voor een nieuwe opdracht, een gezamenlijke opdracht om in een veranderende cultuur, waarin het Evangelie minder vanzelfsprekend lijkt dan ooit, Gods blijde boodschap te laten horen en zien." "Wij zetten inderdaad een dikke streep onder het verleden en storten ons helemaal op Samen op weg", zegt synode-secretaris C.J. de Kruijter.

BREUK

In 1944 kwam het binnen de gereformeerde kerken tot een breuk, na 1926 (toen men twistte over de vraag of de slang in het paradijs echt gesproken had) de tweede en vooralsnog laatste in het bestaan van het kerkgenootschap. De gereformeerde kerken vrijgemaakt waren geboren. Elke officiële toenadering tot de 'gewone gereformeerden' is tot op heden uitgesloten. Alleen op persoonlijke titel is contact mogelijk. Ook binnen de vrijgemaakte kerken is de herdenking sober: Een bundel historische opstellen en een bericht aan de kerkeraden met het verzoek op zondag 21 juni enige aandacht aan 1892 te besteden.

Vernieuwings-verzoek aan episcopaat

Laat vrouw toe in ambt en laat celibaatseis vallen

UTRECHT - De Nederlandse bisschoppen moeten het celibaat voor priesters opheffen, vrouwen toelaten tot het ambt en pastoraal werkers meer bevoegdheden geven. Vier vernieuwingsbewegingen binnen de rooms-katholieke kerk schrijven dit in een open brief naar aanleiding van de bisschoppelijke brief 'In Christus naam'.

De Acht mei beweging (AMB), de Marienburgvereniging, de Federatie van verenigingen van pastoraal werkenden (VPW) en de Vereniging voor vernieuwing van het ambt (GOP) lieten in een eerste reactie al weten dat zij teleurgesteld zijn over de herderlijke brief. De ambten van priester en diaken hebben in de geschiedenis een clericaal en bovendien exclusief mannelijk karakter gekregen, aldus de vier organisaties. "Wij pleiten ervoor en streven ernaar dat dit eenzijdige karakter wordt afgebouwd."

De bisschoppen houden in hun brief vast aan de huidige toelatingseisen voor het ambt.

Het celibaat levert volgens de vernieuwingsbewegingen voor veel priesters grote problemen op en is bovendien een van de belangrijkste oorzaken van het grote priestertekort in Nederland. Dat vrouwen worden uitgesloten van het ambt van priester en diaken, is volgens hen "een onrecht en doet vrouwen zeer tekort".

Rebelse Dominicaanse theoloog vraagt onderdak in Nederland

WASHINGTON - Het generaal bestuur van de orde der Dominicanen in Rome heeft het proces op gang gebracht om de omstreden theoloog Matthew Fox uit de orde te zetten. Daartoe is besloten, omdat Fox weigert zich bij zijn ordegenoten in Chicago te voegen.

Fox, een veelgevraagd spreker in de Verenigde Staten en al 32 jaar Dominicaan, is de auteur van een reeks boeken over spiritualiteit. Hij leidt in Oakland, Californie het door hem opgerichte Instituut voor cultuur- en scheppingsspiritualiteit. Fox verzet zich tegen de grote nadruk op zonde en verlossing in het christendom en gaat uit van een positieve benadering van de schepping, het lichamelijke en de seksualiteit.

Fox, die dit voorjaar de deelnemers aan de manifestatie van de Acht mei beweging in Utrecht toesprak, heeft de Nederlandse Dominicanen gevraagd zich als 'religieus asielzoeker' bij hen te mogen aansluiten. De Nederlandse provincie heeft het verzoek aan de generaal-overste voorgelegd en hem laten weten dat zij bereid is Fox als lid te aanvaarden. Tot dusver heeft het bestuur van de orde niet gereageerd, aldus provinciaal pater Piet Struik.

Bij discussie Spiritualiteit en engagement

Er is hoop, maar er is ook nog een hoop te doen

AMERSFOORT - Grote belangstelling was er tijdens de Kerkendag voor een discussie over spiritualiteit en engagement. Secretaris J. Van der Graaf van de Gereformeerde bond en voorzitter F. Veenhuizen van de Evangelische alliantie mochten hier temidden van vijf totaal anders gelovende christenen uitleggen "hoe het zit met de bron van hun geloof."

"Voor mij is er maar één en absoluut één bron, en dat is dat Boek, de Bijbel", beklemtoonde Van der Graaf. Feministisch theologe N. van Dijk daarentegen put haar spiritualiteit uit de oecumenische vrouwenbeweging en de Dominicanes A. Snijdewind uit "heel de schepping". Van der Graaf werd "heel erg geprikkeld" toen hij KRO-directielid L. ter Steeg meende te horen zeggen dat deze de spiritualiteit uit zichzelf put. "Wat vind ik in mezelf? Alle rottigheid die ik ook in de wereld vind. Maar geen spiritualiteit."

"U kijkt tamelijk zwart tegen het leven aan", zei daarop mevrouw Snijdewind tegen Van der Graaf, die echter beweerde dat hij juist "een heel vrolijke" kijk op het leven heeft. "Want er is hoop." Nee, zei vervolgens Van Dijk, "Er is een hoop te doen", en kreeg applaus.

Tijdens een ander debat in de uitpuilende Joriskerk voerde J.J.A.M. van Gennip van het Wetenschappelijk bureau van het CDA een pleidooi voor toenadering tussen kerk en politiek. Zij zijn ver uit elkaar gegroeid door wederzijdse verkettering, onder meer als gevolg van de Kruisrakettendiscussie. Maar de politiek heeft de kerk nodig; zij moet gebruik maken van het moreel gezag van de kerken-

Kerk in Nederland

IN DEZE aflevering van Kerk en Wereld aandacht aan de kerk in Nederland. Dit ter gelegenheid van het komende bezoek begin volgend jaar van kardinaal Simonis aan Aruba en de Nederlandse Antillen. Het gaat hier om een paar flitsen, zonder enige pretentie op volledigheid. Het is een kerkelijk leven waarin veel gebeurt, ondanks het feit dat zijn rol in het openbare leven steeds kleiner lijkt te worden.

Voor de lol met Laser met orkaankracht

Zeilen leren op de PC

DE PC IS geknipt voor simulaties. Behalve vlieg-, golf- en racesimulaties is daar nu ook een elektronische zeilinstructeur bijgekomen, de Sail Simulator 1.3, gemaakt door het Raadgevend Ingenieursbureau Stentec B.V. te Oudewater, Nederland. De afkomst verraadt al dat dit een serieus programma is, niet louter een spelletje. Dat bureau heeft zes jaar ervaring opgedaan met het ontwikkelen van een programma voor het simuleren van het gedrag van een windturbine. In het verlengde hiervan ligt het zeilprogramma, bedoeld als instructiemateriaal voor zeilscholen, maar ook particulieren kunnen er veel profijt van hebben.

De versie 1.3S is speciaal gemaakt voor PC's zonder coprocessor, maar een zware computer is toch wel een vereiste wil de boot echt vloeiend varen en snel reageren.

ONBEHOLPEN

Om met een paar nadelen te beginnen: de graphics hadden levendiger gekund. Zo zou men bij toenemende wind echte golven graag groter zien worden, compleet met schuimkoppen. Bomen zouden moeten breken bij orkaankracht en de boot zou zich door golven mogen boren. De lijntjes en puntjes die het natuurgeweld nu symboliseren doen onbeholpen aan. Je wilt het gevoel krijgen aan boord te zijn. Zo mist men deerlijk het zicht vanaf het roer en ook hadden de geluiden wat levensechter kunnen zijn. Iets blikkerigs suggereert het klapperen van de zeilen, en een zacht gebrom moet de motor voorstellen.

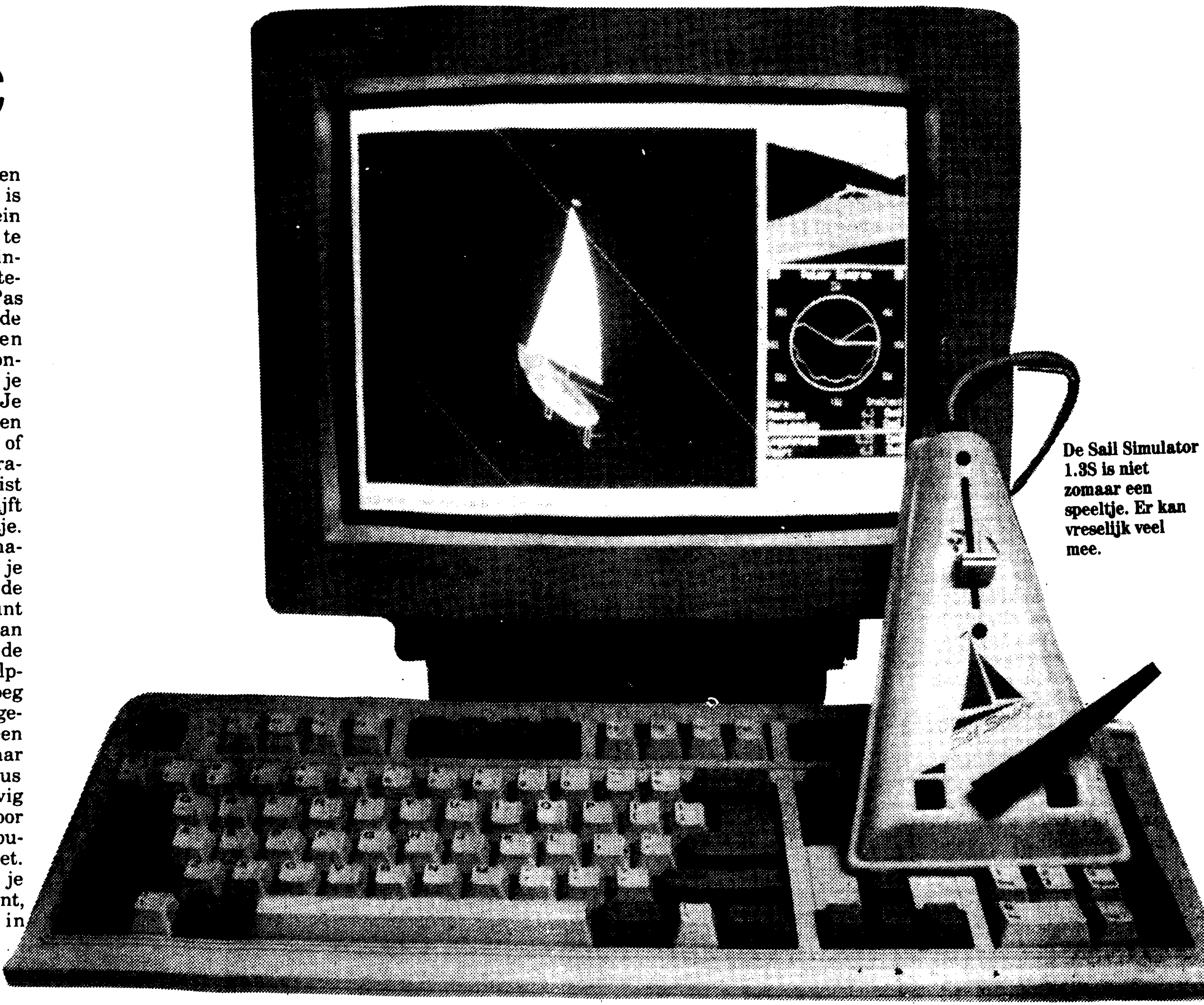
Maar voor de rest is het een programma om je zeilpet voor af te nemen. De mogelijkheden zijn legio. Je kunt een eenvoudige versie hebben met vier boten en vier vaargebieden maar ook kun je een uitbreidingsfloppy kopen waarbij het geheel komt op tien boten en tien vaargebieden. Die boten zijn voor het eerste pakket een Flying Dutchman, Draak, Laser en het 10 meter lange zeiljacht 'Dolfijn' met vaargebieden als de Noordzee, Instructieeilanden, Braassemermeer en Barbados. Met een uitbreidingsset krijg je er een Valk, 16m, Optimist, Vaurien, Lelievlet en een rubberboot bij en zeven extra vaargebieden, variërende van de Kaag tot het IJsselmeer en de Virgin Islands. Bij het pakket worden uitvoerige kaarten en informatie over de boten gegeven.

BEAUFORT 0 TOT 12

Tegen extra betaling kun je een losse stuureenheid krijgen, een soort van horizontale joystick met helmstok. Het gaat echter even gemakkelijk met de muis. Trouwens als je een nieuwe joystick aansluit kunnen er zich problemen voordoen met de muis. Je kunt de wind instellen van Beaufort 0 tot 12; windrichting 20en stromingen zijn ook naar believen aan te passen, je hebt de beschikking over grootzeil, fok, stormfok, genua, spinnaker en zelfs, het zorgzaam telltales. Er is zelfs een motor beschikbaar of een peddel voor de kleine bootjes.

Je kunt ankeren, uithangen met de trapeze, de boot kan vastlopen en omslaan, er is een anker aanwezig, je kunt peilen met echolood en dieptealarm en zelfs met de satelliet. Je kunt boeien en een wedstrijdbaan uitzetten, er is kustnavigatie met sleeplog en peilkompas, kortom er kan vreselijk veel. Niet alleen gedobber op een meertje, maar ook het hogere zeilwerk. Dit alles vergt uiteraard computerkracht. Voor XT's en AT's met een frequentie van minder dan 12 MHz is een co-processor toch wel nodig. Je kunt de boot gekleurd bekijken, maar om geheugen te sparen ook volstaan met een kleurloze boot uit lijnen opgebouwd. Een kleurenmonitor verhoogt de authenticiteit. Op een Hercules-kaart 20werkt het programma onverdraaglijk traag.

De eerste tocht is toch een belevenis. Je kiest boot, bemanning en vaargebied uit en je kunt als je wilt vaargegevens opslaan en vanuit een uitgekozen positie starten. Zeilen zijn met de functietoetsen te hijsen en te strijken en met de muisknoppen kun je schoten aantrekken en vieren, heel simpel door naar voren en naar achter te gaan op de muismat. Roergeven gaat door de muis van links naar rechts te duwen, eveneens een natuurlijke beweging. Het is verstandig om met een klein bootje en simpel zeilwerk te beginnen, om de weg te vinden in de toch wel verbijsterend veel mogelijkheden. Pas als je werktuiglijk met de muis kunt afvallen en oploeven en moeiteloos tonnetjes kunt nemen, ben je rijp voor het echte werk. Je kunt hele tochten uitzetten waar je dan ook dagen of weken over kan doen. Grappig is het als de fokkenist overboord slaat. Dan drijft daar een oranje vierkantje. Je kunt ook de Man-automatiek aanzetten waardoor je de verplaatsing binnen de boot van de bemanning kunt ontwijken. Het zicht is van boven de boot, of vanaf de kant. Er zijn diverse hulpschermen. Jammer genoeg zijn er maar een paar tegelijk te gebruiken, zelfs op een superzware machine. Maar nogmaals, het is bloedserieus werk. Het handboek is lijvig en gedetailleerd. Niet voor niets heeft een ingenieursbureau zich er achter gezet. Het duurt een poos voor je het programma meester bent, hoewel alles logisch in elkaar zit.

De Sail Simulator 1.3S is niet zomaar een speeltje. Er kan vreselijk veel mee.

Geautomatiseerde naaimachine

PFAFF, de fabrikant van naaimachines heeft een primeur: een naaimachine gekoppeld aan een personal computer, bestuurd door software die speciaal voor dit doel is ontwikkeld. Die combinatie maakt het mogelijk allerlei ingewikkelde siermotieven voorgeprogrammeerd en in één keer goed uit te laten voeren. Dat spaart stof en garen en geeft de gebruiker de kans zijn fantasie helemaal uit te leven. De Creative 1475 CD, zoals de naaimachine heet, kan worden aangesloten op elke IBM-achtige **pc die bestuurd wordt door DOS 3.0 of hoger.** Met de Nederlandstalige PC-Designer software kunnen vooraf op de monitor allerlei motieven worden ontworpen. Die motieven kunnen naar behoefte worden vergroot of verkleind, verdraaid of verplaatst. Teksten, die worden ingevoerd via het toetsenbord, kunnen in verschillende fonts worden opgenomen. Siermotieven, kruissteken, ajourwerk en monogrammen zijn naar eigen fantasie te combineren, net zo lang tot het ontwerp naar tevredenheid is. Pas dan wordt dat ontwerp naar het werkgeheugen van de naaimachine getransporteerd. Die machine gaat vervolgens aan het werk om het voorgeprogrammeerde naai- en borduurwerk in één keer uit te voeren. De ontwerpen kunnen op diskette worden bewaard, zodat ze later opnieuw kunnen worden gebruikt. Ook zijn er kant en klare motieven op diskette leverbaar, die direct in het eigen borduurwerk kunnen worden ingepast. De gecomputeriseerde PFAFF heeft ook van zichzelf al indrukwekkende mogelijkheden. Zo is de machine uitgevoerd met dual transport, met transporteurs aan de boven- en de onderkant, waardoor de stof niet kan verschuiven. Ook legt de machine steken in iedere gewenste richting. Hierdoor kunnen motieven worden gemaakt die op een gewone naaimachine absoluut niet mogelijk zijn. Het apparaat is wel behoorlijk duur, het ding heeft in Nederland een adviesprijs van 4000 gulden. De software kost 500 gulden. Wie er mee aan de slag wil moet daarnaast zelf over een pc beschikken.

Antillean Telematics:

Vicieuze cirkel doorbreken met invoering van Antex

NIET PRATEN MAAR doen. Onder dat motto introduceerde PTT-dochter Antillean Telematics op de eerste dag van de Euro Caribbean Expo haar videotex-systeem Antex.

Voor de introductie organiseerde Antillean Telematics een seminar, dat door tientallen vertegenwoordigers van het zakenleven werd bezocht. Nieuwsgierig kwamen zij af op lezingen over en demonstraties van telematica-toepassingen. Toepassingen in de praktijk, zoals de informatie van het handelsregister van de Curaçaose Kamer van Koophandel, die met een paar aanslagen op het computertoetsenbord op het scherm wordt getoverd. Voorbij is de gang naar Pietermaai, of het wachten op een telefonische verbinding met de Kamer.

Robert Bleekrode, directeur van Antillean Telematics, zat in een vicieuze cirkel: wanneer niemand videotex kent, zal er geen belangstelling voor zijn. Zonder belangstelling geen bedrijven die hun informatie op het systeem zetten. En zonder informatie geen gebruikers van het systeem.

Dus zat er niets anders op dan zelf voor informatie te zorgen. Via een overeenkomst met Videotex Nederland is Bleekrode erin geslaagd om ruim vijftig diensten uit Nederland naar Curaçao te halen. Of liever gezegd, voor Curaçao te ontsluiten. Want de Nederlandse informatie komt via het Curaçaose Antex hier op het scherm.

TELEFOONBOEK

De eerste leden van Antex hebben zich inmiddels al aangemeld. Warm gemaakt door de mogelijkheden die het systeem biedt. Tijdens zijn voordracht op het seminar liet Bleekrode bij voorbeeld het gemak zien, waarmee een Nederlands telefoonnummer kan worden opgezocht. Geen 125 meer draaien en wachten op verbinding, maar rechtstreeks toegang tot het elektronische telefoonboek van PTT Nederland.

Maar Antillean Telematics kan meer dan het naar Curaçao halen van buitenlandse diensten. Het bedrijf wil ook meer. Want de kracht van het systeem zit hem natuurlijk in lokale informatie. De Curaçaose Kamer van Koophandel is het eerste bedrijf dat in samenwerking met Antillean Telematics informatie geschikt heeft gemaakt voor Antex.

Nadrukkelijk wordt gezegd 'in samenwerking met'. Want de PTT-dochter helpt met het ontwerpen, de implementatie en de operatie van de telematicadiensten. Antillean Telematics zorgt ook voor de cliëntenadministratie en in de kosten die de leden betalen voor het gebruik van een dienst.

Het systeem werkt ook als een interactief communicatiemedium. Een berichtendienst maakt het mogelijk dat abonnees boodschappen uitwisselen met alle andere abonnees. Een abonnee kan bij voorbeeld vragen stellen die later worden beantwoord.

FRANKRIJK

Voorts kunnen videotexdiensten de taken in een organisatie meer beheersbaar maken. Voornamelijk doordat relevante gegevens gestructureerd worden opgeslagen. Bleekrode verduidelijkte dit tijdens zijn lezing met een voorbeeld uit Frankrijk. Daar moet elke aankomende leerkracht een test afleggen om voor de klas te mogen staan. Dat zijn èr elk jaar duizenden. Nog eens duizenden leerkrachten vragen ieder jaar overplaatsing aan. Het Franse ministerie van Onderwijs coördineert en regelt dit. Tot voor kort op zo'n manier, dat sommige leerkrachten nog niet eens wisten waar ze zich moesten melden, terwijl de scholen al waren begonnen.

Nu beschikt het ministerie over een videotexdienst, waarin leerkrachten onder andere kunnen opzoeken of ze voor het examen zijn geslaagd en wanneer ze waar moeten beginnen. Ook het aanvragen van overplaatsing doen de leerkrachten met deze dienst. Met videotex heeft het ministerie het aanstellingsbeleid beheersbaar gemaakt. De noodzakelijke gegevens worden gestructureerd verzameld en opgeslagen.

Na de pauze vertelde Fred Nederlof van Ntex N.V. (niet te verwarren met Antex) hoe hij in Nederland de videotexdienst *Lifeline* voor artsen heeft opgezet. Uit zijn verhaal blijkt dat de mensheid wel zegt dat er behoefte is aan informatie, maar dat die behoefte vaak wegvalt als er voor betaald moet worden. Vaak, maar zeker niet altijd: dagelijks wordt Videotex Nederland door talloze betalende gebruikers geraadpleegd.

Desondanks is een gratis abonnement nooit weg. Artsen die altijd en eeuwig klagen over de vele reclame in hun vaktijdschriften, blijken plotseling geen bezwaar meer tegen reclame te hebben, als zij een gratis abonnement op Lifeline *met* reclame kunnen krijgen. De Nfl. 375,- voor een jaarabonnement zonder reclame is hen kennelijk toch te veel.

Om de artsen 'het systeem in' te krijgen, heeft Ntex allerlei 'lokkertjes' moeten inbouwen. Zijn de artsen er eenmaal mee bezig, dan gaan ze vanzelf ook informatie opzoeken, zo is Nederlofs ervaring. Een handige tip voor de Curaçaose ondernemers, die hun informatie via Antex willen verspreiden.

Debat over duurzame ontwikkeling

Wetenschappelijke duizendpoot TNO viert zestigste verjaardag

"WE HEBBEN de afgelopen anderhalf jaar vooral gekeken naar de rol die TNO zou kunnen spelen bij het bereiken van een duurzame situatie". Daarmee doelt prof.dr.ir. A. Rörsch bij de situatie waarin de huidige generatie het milieu, in de ruimste zin van het woord, ongeschonden doorgeeft aan de volgende generaties. *Duurzame ontwikkeling* is sinds 1987, toen een speciale VN-commissie daarover rapporteerde, het toverwoord in het Nederlandse milieubeleid. Rörsch, een van de drie leden van TNO's raad van bestuur, constateert in de praktijk echter een aantal blokkades. Bij voorbeeld de financiering van milieuvriendelijker processen, of van milieuvriendelijker produkten. En zeker ook het feit dat de politieke belangstelling voor duurzame ontwikkeling 'nog steeds voldoende' is. "En dat", aldus Rörsch, "zal wel komen doordat men daarover binnen de meeste en in elk geval de grote politieke partijen niet op één lijn zit. 20Maar dat is maar een theorie van mij natuurlijk". De Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek, die aan 4800 mensen werk verschaft, laat dezer dagen een aantal rapporten het licht zien dat op een rij zet wat het instituut in dit verband allemaal zou kunnen doen. Kringloopprocessen, infrastructuur (denk aan verkeer), zulk soort zaken. Of *ecodesign*, zijnde de mogelijkheid om reeds bij het ontwerpen van een produkt rekening te houden met de gevolgen die het gebruik en vooral het afdanken hebben voor het milieu.

STAGNATIE

Het instituut uit Delft en met vestigingen in diverse andere Nederlandse steden, tracht met zijn rapporten nieuwe onderzoeksopdrachten te verwerven, nu die onder invloed van de economische recessie stagneren. Vooral van de kant van de overheid krijgt TNO minder werk toegeschoven. De onvoldoende politieke belangstelling voor de praktische invulling van het begrip duurzame ontwikkeling, zo denkt men bij TNO, is daar in belangrijke mate debet aan. Juist om die reden organiseert het jubilerende instituut over dit onderwerp een debat met jonge politici van zes politieke partijen, in de vorm van een pseudo-parlementaire behandeling. Onder leiding van Tweede Kamer-voorzitter Deetman, discussiëerden de jongeren met de 'ministers' Nijpels (VVD oud-minister van Milieubeheer) en Terlouw (D'66 oud-minister van Economische Zaken) onlangs in de Haagse St.Jacobskerk over een 'regeringsverklaring'. Ook koningin Beatrix was daarbij aanwezig. Voorbeelden uit het jaarverslag 1991 maken duidelijk hoe TNO zich al bezig houdt met de vraag of de bevolkingsgroei en verhoging van de welvaart kunnen aanhouden, zonder verdere aantasting van de natuur, van het milieu en zonder uitputting van de energiebronnen. TNO werkt op het ogenblik aan een landelijk uitstoot-standaard. Dit, na sinds 1974 de bronnen en de omvang van de luchtvervuiling in Nederland volledig in kaart te hebben gebracht. Koppeling van de gegevens in Europees verband is al gaande en TNO ziet zo'n aanpak ook als een uitstekende basis voor het milieubeheer in het zo sterk vervuilde Oost Europa. In opdracht van de EG bekeek TNO hoe de emmissie van het broeikasgas kooldioxyde (CO_2) kan worden verminderd. Met maar liefst zestig procent, was de conclusie. Uit de reeks noodzakelijke maatregelen: energiebesparing, inzet van duurzame energiebronnen (zon, wind, water) en verwijdering van CO_2 door ondergrondse opslag. Gebruik van andere koelmiddelen dan cfk's moet helpen om een ander atmosferisch probleem te verkleinen: de afbraak van de ozonlaag. TNO houdt zich

Vervolg op pag 8

"Als je slachtoffer bent geweest van een overval, is niet te beschrijven wat er daarna met je gebeurt".

Professionele hulp voor overval-slachtoffers

Uithuilen bij een collega

= door Gijs Joosten, Gelderlanderpers =

GER VEENSTRA kan nog steeds niet slapen als hij 's avonds niet zelf heeft gecontroleerd of de achterdeur van zijn woning op slot is. Wanneer jongeren 's nachts met piepende banden wegrijden op het pleintje naast zijn woning, zitten hij en zijn vrouw rechtop in bed. Lange tijd heeft hij alle kasten gecontroleerd en achter alle deuren gekeken, als hij 's avonds alleen thuis was, bang dat er een indringer binnen was. Van die dwanghandeling is hij nu verlost.

De bankoverval is nu vijf jaar geleden gebeurd. Voor Ger, kantoorbeheerder van een bank, was het de tweede. Een van de twee mannen, die zich door een gepantserde ruit een weg naar binnen hakte, had hem met een houweel in de hand gedwongen de kluis te openen.

"Het was een hele jonge knul", zegt hij, "misschien 21 of 22 jaar, en volkomen over zijn toeren. Ik was ontzettend bang dat ik die houweel in mijn rug zou krijgen als ik een verkeerde beweging maakte".

Die dag zelf was hij zo druk bezig met het afhandelen van de zaak dat hij geen tijd had om na te denken over wat hem was overkomen. Pas toen hij thuis kwam, stortte hij in. Na zijn eerste overval was hij thuis na de eerste lepel soep flauwgevallen.

"Wat er dan begint", zegt hij, "is niet te beschrijven als je het niet hebt meegemaakt".

GEVAARLIJK

Ger is een van de ongeveer tweeduizend bankemployés die per jaar het slachtoffer worden van een overval. Vorig jaar was het een topjaar, toen er 514 bankovervallen in Nederland werden gepleegd; 32 procent meer dan het jaar ervoor. Een op de acht betrokken bankmensen had al eens een overval meegemaakt. In totaal worden in Nederland elk jaar maar liefst vijftienduizend mensen slachtoffer. Dat zijn niet alleen mensen die werken bij een bank, maar ook werknemers van postkantoren, tankstations en winkels en de klanten die toevallig aanwezig zijn.

De Rabobank is als een van de weinige banken in de wereld zeven jaar geleden begonnen met een uitgebreid programma om haar mensen geestelijk op te vangen. Uit recent onderzoek blijkt dat een op de zes slachtoffers na een jaar nog ernstige psychische schade ondervindt. Ook lichamelijk voelen ze zich slechter; ze zijn twee keer zo vaak ziek als hun collega's die nog nooit bij een overval betrokken zijn geweest.

"Als je een beetje fatsoenlijk personeelsbeleid wil voeren, mag je dit niet overslaan", zegt Frans van Slagmaat. Hij is psycholoog en teamleider van het gewest Zuid van de Bedrijfsgezondheidsdienst van de Rabobank. Ook is hij voorzitter van de werkgroep slachtofferhulp van de Nederlandse Vereniging van Banken.

Hij geeft toe dat het niet alleen nobele motieven zijn die zijn bedrijf tot actie hebben gedreven. Voor de bank is ook eigenbelang in het geding. Onlangs zei de Amerikaanse expert dr. Mark Braverman op een symposium over bankovervallen in Amsterdam: "Als ik kom, vragen ze me altijd: wat kost het ons? Dan stel ik altijd als tegenvraag: Wat kost het jullie als jullie er niets aan doen?"

Een werknemer die na een overval zo van de kaart is dat hij een jaar lang niet kan werken, kost gemiddeld 52.000 gulden. Als de bank hem in een vroeg stadium goed opvangt, kan zij dat geld besparen. Verwaarlozing leidt niet alleen tot nodeloos ziekteverzuim, maar kan ook van een goede werknemer een minder goede maken. Eenderde van alle slachtoffers zegt vaker dan vroeger problemen met klanten te hebben, acht procent heeft het aan de stok met collega's en een op de twintig vindt zijn werk gewoon niet meer leuk.

ONTKENNING

De Rabobank bereidt haar mensen voor op een overval en begeleidt hen, wanneer ze er een hebben meegemaakt. Eerste stap is de werknemers te leren aanvaarden dat een overval een beroepsrisico is. Het gaat om de neiging van de mensen onder bepaalde omstandigheden de harde werkelijkheid te ontkennen en te verdringen. Die ontkenning kan heel ver gaan: Er is een geval bekend van een bankemployée die bedreigd werd met een zwaar kaliber jachtgeweer maar doorging met haar werk alsof er niets aan de hand was.

De training gebeurt in het eigen bankfiliaal. Eerst wordt de leiding geïnstrueerd, want die vormt de spil in het programma. Vervolgens komt het personeel een avond bijeen om 'indringend', zoals Van Slagmaat het uitdrukt, te praten over het onderwerp. Collega's vertellen op video over hun ervaringen na een overval.

Iedereen volgt een training van twee keer twee dagen, waarin assertiviteit en zelfvertrouwen worden versterkt. De deelnemer leert bijvoorbeeld hoe hij de controle over lichaam en geest kan bewaren. Dat kan met simpele dingen, bijvoorbeeld door een ontspannende ademhalingstechniek (laag in de buik) en de manier waarop hij staat (benen ietsje uit elkaar, rug en hoofd recht).

Je leert je bewust te worden van je eigen en andermans verbaal en nonverbaal gedrag. De manier waarop je je gedraagt kan agressie voorkomen of juist uitlokken. Je leert de angst voor wapens verliezen, want die verlamt de geest. Bovendien leidt die angst de aandacht af van iets veel gevaarlijkers, namelijk de persoon die ermee dreigt. Wie bovendien een goede beschrijving kan geven van de dader, maakt het werk van de politie gemakkelijker.

Ook krijgen de medewerkers lessen in zelfverdediging. Die zijn uitdrukkelijk niet bedoeld om een overvaller tegen de vloer te kunnen werken, maar bijvoorbeeld om te leren hoe je aan een houdgreep kunt ontsnappen. Ook na de training blijven overvallen vast onderdeel van het werkoverleg.

"Onze mensen moeten elkaar durven aan te spreken als ze zich zorgen maken over hun veiligheid", zegt Van Slagmaat. Individuele aanpak staat voorop, want elke bank en personeel zijn weer anders. Persoonlijke aandacht is het allerbelangrijkst.

AARDIG

Ger Veenstra: "Na de overval zijn ze allemaal gekomen: mijn eigen directeur, iemand van het regiokantoor, iemand van het hoofdkantoor in Eindhoven. Ik heb heel erg gewaardeerd dat ze zo bezorgd waren. Iedereen was heel aardig, ze hebben ons in de watten gelegd. Een tijd later vroegen ze of ze nog iets konden doen aan de veiligheid van het gebouw. Nu weten we zelf ook wel dat je overvallen nooit helemaal kunt voorkomen, maar het is prettig te ervaren dat ze zo graag je gevoel van veiligheid willen teruggeven".

Met zijn collega's praat Ger vrijwel nooit meer over de overval. Hij heeft ook bewust geen gebruik gemaakt van psychische begeleiding. "Het is een fantastisch programma, maar ik was bang dat we alles weer zouden oprakelen. Nu had ik ook niet zo die behoefte om er uitgebreid over te praten omdat ik van mijn gezin al zo ontzettend veel steun heb gekregen. Thuis heb ik al mijn emoties kunnen tonen, dat doe ik niet graag in het openbaar. Als ik bij mijn vrouw en kinderen niet terecht had gekund, dan had ik het misschien wel gedaan".

Toch heeft hij een flinke geestelijke klap opgelopen. Hij kan het moeilijk beschrijven. Hij praat er niet zo graag over en heeft bovendien het gevoel dat niemand hem kan begrijpen, die zelf nog nooit een wapen op zich gericht heeft gezien. Na de overval heeft hij thuis eens flink uitgehuild, daarna voelde hij zich een stuk beter. Slapen ging in het begin slecht, later wat beter. Maar ook nu nog, na vijf jaar, heeft hij in bed wel eens momenten dat de overval 'als een draaierige film' opnieuw wordt afgedraaid in zijn geest. Veel vaker dan vroeger belt hij de politie wanneer hij 's nachts een verdachte auto ziet of mensen ziet rondhangen bij het bankgebouw.

VALS ALARM

Soms belt de bank hem na sluitingstijd als er vals alarm is afgegaan, met de vraag of hij even een kijkje wil nemen. Als zijn oudste zoon thuis is, neemt hij die mee zodat hij zich veiliger voelt. "Als ik daar loop in het donker, komt die overval weer helemaal naar boven". Toch heeft hij nooit het gevoel gehad dat hij zijn werk niet aankon. Zijn vrouwelijke collega is na de overval zo van streek geraakt dat ze een week ziek thuis is gebleven. Ook zij zag af van professionele hulp.

Wanneer er op een Rabofiliaal een overval is gepleegd, gaat onmiddellijk iemand van het hoofdkantoor poolshoogte nemen. Hij kijkt of iemand behoefte heeft aan een gesprek, zorgt ervoor dat de mensen zo nodig naar huis worden gebracht en dat ze op de juiste manier worden benaderd. Dat laatste is belangrijk, want een goed bedoelde maar verkeerde opmerking kan veel kwaad aanrichten.

Dr.Braverman geeft aan welke opmerkingen bijvoorbeeld fout zijn omdat ze het probleem bagatelliseren: 'Probeer er maar niet aan te denken' of 'Jouw collega's zijn er veel erger aan toe dan jij'. Een beetje begrip is veel heilzamer: 'Ik vind het rot dat het je overkomen is' of 'Het was niet jouw schuld'.

Na een week wordt er geïnformeerd hoe het slachtoffer zich voelt, of hij weer wat beter slaapt en hoe hij tegen zijn werk aankijkt. Zo nodig kan hij op kosten van het bedrijf begeleid worden door een psycholoog. Frans van Slagmaat schat dat een op de tien mensen van dat aanbod gebruik maken. Zij lijden aan zogeheten posttraumatische stress-stoornis, die alleen door deskundigen behandeld kan worden.

VERADEMING

Na een maand of drie wordt een groepsbijeenkomst van een stuk of twaalf lotgenoten georganiseerd. "Mensen voelen zich vaak moedeloos in zo'n stadium", zegt Van Slagmaat. "Ze ervaren het als een verademing dat collega's die hetzelfde hebben meegemaakt, zich ook zo voelen".

'Aanvulling' is een kernwoord van het hulpprogramma. De bank gaat ervan uit dat de naaste collega's, familieleden of vrienden in beginsel veel betere hulp kunnen geven dan een deskundige. Pas wanneer het slachtoffer in eigen kring onvoldoende opgevangen wordt, komt een psycholoog in actie.

Uit recent onderz blijkt dat de meeste dee mers heel tevreden zijn. het symposium in Ams dam oogstte het program veel lof van internatio deskundigen. "Wij kun van de Nederlanders w leren", werd opgemerkt.

De Australische profe Alexander McFarl schetste hoe de situatie zijn land is. Voorbereid gebeurt op een militaire w waarvan Nederlandse d kunden gruwen: Op onvoorbereide perso worden namaak overval losgelaten, die met losse fl ders schieten en de tent paniek brengen.

In Zweden heeft grootste bank een heel kl programmaatje, waarbij w nemers voornamelijk le snel alarm te slaan d overal in het gebouw 'he te zeggen tegen hun alar knop'.

Dat toont aan hoe pro sioneel de zorg voor slach fers in Nederland is g geld. Toch bestrijkt de b maar een kleine minderh Tweederde van alle o vallen wordt niet op ban gepleegd, maar op benz stations of winkels. In meeste gevallen gaat het kleine middenstanders geen hulpprogram hebben klaarliggen. Voor personeel is dus geen opv geregeld.

En dan zijn er nog klanten die van een over getuige zijn: zij vormen Nederland liefst zeventig p cent van alle slachtoffers. kunnen weliswaar terecht de stichting Slachtofferhu maar dan moet de politie wèl doorverwijzen. En gebeurt, zo zegt een woo voerster van de Slachoff hulp, nog veel te weinig.

(In verband met de privac de naam van het slachto veranderd).

TNO zestig jaar

Vervolg van pag. 7

daarom bezig met nieuwe, milieuvriendelijke 'koude middelen' en technieken om koude lekkages te voorkomen. In samenwerking met de Technische Universiteit Delft bouwt TNO mee aan ruimtevaartinstrumenten voor waarneming van de aardatmosfeer mede ten dienste van het milieuonderzoek. Een van deze instrumenten is bedoeld voor de ERS-2-satelliet, die in 1994 of 1995 wordt gelanceerd. Het is bedoeld voor het spectroscopisch opsporen en meten van ozon en andere atmosferische sporegassen, wat informatie moet opleveren over broeikaseffect, ozongaten en zure regen.

TROEP

De schoonmaak van de Middellandse Zee, een andere dringend gewenste milieuoperatie. Voor de Europese Investeringsbank onderzocht TNO het aandeel van de EG-landen in de vervuiling. De rivieren Rhône en Po voeren nu nog ontzaglijke hoeveelheden ongecontroleerd gedumpte industriële troep af. Verder is de rioolzuivering in de kustgebieden niet berekend op het massale toerisme. Het bouwen van zuiveringsinstallaties en de verbetering van de bestaande dient voorrang te hebben. Waar van gifgrond sprake is, zijn vaak zware metalen in het spel. TNO experimenteert nu met de bacterie Thibaccilus ferroxidans, die, zo beloven proeven in het laboratorium, deze giftige stoffen eenvoudiger en goedkoper uit slib, grond of afval haat dan met andere saneringstechnieken mogelijk is. Nederland heeft weer te maken met de dreiging van teveel (zout) water. De stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg is daar een antwoord op. Stromingstechnici van TNO in Apeldoorn gingen in hun windtunnel aan de hand van een model na hoe deze kering, die bestaat uit twee cirkelvormige segmenten, zich zal houden onder stormgeweld. Een van de uitkomsten was dat de vakwerkdraagarmen beter rond dan driehoekig kunnen zijn. Dat brengt de kracht die de wind op de constructie uitoefent met zo'n vijftien procent terug. Nederland heeft in de periode na 1995 nog behoefte aan locaties voor 800.000 huizen en 1,8 miljoen arbeidsplaatsen. Reden voor het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten om TNO de verschillen in mobiliteitseffecten en milieugevolgen tussen vijf varianten van ruimtelijke inrichting te laten uitpluizen.

Voor de puberteit te verhelpen

Najaarsloodjes wegen voor allergiepatiënt het zwaarst

HET IS NOVEMBER en dat betekent voor veel bewoners van Curaçao dichte kelen, astma, kriebelende neuzen, verstopte sinussen of ander allergisch leed. Wie de puberteit achter de rug heeft, zit er meestal voor z'n leven aan vast. Voor de prepuberalen is er nog hoop: nu de allergie op een laag pitje houden, zodat die zich niet volledig kan ontwikkelen. De kans is dan groot dat de patiënt er met het klimmen der jaren overheen groeit.

Huisarts B. Wormgoor vertelt dat patiënten met een allergische aanleg speciaal in het najaar problemen kunnen krijgen met de slijmvliezen. Dat heeft onder andere te maken met klimatologische factoren. Wormgoor noemt de regen die het stof laat dwarrelen; bovendien zitten in de druppels ook nog eens stofpartikels. Verder spelen de temperatuurswisselingen een rol. In december komt daar het prikkelende hars van de kerstboom bij en met oud en nieuw het vuurwerk.

Hoe weet je eigenlijk of je kind een allergische aanleg heeft? Volgens Wormgoor moet je als ouder gaan opletten als een baby erg vaak verkouden is. Ook maagdarmklachten kunnen een symptoom zijn. "In het eerste levensjaar zijn deze baby's vatbaar voor het eiwit in koemelk, dat in flessevoeding zit. De baby's kunnen getest worden zodat de arts weet of het hier daadwerkelijk om een allergische aanleg gaat".

"Typerend voor een iets ouder allergisch kind is dat het na een vakantie terugkomt op de crèche en prompt verkouden wordt", zegt Wormgoor. "Dat heeft niets met (het gebrek aan) hygiëne van de crèche te maken, maar alles met de vatbaarheid van een allergisch kind voor virusinfecties. En in een afgesloten, minder goed geventileerde ruimte waart nu eenmaal altijd wel een virus rond".

Voedselbestanddelen zijn na de eerste verjaardag echter minder belangrijk, al blijven de slijmvormende melkprodukten lastig. Allerlei prikkels van buiten af gaan dan een rol spelen bij een allergische reactie. Behalve bovengenoemde seizoensinvloeden zijn dat stof, luchtverontreiniging, sigaretterook (van anderen) en cement dat bij bouwen vrijkomt.

KERSTBOOM

Wormgoor: "Stof op lampekappen, in tapijten, op de bladen van de fan of in het aircofilter, ja zelfs in pluche beesten is vaak funest. Meestal adviseer ik om het tapijt de deur uit te doen. De andere stofaantrekkende spullen kunnen het best twee keer per week met een vochtige doek afgenomen worden. Ook huisdieren kunnen stof met zich meedragen, vooral katten. Wat betreft de kerstbomen: die kunnen beter op de porch gezet worden, dan heb je er minder last van".

Een allergische reactie is in eerste instantie merkbaar aan de slijmvliezen. De inwendige organen (longpijpjes, neus, keel, maar ook de darmen) zijn daarmee bekleed. Die slijmvliezen zetten onder invloed van de prikkelende stof uit en produceren bovendien ook nog slijm. De luchtpijpjes bij voorbeeld komen dan vol slijm te zitten en dat manifesteert zich in niezen of hoesten. astma treedt bovendien nauwing van de luchtpij op. Komt er een virus bij krijgt het kind koorts.

"Als je pech hebt, k daar nog eens een bacter infectie overheen", al Wormgoor. "Elk m draagt nu eenmaal bacte bij zich. Dat is op zich maal, maar ze grijpen kans bij een verlaagde w stand ten gevolge van virusinfectie".

HORMONAAL

De mate waarin de alle sche reactie zich man teert is sterk afhankelijk de mate waarin de all geactiveerd wordt. Tij de puberteit neemt de baarheid voor allergie d de hormonale ontwikke af. "En daar moet je gebr van maken", zegt Wormg "Als de allergie voor die zo sterk is ontwikkeld dat hormonale ontwikkeling geen invloed meer op he dan houd je problemen, na de puberteit. Dus moe arts ervoor zorgen dat allergie zich zo min mog ontwikkelt".

Dat doen de artsen ook. In het najaar geven patiënten met een all sche aanleg, die overig erfelijk bepaald is, in eerste plaats midd waarmee het slijm wordt o lost en opgehoest. De b kade van de luchtwe wordt zo opgeheven. Ast patiënten krijgen ook een luchtpijpverwijd middel. Daarnaast dient arts bij een ontsteking middel toe, waarmee infectie wordt tegengeg Tot dusver niets bijzond

Nadat het acute leed deze middelen is opgehe krijgen de allergiepatiën een preventief mid waarmee de vatbaarheid het slijmvlies op een pitje wordt gehouden. voorkom je dat de alle zich ontwikkelt en je ho dat het kind er met de pub teit overheen groeit"

Op Aruba niet zo'n fenomeen als in Nederland

Sinterklaas spreekt soms met een Gronings accent papiaments

ER ZIJN VAN die momenten in het leven die Sinterlaas niet snel vergeet. Het is maar voor weinig Sinterklazen weggelegd om Sinterklaas op Aruba te mogen wezen. Dat biedt ongekende mogelijkheden. Helaas is zijn programma overvol, maar wat had Sinterklas graag eens over het witte Arubaanse strand gewandeld, tussen de zonnebadende toeristen. Het ruisen der golven en het suizen der palmen: dat zijn de momenten dat hij denkt aan zijn collega's in het koude Nederland, die bang zijn om met hun paard uit te glijden over de gladde daken. Sinterklaas vertelt in onze krant vanuit zijn dagboek over zijn belevenissen oo Aruba, vorig jaar.......

= door Marius Bremmers =

"Ik ben komende van Santa Cruz, alwaar een vriendelijke mevrouw mij weer toonbaar heeft gemaakt voor het grote publiek. Ik rijd —of beter gezegd: de chauffeur rijdt mij — met mijn Pieten in een zwarte limousine. Zo'n verlengde Chevrolet, met getint glas, een tv aan boord en een bar, met echte borrelglaasjes, voorzien van een verzilverd voetje. Alleen hele rijke Amerikaanse toeristen laten zich met deze auto van het vliegveld afhalen. De chauffeur van de limousine is ook in stijl: hij heeft een uniform aan, compleet met van die borstels op z'n schouders. Noemt men dat geen epauletten? Laat ik ook eerlijk zijn: het leven voor Sinterklaas op Aruba kent ook zijn ongemakken: de airconditioning van de limousine blijkt kapot en zowel mijn Pieten als ik voelen ons met de minuut ongemakkelijker worden, zo dik ingepakt in onze feestelijke kledij. Dan ligt Santa Cruz heel ver van Oranjestad vandaan. Wat zijn we blij dat we die auto uit mogen!"

"Ik realiseer me dat ik op Aruba niet zo'n fenomeen ben als in Nederland. Hier in de meer Amerikaanse invloedsferen is het Santa Klaus, de kerstman, die met de eer als **kindervriend is gaan** strijken. Misschien is het toch een gedeelde eerste plaats, bedenk ik. Want tòch bestaat ook Sinterklaas op Aruba. Elk jaar wordt ik als Goedheiligman in de haven verwelkomd door de Arubaanse minister-president. Ook hoor je Sinterklaasliedjes op de radio en zie je af en toe nep-Sinterklazen in auto's met open dak langs de boulevard rijden. Al een paar dagen lang heb ik voor de radio gehoord dat ik op 5 december zelf weer in actie zal komen. Hier op de Arubaanse Radio Carina en op Canal 90 gaat dat in het Papiamentu, door een opzwepende stem met op kunstmatige wijze een beetje ingebracht galm. Ook in de lokale kranten hebben advertenties gestaan. Tja, ook op Aruba maakt de commercie dankbaar van mij gebruik. Maar: ik voel mij natuurlijk gevleid!"

"Mijn werkterrein is straks het *hamburger*-restaurant Wendy's, een soort McDonald's, maar dan beter. Dat zegt de baas van het restaurant althans. In ieder geval een groot restaurant met *fast food*, het snelle eten uit Amerika. Dat gaat er ook misschien wel juíst, bij de Arubanen goed in. Vooraf heeft de directie van Wendy's mij hun commerciële plannen ontvouwd. Ook op Aruba gaat alleen de zon voor niets op. Voor twaalf Arubaanse florin kan vandaag een kindermenu gekocht worden, dat bestaat uit een *hamburger*, frietjes en een beker Cola. Dat kindermenu geeft recht op een speciale mok. Daartoe is een fotografe uitgenodigd, die *Polaroid*-foto's neemt van 'kind-bij-Sint-op-schoot' en deze foto vouwt in een dubbelwandige plastic mok, in een passepartoutje. Uiteraard zit de winst in de bestellingen van de ouders die natuurlijk met de kinderen meekomen en niet lijdzaam toe zullen kijken hoe de kleinen het kindermenu verorberen."

WELKOM

"Er staat zowaar een hele meute kinderen al tot buiten op de stoep van het restaurant als ik per limousine arriveer. Een half uur te laat, maar ik heb me laten vertellen dat dat heel gewoon is in deze regio. Buiten staat Estrel, het dochtertje van goede vrienden. Onbevangen stapt ze op Sinterklaas af om hem een zoen te geven, maar is vervolgens geschokt als ik haar naam uitspreek. Je ziet haar denken: "Hoe is het mogelijk, kent hij dan écht alle kinderen bij naam?" Ik neem plaats op een soort troon, geflankeerd door mijn Pieten. Gelukkig doet de airconditioning het hier wèl en zit ik in een afgesloten ruimte, ver weg van de baklucht van de *hamburgers* en de friet. Voor ik me goed en wel heb geïnstalleerd, krijg ik al een kind op schoot gedrukt en zie ik de flits van de *Polaroid*-camera afgaan. Als dat een paar uur zo doorgaat, heb ik geen ogen meer over. Ik besluit steeds mijn ogen te sluiten als er weer geflitst wordt. Als het tempo er goed inzit, word ik bij de microfoon gehaald. Radio Canal 90 is aanwezig en blijkt een uur lang een Sinterklaasprogramma uit te zenden vanuit Wendy's. Daarin past natuurlijk het nodige commentaar van de Goedheiligman *himself*. De presentator heeft evenwel niet door dat er vandaag geen sprake is van een op Aruba geboren Sinterklaas, maar van een *makamba*. Zijn rap in het Papiamentu geformuleerde vragen beantwoord ik alsof ik ze volledig begrepen heb. Nu spreek ik wel aardig Papiamentu, maar met een Gronings accent. Dat moet een mooi geluid zijn, in al die Arubaanse huiskamers. Maar omdat de kinderen op school les krijgen in het Nederlands, veroorloof ik me ook om enkele woorden in deze taal de Caribische ether in te zenden. Ja, ja, Sinterklaas meldt dat zijn werkvergunning niet op tijd klaar was en spreekt de hoop uit niet als illegale buitenlander per KLM uitgezet te worden. Ik vind het prachtig om in twee talen op te treden voor de radio. Maar het eigenlijke werk om als Grote Schoot te dienen roept weer."

MELK DRINKEN

"Hier op Aruba had ik andere problemen verwacht, maar 't is overal hetzelfde. Voordat er weer een kindlief op mijn schoot plaatsneemt, fluistert moeder (ook lief): 'Sinterklaas, zeg hem dat-ie meer melk moet drinken!'. Braaf lever ik mijn deel aan de opvoeding van deze jongeman die eigenlijk al veel te oud is om nog bij mij op schoot te moeten zitten. Dat is een volgend verschil met Nederland. Sommige kinderen gaan braaf op mijn schoot zitten te vertellen dat ze in de zesde klas zitten. Waarom — zo denk ik bij een volgende — is deze vent niet aan het voetballen in plaats van op schoot van Sinterklaas zijn tijd te verdoen? Maar datzelfde geldt toch ook voor zo'n meid uit de zesde? Die zijn lichamelijk verder ontwikkeld dan hun leeftijdgenootjes in Nederland, hetgeen dan ook aan alles te zien is. Dan heb ik daar toch liever hun moeder zitten. Vooral als ik de moeders ken, roep ik ze in het Papiamentu bij naam toe: *'Mama Mariëla, bin sinta riba mi skoochi!'* Ik mag zoiets natuurlijk niet te vaak doen. Als kindervriend moet het mij een genoegen blijven om te blikken in weer een rottend melkgebitje of wéér een klefnatte luierbroek op mijn schoot te hebben. Want zuigelingen krijg ik ook toegestopt: schreeuwend en krijsend willen ze zich uit mijn greep losrukken, maar eerst moet de *Polaroid* flitsen. Soms is het leuk om kindertjes een liedje te laten zingen, in het Papiamentu of in het Nederlands. Sommige kindertjes spreken geen van beide talen: hun ouders komen uit Colombia of Venezuela en werken soms ook —net als de Sint — illegaal op het eiland."

"Een aan Wendy's gelieerd bedrijf maakt van de gelegenheid gebruik om een nieuw merk chocolade via mij te promoten. Mijn Pieten hebben er twee zakken vol van. Af en toe neem ik zelf een hapje chocola, totdat ik bijna stik in enkele hardnekkige baardharen, die met een hap chocola mee naar binnen gaan. Daarna waag ik me alleen nog maar aan deze lekkermij na eerst het geheel van baard en snor op te tillen en de chocola maar vervolgens snel naar binnen te schuiven. Te laat bemerk ik dat buiten vele kinderen door het venster naar binnen turen en van deze actie getuige zijn. Vele honderden foto's later is het afgelopen. Ik kan het merken: tropenjaren moeten inderdaad dubbel tellen en Sinterklaas wordt ook een dagje ouder. Maar de Sint heeft het als een voorrecht ervaren om weer terug te zijn op Aruba. Want als het erop aankomt, wonen hier toch de liefste kindertjes van de hele wereld....."

■*Sinterklaas met zijn Pieten in Wendy's aan de L.G. Smith-boulevard...*

■De omslag van de tweede historische roman van Hanny Alders.

Marcabru: troubadour, huursoldaat en vrouwenhater

'Ik zal sterven als ik er niet mijn mening over zeg'

- door Peter Dicker -

DE IN HET NOORD-HOLLANDSE Schoorl woonachtige Hanny Alders debuteerde in 1987 met de roman Non nobis, waarin ze de ondergang van de middeleeuwse orde der Tempelridders beschreef. Het boek werd in 1988 bekroond met het Gouden Ezelsoor, de prijs voor het beste verkochte literaire debuut.

De roman werd inmiddels vertaald in het Duits; dit jaar volgt de Poolse vertaling en volgend jaar de vertaling in het Roemeens.

In 1988 publiceerde Alders de novelle *Waarom vraag je me te zingen?*, de levensgeschiedenis van Godeschalk van Orbais, monnik en dichter uit de negende eeuw.

Afgelopen september verscheen *Marcabru*, de geromantiseerde biografie van de twaalfde eeuwse troubadour en grondlegger van het idee van de 'hoofse liefde'.

MEER DAN WIE OOK waren het de troubadours die het leven van de twaalfde en dertiende eeuw in Europa kleur en glans gaven. Rondtrekkend met hun liederen en verhalen van hof naar burcht en van paleis naar kroeg zorgden ze niet alleen voor vermaak, maar ook voor communicatie. En vormden ze tegelijk het collectieve geheugen of zelfs het geweten van de maatschappij. Waarmee ze aan het begin van een traditie stonden die tot in de dicht- en liedkunst van onze eeuw zijn sporen nalaat.

Het is de verdienste van de Schoorlse schrijfster Hanny Alders, dat ze een van die meest tot de verbeelding sprekende zwervende kunstenaars tot leven heeft weten te wekken: Marcabru. Van wie niet meer bekend is dan hetgeen in twee niet erg betrouwbare *vida's* (levensbeschrijvingen) een eeuw na zijn vermoedelijke dood in 1154 werd opgetekend.

De inspiratie voor haar *vie romancée* haalde zij vooral uit de ruim veertig verzen van de hand van Marcabru, die de stormen des tijds hebben doorstaan. Zij vertaalde die uit het Occitaans, het dialect van Aquitanië, ruwweg de streek rond het huidige Bordeaux. Vele werden in de roman verwerkt: zo veel als mogelijk met behoud van de oorspronkelijke versmaat en het rijmschema. Een prestatie die zoveel respect afdwingt dat de lezer gaarne voor lief neemt dat de auteur hier en daar niet is ontkomen aan rijmdwang.

Op grond van Marcabru's verwijzingen naar vorsten, edelen, oorlogen en zijn reacties op tal van toestanden reconstrueerde ze een bont troubadoursleven tegen de achtergrond van een niet minder boeiende geschiedenis. Of ze op grond van die verzen een betrouwbaar portret van de werkelijke Marcabru heeft weten samen te stellen, is een vraag die niemand ooit zal kunnen beantwoorden. Maar dat doet niet terzake. Dichters en schrijvers 'liegen de waarheid'. En benaderen die zo meer dan een historicus ooit vermag.

En zo is *Marcabru* een verrassend portret geworden van een kleurrijk zanger, die als het zo uitkwam ook als huursoldaat de kost verdiende. Alders heeft bij de presentatie van het boek in het Muiderslot aangegeven dat ze puur op grond van intuïtie Marcabru koos tot hoofdpersoon van haar roman in wording; er was immers

■Deauteur Hanny Alders (geb. 1946). (foto: Peter Slabbers)

maar zeer weinig over hem bekend. Die intuïtie heeft haar niet bedrogen, want hij zou wel eens de interessantste vertegenwoordiger van zijn métier geweest kunnen zijn. In elk geval is hij dat na dit boek, waarmee zij een waar monument voor hem heeft opgericht.

OBSESSIE

Marcabru geldt als de eerste belangrijke dichter in het middeleeuwse Europa wiens verzen overwegend realistisch waren. Hij schreef eigenlijk niet voor een publiek, maar in de eerste plaats voor zichzelf. Zijn werk is doortrokken van een obsessie: het vormt één grote aanklacht tegen het bederf in de maatschappij. Hij verzet zich tegen allerlei vormen van valsheid en onechtheid, en dan vooral tegen het door het slijk halen van liefde en eer. Tot zijn laatste snik tiert hij tegen de schijnheiligheid waarmee de adel onder het mom van de 'hoofse liefde' zijn losbandigheid verbergt.

Hij is het die de *fin'amors* introduceerde, de zuivere liefde die hij bijna als een godin vereerde en in zijn persoonlijke leven najoeg door vrouwen van hoge komaf in zijn verzen te hof te maken. Die alleen al op grond van hun afkomst voor altijd onbereikbaar voor hem moesten blijven.

Met zijn opvattingen over de liefde oogstte de satiricus onder zijn vakgenoten waar veel bewondering en navolging, maar er was er niet een die ze zo consequent en onversaagd ook in zijn eigen leven toepaste.

Een gevolg van Marcabru's starre en moralistische houding is wellicht dat zijn verzen eindeloze, zij het buitengewoon kundige variaties op een en het zelfde thema vormen. Zodat er ook weinig beweging zit in de psychologie van het romanpersonage dat uit die verzen is gedestilleerd. Een nadeel dat maar een hoogst enkèle keer storend werkt. Zoals wanneer niet echt uit de verf waarom hij tot tweemaal toe zijn principes verloochent door zich te geven aan het soldatenhoertje Mélisande.

Het felle en rancuneuze karakter van de verzen, waarvan er heel wat in de roman worden verwerkt, biedt echter voldoende actie. En onthult genoeg over hun hartstochtelijk levende en onafhankelijk denkende maker.

Door wiens ogen de lezer een bonte reeks figuren leert kennen in Aquitanië, Frankrijk en de Spaanse vorstendommen. Omdat de rusteloze troubadour in zijn zoeken naar het onbereikbare en onbestaanbare van hof naar hof trekt, al dan niet weggestuurd door de machthebbers vanwege zijn ongezouten kritiek, die zonder aanzien des persoons wordt gegeven.

Zo ontstaat een samenhangend beeld van de belangrijkste centra van macht in het Europa van de twaalfde eeuw, dat bol stond van de politieke ontwikkelingen, mede door de strijd tegen de Saracenen in Spanje en door de kruistochten naar het Heilig Land. Een decor dat een niet onaanzienlijk deel van de waarde van de roman uitmaakt.

Op een ander niveau, geraffineerd gebracht door het opvoeren van de twee vertellers Renaud en Cabra, ontleent de roman spanning aan het gegeven dat al in een vroeg stadium duidelijk wordt dat Marcabru op gewelddadige wijze aan zijn eind is gekomen. De vraag is dan alleen wie voor die dood verantwoordelijk was. Zodat de lezer zich bij elke volgende botsing tussen Marcabru en een machthebber afvraagt: wordt dit de aanleiding tot zijn dood?

In de *tornada*, de wending van de roman (een stijlfiguur uit de poëzie van de troubadours zelf) volgt de even levendig beschreven als onverwachte ontknoping. Fraai is de innerlijke strijd van de troubadour, die geconfronteerd met een leven waarin geen van zijn idealen dichterbij is gekomen, voor de keus staat om 'de liefde van God' te omarmen.

Dit monument voor de aartsvader van de lyriek is gecompleteerd met een uitgebreid register van namen, overzichtskaarten, een lijst van geraadpleegde werken en een verklaring van begrippen uit de troubadourslyriek.

Hanny Alders: Marcabru. Uitgeverij Conserve, Schoorl. 400 p., prijs f 49.90, gebonden: f 69.90.

Onder de loupe

door Victor Hafkamp

Decemberzegels: een jaarlijks kassucces

HET EXPERIMENT VAN de Nederlandse posterijen om voor de correspondentie rond de feestdagen in december speciale reductiezegels uit te geven, is een succes gebleken. De miljoenenomzet in 1987, het eerste jaar, stimuleerde PTT Post ertoe om het experiment te herhalen. De december-zegels zijn in Nederland — en inmiddels ook in de Nederlandse Antillen — zó ingeburgerd dat ze een voor de post lucratieve traditie zullen blijven. De zegel van dit jaar heeft een frankeerwaarde van 55 cent en toont een kerstroos. Zoals bekend, geven de decemberzegels in de periode van 30 november tot en met 31 december korting bij de verzending van kerst- en nieuwjaarskaarten: in Nederland vijf cent voor een kaart en vijftien cent voor een kaart in een enveloppe, mits die niet al te groot van formaat is.

De decemberzegel is alleen te koop in vellen van twintig, waarvoor de klant dus elf gulden neertelt. De decemberzegel is ontworpen door Gielijn Escher uit Amsterdam. In het vel plaatste hij om beurten een zilveren kerstroos met een

rood hart en een rode kerstroos met een zilveren kern. De zegel is ook na 31 december te gebruiken, maar de verzender van een poststuk moet dan wel tot de normale frankeerwaarde bijplakken.

De tarieven gaan trouwens in Nederland omhoog op 1 januari. Een brief naar alle Europese bestemmingen zal vanaf die datum negentig cent kosten. Vandaar dat op 2 januari een nieuwe Beatrixzegel van negentig cent in omloop komt. In 't Spant in Bussum nam Pieter van Vollenhoeven op woensdag 11 november de eerste serie Nederlandse kinderzegels in ontvangst. De serie heeft dit

jaar als thema 'Kind en muziek'. Voor de muzikale echtgenoot van prinses Margriet was dat een goede gelegenheid ook eens kennis te maken met een ander pianotalent: een achtjarige Russin die het festijn opluisterde. De Nederlandse kinderzegels zijn ontworpen door de Belg Ever Meulen (frankeerwaarden: 60+30, 70+35 en 80+40 cent). Het velletje telt drie zegels: van 60+30, twee van 70+35 en een van 80+40 cent.

In de Nederlandse Antillen viel dit jaar de keuze op het thema 'Kind en *science fiction*' (30+10, 70+30 en 100+40 cent). Het souvenirvelletje heeft een fran-

keerwaarde van 155+70 cent. Ontwerper is Richmond Gijsbertha. Al eerder schreef ik over de Arubaanse kinderzegels die ter gelegenheid van honderd jaar postdienst het thema 'Kind en post' meekregen. Waarden: 45+25, 70+35 en 100+50 cent.

PRO JUVENTUTE

Ook Zwitserland kent jaarlijkse kinderzegels die daar de Latijnse naam *Pro Juventute* hebben. De Zwitserse uitgifte van dit jaar is bedrukt met boombladeren: 50+25 rappen (beukeblad), 70+30 (ahornblaf), 80+40 (eikeblad) en 90+40 (dennetak en denne-appel). Er is nog een tweede exemplaar van 50+25 rp. met een typisch kerstmotief of beter driekoningenmotief. Op het ontwerp staat de bekende koning Melchior.

Voor Zuid-Korea waren de Olympische Zomerspelen van Barcelona een bijzonder succesvol evenement. Bovendien zorgde de Zuidkoreanen voor een opmerkelijk record: ze veroverden de allereerste en de laatste medaille die nog te vergeven was. Op de openingsdag won Kap-Soon Yeo goud op het onderdeel luchtgeweer en op het laatste nummer, de marathon, ging de overwinning naar Young-Cho Hwang. De Zuidkoreaanse afvaardiging, die met twaalf gouden, vijf zilveren en twaalf bronzen medailles als zevende in de medaillerangschikking eindigde, hechtte vooral veel waarde aan het goud van Young-Cho Hwang op de marathon. Het was 56 jaar geleden dat een andere Koreaan, Ki-Chong Son, de marathon winnend beëindigde. Dat was op de Spelen van Berlijn in 1936. Maar Ki-Chong Son kwam toen niet uit voor Korea, maar voor Japan dat het land bezet had. Het heeft de Koreanen lang hoog gezeten dat zo'n mooie overwinning van een landgenoot op het conto van een ander land kwam. En nog wel op dat van aartsvijand Japan. Maar Barcelona maakte in dat opzicht alles goed. Het was dus niet verwonderlijk dat de Zuidkoreaanse posterijen de zege van Young-Cho Hwang aangrepen om postzegels uit te geven. De twee exemplaren van honderd won tonen de marathonwinnaars van respectievelijk 1936 en

1992. Er kwam ook een souvenirvelletje uit met beide zegels met daarnaast als randversiering de voor- en achterzijde van de gouden Olympische plak.

Aan de vijandschap tussen Korea en Japan in het verleden herinnert ook een zegel van honderd won die Zuid-Korea uitgaf. Hij toont het portret van Pong-Chang Yi, een Koreaanse nationalist die een aanslag beraamde op de Japanse keizer Hirohito. Die aanslag — in 1932 — mislukte, maar veroorzaakte zoveel deining in Japan dat het hele toenmalige kabinet moest aftreden. Pong-Chang Yi, in 1932 als extremist in Japan ter dood gebracht, geldt in Korea nog steeds als een held en een martelaar.

PACIFIC-KUNSTFESTIVAL

Een aantal landen in de Pacific-regio heeft op zegels aandacht besteed aan het zesde kunstfestival van de

Zuid-Pacific. Posterijen uit dat uitgestrekte eilandgebied herinneren aan de emigratie van vele Zuidoost-Aziaten achtduizend jaar geleden naar het Stille Zuidzeegebied, waar ze zich vermengden met de lokale bevolking. Hun schepen en artefacten horen tot erfenissen van een oude cultuur die nog steeds in diverse musea te bewonderen zijn. Frans Polynesië beeldde de schepen van de migranten van achtduizend jaar geleden op zegels van veertig en 65 francs af. Het eilandje Niue dat onder bestuur van Nieuw-Zeeland staat, beeldde op zestien zegels artefacten af, zoals die worden geëploteerd in musea in Londen, New York, Basel Auckland (Nieuw-Zeeland) en Honolulu op Hawai. De zestien zegels — vier strookjes van vier — hebben een frankeerwaarde van één dollar (Australische

courant) per stuk. De afgebeelde artefacten komen uit Nieuw-Guinea, de Nieuwe Hebriden (nu Vanuata), de Admiraliteitseilanden, Nieuw-Zeeland, de Cook-eilanden en Tonga.

Ook de Cook-eilanden gaven zegels uit voor het festival: 80, 85 cent, 1 en 1.75 dollar, evenals de bij de Cook-eilanden horende gebieden Aitutaki en Penrhyn. Het laatste gebied bracht drie zegels uit (1.15, 1.75 en 1.95 dollar).

TOLKIEN

De Britse post geeft van tijd tot tijd postzegelboekjes uit, zoals Nederland en vele andere landen dat ook doen. Maar de boekjes verschijnen frequenter (de tarieven stijgen daar ook sneller). De Britse post maakt het daarom voor de klant wat aantrekkelijker door mooie omslagjes met bepaalde thema's rond de boekjes te laten aanbrengen, de zogenaamde *prestige booklets*. In de afgelopen jaren werd met die carnets aandacht geschonken aan Wales, de spoorwegen, het bekende Wedgewood-porselein of aan Agatha Christie en haar detectiveverhalen.

Dit jaar heeft het boekje de schrijver Tolkien tot onderwerp. Het twaalf pagina's tellend carnet (totale waarde van de zegels zes pond sterling oftewel vijftien gulden) bevat tal van wetenswaardigheden en illustraties die op Tolkien en zijn werk betrekking hebben, zoals 'De Hobbit', 'De Ban van de ring' en 'De Stilmarillon'. In het hart van een combinatie van acht zegels vind je bij voorbeeld de initialen van de auteur en elders door hem zelf gemaakte tekeningen. Een leuk verzamelobject.

VLINDERS

"Krijgen we ook eens vlinders?" vroeg een Nederlandse verzamelaar aan de filatelistische dienst van de PTT in Groningen., "Ik verzamel vlinders, maar zie ze nooit op een Nederlandse zegel." De vlinderfan wordt in 1993 op zijn wenken bediend, want PTT Post komt volgend jaar inderdaad met een serie zegels met afbeeldingen van vlinders: 70, 80 en 90 cent.

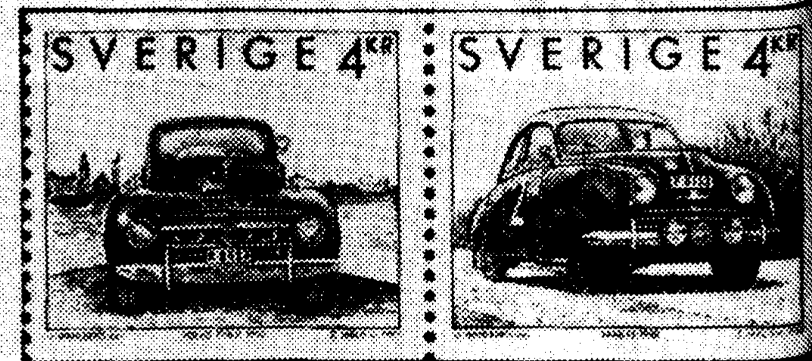

Denemarken brengt op 11 maart vier zegels met vlinders uit (3.75, 5, 8.75 en 12 kronen). Vlinders op zegels, een prachtig thema. Dat bewijzen ook weer de zes zegels (25, 59, 77, 90, 98 cent en 1.16 dollar) die Zimbabwe in Afrika onlangs in omloop bracht.

AUTO'S

De Zweedse auto-industrie is vermaard dankzij de Saab en de Volvo. De posterijen van Zweden hebben beide autotypes afgebeeld op zegels van vier kronen. IJsland heeft op 9 oktober ter gelegenheid van de dag van de postzegel een blokje met vier zegels met diverse types postauto's laten verschijnen. De zegels zijn ook verkrijgbaar geweest in velletjes van acht exemplaren met een gewijzigde opstelling van de diverse zegels.

Op Guernsey kwamen op 17 november vijf zegels uit met afbeeldingen van trams (16, 23, 28, 33 en 39 pence).

Ziek en Gezond

door dr. M. de Grood

Hersendood of biologisch dood?

HET IS AL heel wat tijd geleden dat een dokter een patiënt pas dood verklaarde als een voor de mond gehouden veertje niet meer bewoog of een voorgehouden spiegeltje niet meer aansloeg. Tegenwoordig gelden heel andere criteria. We maken zelfs onderscheid in een 'biologische dood' en een 'hersendood'. Omdat er hierover nogal misverstanden bestaan, wil ik hierop ingaan.

Het lichaam bestaat uit een enorm aantal levende cellen, die tot weefsels zijn samengevoegd. Ieder weefsel heeft zijn eigen functie: bindweefsel, spierweefsel, zenuwweefsel die we weer in de verschillende organen terugvinden, zoals huid, spieren, ingewanden, hersenen enz. Om in leven te blijven, hebben al die weefsels voedingsstoffen nodig en moeten hun afgewerkte produkten weer kunnen kwijtraken. Al die weefsels samen vormen een grote complexe chemische fabriek, waarvan de gang van zaken langs verschillende wegen wordt geregeld; chemisch, elektrisch en al deze verrichtingen zijn dan nog computergestuurd ook. En bij dit laatste proces spelen onze hersenen en het zenuwstelsel een grote rol.

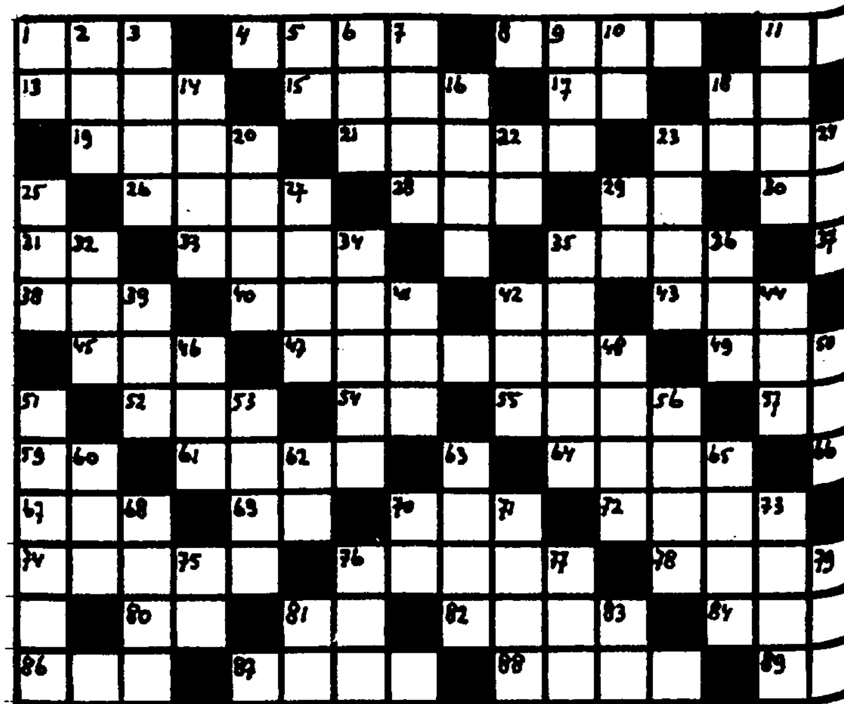
Valt door een of andere oorzaak de functie van de hersenen uit (ernstige hersenletsel door een ongeval of een ernstige hersenziekte) dan valt het reguleringsmechanisme van tal van levenswichtige functies uit en de patiënt is 'hersendood'. Een van de dingen die uitvalt, is bij voorbeeld de spontane ademhaling. We kunnen door kunstmatige beademing de zuurstofbehoefte van bepaalde organen (bij voorbeeld het hart) nog wel voldoende houden, zodat de levenswichtige organen nog wel zuurstofrijk bloed krijgen. Hiervan maakt men gebruik voor het overplanten van organen, zolas hart, nier, long, alvleesklier en lever. Maar het gelukt niet om op deze wijze alle functies van het lichaam in stand te houden en na korte tijd vallen andere functies, zoals de handhaving van de lichaamstemperatuur, de bloeddruk en onze gehele hormonale stofwisseling uit en de organen sterven af. We spreken dan van de 'biologische dood'. Dan pas treden de bekende verschijnselen als lijkevlekken enz. op.

Onlangs verscheen in de media de bespreking van een Duits meisje, dat hersendood zou zijn en zwanger is. Men stelde zich voor om dit meisje enkele maanden in leven te houden tot de zwangerschap voldragen zou zijn. Uit wat ik eerst zei, is dit niet mogelijk. Ik denk dat we te maken hebben met een meisje, dat in een diep coma is (waarbij een aanzienlijk deel van de hersenfunctie kan zijn uitgevallen), maar waarbij andere vitale delen van de hersenen nog functioneren.

Er bestaan momenteel een aantal onderzoeksmethodes, waardoor men een scherp onderscheid kan maken tussen hersendood en een diep coma. Zo kan men gehoorsprikkels toedienen en kijken of deze de hersenstam (een centraal deel van het regelmechanisme) bereiken. Hetzelfde kan men doen met gevoels- of beweginsprikkels. Alleen afgaan op de registratie van de elektrische hersenactiviteit (EEG) lijkt, nu we over betere methodes beschikken, niet voldoende.

Er zijn ook methodes, die met isotopen werken, waarbij men nagaat of het ingespoten isotoop wel in de hersenen terechtkomt. Men kan ook de bloedvaten in de hersenen door middel van contraststof zichtbaar maken. Men ziet de criteria worden scherper en wat in het vroegere handboek voor de militair stond: 'Men mag alleen de dood constateren wanneer het hoofd blijvend van de romp is gescheiden', is wel achterhaald.

Kruiswoordpuzzel

HORIZONTAAL: 1. omslag; 4. makker; 8. zo zij het; 11. vernis; 13. inval; 15. min; 17. bijwoord; 18. soort onderwijs; 19. bijwoord; 21. plaats in Noord-Holland; 23. flink; 26. gordel; 28. deel van het gezicht; 29. bijwoord; 30. deel van het lichaam; 31. persoonlijk voornaamwoord; 33. kleur; 35. zuivelprodukt; 37. lidwoord; 38. sukkel; 40. trots; 42. reeds; 43. medicijn; 45. vruchtenat; 47. persen; 49. horizon; 52. muzieknoot; 54. boom; 55. teken; 57. gek; 59. vreemde munt; 61. deel van het lichaam; 64. Europeaan; 66. voorzetsel; 67. familielid; 69. voorzetsel; 70. voegwoord; 72. zuiver; 74. plaats in België; 76. onbepaald voornaamwoord; 78. draaikolk; 80. water in Friesland; 81. heilige; 82. tijdsaanduiding; 84. schop; 86. lidwoord; 87. vogel; 88. smet; 89. familielid.

VERTICAAL: 1. muzieknoot; 2. jongere broer of zuster; 3. vrucht; 5. bijwoord; 6. vis; 7. schoolvak; 9. persoon; 10. oude lengtemaat; 11. salaris; 12. gevangenis; 14. uniek; 16. nuk; 18. militair; 20. biersoort; 22. in persoon; 23. ongespannen; 24. gelofte; 25. muurholte; 27. griet; 29. water in Noord-Brabant; 32. liefkozing; 34. onderwijzen; 35. tapijt; 36. haargroei; 39. verbinding; 41. Europeaan; 42. bijl; 44. deel van een vinger; 46. keukengerei; 48. lichaamsorgaan; 50. insekt; 51. gezicht; 53. deel van Spanje; 56. ontkenning; 58. water doorlatend; 60. plaats in België; 63. verzoek; 65. ontkenning; 68. slotwoord; 70. voegwoord; 71. landbouwwerktuig; 73. Romeinse keizer; 75. water in Friesland; 76. godheid; 77. mul; 79. mannelijk dier; 81. muzieknoot; 83. wettelijke aansprakelijkheid; 85. familielid.

Winnaar vorige week

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de Amigoe Puzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

J. Geurts
Montaña 31B
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie afhalen op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpenheuvel z/n, tot drie uur n.m.; Aruba - Kaya G.F. Betico Croes 110 tijdens kantooruren.
Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdag middag vijf uur.
Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:

AMIGOE PUZZEL

Curaçao: POB 577, Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110 en Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.n.v. Hubert Linkels.

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 6. winkelcentrum 8. gebaard 9. toast/toost 11. os 12. sneeuwbal 14. thans 15. ballade 17. spitsboef 18. das 21. gemalin 22. manen 23. ijs

VERTICAAL: 1. eigenschappen 2. blaren 3. tel 4. stoomwals 5. huisraad 7. kwal 10. geraden 13. snotaap 16. abuis 19. azen 20. bas 22. mij